

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

CANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY
Graduate School of Social Sciences

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Cilt 1 - Sayı 1 - Nisan 2016

Volume 1 - Issue 1 - April 2016

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

International Journal of Social Sciences

Cilt 1 · Sayı 1 · Nisan 2016 | Volume 1 · Issue 1- April 2016

SAHİBİ (Publisher)

Rektör Prof. Dr. Yücel ACER

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

EDİTÖRLER (Editors)

Şerif KORKMAZ

Ali Şahin ÖRNEK

Yusuf ACIOĞLU

Yardımcı Editör (Assistant Editor)

Yazı İşleri (Secretariat)

Ulvi Cenap TOPÇU

YAYIN ve DANIŞMA KURULU (Editorial and Consultative Committee)

Alfabetik Sıra İle (In Alphabetical Order)

- ACER Yücel (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) KARAGÜL Soner (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ACIOĞLU Yusuf (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) KOCA Nusret (Afyon Kocatepe Üniversitesi)
AKATAY Ayten (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) KORKMAZ Şerif (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ARBAK Yasemin (Dokuz Eylül Üniversitesi) KOVAL Igor M. (Odessa I.I. Mechnikov National University)
ARSLAN Nurettin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) KÖRPE Reyhan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ARSLANBOĞA Kadir (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) KUZUCU Kemalettin (Marmara Üniversitesi)
ATALAY AKTUĞ Canan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) MURAT Sedat (İstanbul Üniversitesi)
ATAY Lütfi (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) OKUMUŞ Fevzi (University of Central Florida)
AYDIN Kenan (Yıldız Teknik Üniversitesi) ÖNLER Zafer (Bulgarian Academy of Sciences)
BACAK Bünyamin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) ÖRNEK Ali Şahin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
CHEN Alexander (University of Central Arkansas) ÖZMEN Ömür Nezcen (Dokuz Eylül Üniversitesi)
ÇEKEN Muharrem (Ankara Üniversitesi) ÖZÖZEN KAHRAMAN Selver (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
EKİZ Mehmet (Ömer Halisdemir Üniversitesi) SABEV Orlin (Bulgarian Academy of Sciences)
ENER Meliha (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) TAKAOĞLU Turan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ERDEM Sabri Haluk (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) TAN Sabri Sami (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ERKUL Ali (Cumhuriyet Üniversitesi) TARHAN İsmail (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ERKUL Hüseyin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) TAŞCI Özcan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
FIRAT Aytekin (Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi) TOKPINAR Mirza (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GONGOL Tomáš (Slezská univerzita v Opavě) UĞUR Suat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÖRÜN Mustafa (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) UYSAL Ali Osman (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÜMÜŞ Erhan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) YAVUZ Şevket (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÜMÜŞTEKİN Gülten (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) YELKİKALAN Nazan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÜNDOĞDU Abdullah (Ankara Üniversitesi) YİĞİT Yusuf (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
İPEK Selçuk (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) YILDIRIM Yavuz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KARAGÜL Fatih (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

HAKEM KURULU (Referees)

Alfabetik Sıra İle (In Alphabetical Order)

- AKTAŞ Melike (Ankara Üniversitesi)
CANBAY Alaattin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ERGÜVEN Mehmet Sinan (Anadolu Üniversitesi)
ESENKAYA Ahmet (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KARAGÜL Soner (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KARAKOÇ Kâni İrfan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KARATAŞ Murat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KILIÇ Cüneyt (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
KUL Erdoğan (Ankara Üniversitesi)
KÜÇÜKÖNCÜ Yılmaz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
MARTTIN Volkan (Osman Gazi Üniversitesi)
MENCET YELBOĞA Nisa (Akdeniz Üniversitesi)
ÖZKAYA Betül (Marmara Üniversitesi)
SAKALLI Fatih (Gazi Üniversitesi)
TOPKAYA Özgür (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
TORUN Mustafa (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ULUDAĞ Mehmet Bülent (Katip Çelebi Üniversitesi)
YENİHAN Bora (Kırklareli Üniversitesi)

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi International Journal of Social Sciences

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yılda iki kez yayınlanır / Published twice a year

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (USBdergi) yılda 2 sayı (Nisan ve Ekim aylarında) olarak yayınlayan uluslararası hakemli ve bilimsel bir dergidir. Derginin yazım dili Türkçe ve İngilizce'dir. Gönderilen yazılar ilk olarak editörler ve yazı kurulunca bilimsel anlatım ve yazım kuralları yönünden incelenir. Daha sonra uygun bulunan yazılar alanında bilimsel çalışmaları ile tanınmış üç ayrı hakeme gönderilir. Hakemlerin kararları doğrultusunda yazı yayınlanır veya yayınlanmaz. Hakemlerin gizli tutulan raporları dergi arşivlerinde beş yıl süreyle tutulur. Dergi politikaları ve yazım kuralları ile ilgili detaylar dergi başında bulunabilir. Belirtilmemiş hususlar için dergi sekreteryası aranabilir.

International Journal of Social Sciences is a peer-viewed journal published twice a year (April and October). The articles may be published in Turkish and English. Articles submitted for consideration of publication are subject to peer review. The editorial board and editors takes consideration whether submitted manuscript follows the rules of scientific writing. The appropriate articles are then sent to three referees known for their academic reputation in their respective areas. Upon their decision, the articles will be published in the journal, or rejected for publication. The referee reports are kept confidential and stored in the archives for five years. For the full details about the journal see notes for contributors section or feel free to contact the editors.

Yaygın Süreli Yayın
6 aylık (Nisan/Ekim)
Türkçe/İngilizce

Periodical
Every 6 months (April/October)
in Turkish/English

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Terzioğlu Yerleşkesi, Çanakkale – TURKEY
Tel: +90 286 218 05 23 Fax: +90 286 218 05 24
Web: <http://usb.dergi.comu.edu.tr>
e-mail: usbdergi@comu.edu.tr

Aksi belirtilmediği sürece Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına aittir. Bu konuda dergi sahibi, editörler veya diğer yazarlar sorumlu tutulamaz.

Statements of acts or opinions appearing in the International Journal of Social Sciences are solely those of authors and do not imply endorsement by the editors, other authors or publishers.

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izni alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak yeniden basılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

All Rights Reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form, or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission of the IJSS editors.

TAKDİM

Üniversiteler eğitim, öğretim ve yanı sıra bilimsel araştırmalar gerçekleştirerek ülkemizin gelişimine öncülük eden kurumlardır. Bu bilinçle Çanakkale Destanı'nın merkezinde kurulmuş olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, eğitim ve öğretim alanında her geçen gün gösterdiği ilerlemeye ek olarak, bilimsel araştırmalar anlamında gelişmesini sürdürmektedir. Bilim dünyasına ve ülkemize katkı sağlamaktadır. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, bu yönüyle bilimsel çalışmaların, yayım olanaklarının artırılması amacıyla yayın hayatına başlamıştır.

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (USBdergi), Türkçe ve İngilizce olarak ve uluslararası bilimsel düzeyde ülkemizi en iyi biçimde temsil etmek amacıyla Nisan ve Ekim aylarında yayınlanacak biçimde planlanan hakemli bilimsel dergidir. Derginin amacı sosyal bilimler alanında özgün, nitelikli ve dünya ölçeğinde bilimsel çalışmalara sayfalarında yer vermektir.

Bilimsel yayın üniversitelerin başlıca amaçlarından biridir. Bu amaca yönelik olarak yayın hayatı on yılı aşmış olan Yönetim Bilimleri Dergisi, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi vb. pek çok süreli yayını üniversitemizin değerli akademisyenleri yayıma hazırlamaktadırlar. Her geçen gün, "eğitim ve bilimde bir dünya üniversitesi" olma yolunda ilerleyen ve bilimsel faaliyetlerinde "sürdürülebilir gelişme" gösteren üniversitemiz, USBdergi ile akademik süreli yayınlarına bir yenisini daha eklemenin haklı gururunu yaşamaktadır. Bu bağlamda üniversitemiz, bilimsel çaba ve yayınlara verdiği desteğin karşılığını almakta ve bilim insanlarımız da çalışmalarını ilgililerle buluşturma fırsatı yakalamaktadırlar.

İlk sayısı ile Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, üniversitemizde belirlenen "eğitim kalitemizin yükseltilmesi, araştırma etkinliklerimizin niteliğinin artırılması, üniversite-toplum etkileşiminin sağlanması ve kurum kültürünün geliştirilmesi" hedeflerine katkı sunmaktadır. "Çanakkale'yi Türkiye'nin ilk üniversite şehri haline getirmek" amacına bir adım daha yaklaşılmasına olanak vermektedir. Birbirinden farklı kurumlarda görev yapmakta olan bilim insanlarının katkıları ile oluşturulan bu sayıyı dikkatlerinize sunmaktan mutluluk duyuyorum. Derginin yayın hayatına kazandırılmasında katkıları olan akademisyenleri ve editörleri kutluyorum. Akademi camiamıza hayırlı olsun.

Prof. Dr. Yücel ACER
Rektör

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
International Journal of Social Sciences

Cilt 1 • Sayı 1 • Nisan 2016 • Volume 1 • Issue 1 • April 2016

İçindekiler / Contents

Süt Üretim Kooperatiflerinde Etkinlik Ve Verimlilik: Biga Örneği <i>Efficiency and Productivity Analysis of Milk Cooperatives: Case of Biga</i> Selahattin BEKTAŞ, İsmail SEKİ	1
Güney Çin Denizi Sorunu Çerçevesinde Çin-Hindistan İlişkileri <i>China-India Relations within the Framework of South China Sea Dispute</i> Cemre PEKCAN	19
Identification of Entrepreneurship Opportunities and Exploitation <i>Girişimcilik Fırsatlarının Tanımlanması</i> Bayram BALCI	33
Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Keynesyen Görüş Mü? Wagner Kanunu Mu Geçerli? (2006-2015 Dönemi) <i>The Relationship between Public Expenditure and Economic Growth: Is The Keynesian View or the Wagner Law Valid for Turkey? (2006-2015 Period)</i> Fatmanur GÜDER, Polat YÜCEKAYA, Ali ŞENYURT	47
Namık Kemal Ve 'Vâveylâ' Şiiri Üzerine Notlar <i>Notes on Namık Kemal and His Poem 'Vâveylâ'</i> Kadri NAZLI	61
Kitap Tanıtımları / Book Reviews	
Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, Zygmunt Bauman Tebrike KAYA	75
Sway: The Irresistable Pull of Irrational Behaviour, Ori Brafman ve Rom Brafman Ulvi Cenap TOPÇU	
Yazarlar Hakkında / About the Authors	85
Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları / Publication Ethics and Authors Guide	89

Süt Üretim Kooperatiflerinde Etkinlik ve Verimlilik: Biga Örneği*

Selahattin BEKTAŞ**
İsmail SEKİ***

Öz

Biga İlçesinin hayvancılıkta büyük gelişme potansiyeline sahip olması aynı zamanda bölgeyi bir süt üretim merkezi haline getirebilecek bir potansiyeli de beraberinde getirmektedir. Rekabet gücünün verimlilik artışına bağlı olduğu gerçeğinden hareketle Biga ilçesindeki kooperatifler vasıtası ile yapılan süt üretiminin etkinlik ve verimlilik analizinin yapılması ve mevcut etkinlik ve verimlilik seviyelerini artırıcı iktisat politikalarının belirlenmesi Biga ilçesinin bölgesel kalkınma stratejisinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenecektir. Araştırma konusu olan kooperatiflerin etkinlik seviyeleri düşüktür. Bu bakımdan süt üretiminin artırılması için girdi artışına yönelik uygulamalardan ziyade yapısal sorunları giderici önlemler alınmalıdır. Kooperatif üyelerinin teknolojik donanımları yetersizdir. Çiftliklerdeki söz konusu yetersizlik giderilirse toplam faktör verimliliğinde dolayısı ile kooperatiflerin rekabet gücü artacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik, Verimlilik, VZA, Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi, Kooperatif, Süt.

Efficiency and Productivity Analysis of Milk Cooperatives: Case of Biga

Abstract

Biga has a great potential to be a milk production center and also the region is improved for animal husbandry. In fact, competitive power of a sector is based on its productivity level. Because of that fact, it is important to determine the efficiency and productivity level of milk production sector, which is operated by cooperatives. Analyse of the policies that will increase the level of efficiency and productivity level of cooperatives that generates milk production of Biga is important for the development of the region. The first of the results, there is a low efficiency level in the cooperatives which are the subject of research. In this respect, measures to eliminate structural problems must be taken rather than the applications for production factors boost to increase milk production.

Secondly, technological equipment of cooperative members' is insufficient. If such deficiencies on farms are fixed, total factor productivity and therefore, the competitive power of cooperatives will increase.

Keywords: Efficiency, Productivity, Data Envelopment Analysis, Malmquist Total Factor Productivity Index, Cooperative, Milk.

* Çalışmada Selahattin Bektaş'ın Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne sunulan ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenen "Biga İlçesindeki Süt Üretim Kooperatiflerinin Etkinlik ve Verimlilik Analizi" başlıklı yüksek lisans tezinin veri seti kullanılmıştır ve makale söz konusu tezden üretilmiştir.

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. (Sorumlu Yazar)

*** Yard. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ismailseki@gmail.com

GİRİŞ

Gıda güvenliği, imalat sanayine girdi sağlaması ve istihdamdaki payı bakımından tarım ve hayvancılık sektörü stratejik sektörler arasında yer almaktadır. Ülkemiz için önemli sektörlerin başında gelen hayvancılık sektörü güney Marmara bölgesinin geneli ve özellikle Biga İlçesi için lokomotif sektör olma potansiyeli taşımaktadır. Bu bakımdan hayvancılık sektörünün rekabet gücü kazanması Biga bölgesinin kalkınması için öncelik arz etmektedir. Bölgenin hayvancılıkta büyük gelişme potansiyeline sahip olması aynı zamanda bölgeyi bir süt üretim merkezi haline getirebilecek bir potansiyeli de beraberinde getirmektedir.

Kırsal alanda süt üretiminin büyük bir bölümünü sağlayan ve arz miktarını doğrudan belirleyen en önemli aktörler süt üretim kooperatifleridir. Rekabet gücünün verimlilik artışına bağlı olduğu gerçeğinden hareketle Biga ilçesindeki kooperatifler vasıtası ile yapılan süt üretiminin etkinlik ve verimlilik analizinin yapılması ve mevcut etkinlik ve verimlilik seviyelerini artırıcı iktisat politikalarının belirlenmesi Biga ilçesinin bölgesel kalkınma stratejisinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenecektir. Çalışma, benzer özellikler gösteren Anadolu'nun muhtelif bölgeleri için de belirlenecek bölgesel kalkınma politikaları için öncül bir analiz olma amacını taşımaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye'deki hayvancılık ve kooperatifçiliğe ilişkin literatür taraması yapılmış, üçüncü bölümde çalışmada kullanılan yöntem özetlenmiş, dördüncü bölümde analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Beşinci ve son bölüm olan sonuç ve değerlendirme bölümünde ise analiz sonuçlarının özetlendiği ve politika önerilerine yer verilmiştir.

1. TÜRKİYE'DE SÜT ÜRETİMİNE İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI

Bu alanda yapılan çalışmaların geneli Türkiye'deki süt üretiminin genel hatlarını, sektörün yaşamış olduğu problemleri, devletin bu alanda uyguladığı destekleri ve üreticilerin bu desteklerden ne derece yararlanabildiklerini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmaların birçoğunun il ve ilçe bazında olması dikkat çekmektedir. Ayrıca üreticilerin sosyo-ekonomik durumları, söz konusu sektörün daha iyi olabilmesi için yapılması gereken reformları irdeleyen çalışmalar da dikkat çekmektedir.

Tümer ve Kumbasaroğlu (2008), araştırmalarında ilçe bazında Tokat'ın Turhal ilçesinde süt sığırcılığı ile uğraşan işletmelerin süt üretiminden elde ettikleri geliri ve süt üretirken oluşan maliyeti belirleyip, üretilen 1 kilogramlık sütün maliyetinin hayvanlarını sigortalatan ve hayvanlarını sigortalatmayan işletmelerde farklılık gösterip göstermediğini bulmayı amaçlamışlardır. Ankete dayalı çalışmalarında muhasebe yöntemleri olan amortisman hesaplamaları ve yeniden maliyet esasından faydalanmışlardır. Yapılan araştırma sonucuna göre hayvanlarına sigorta yaptırmayan işletmelerde 1 kilogram sütün maliyeti hayvanlarını sigorta yaptıran işletmelere göre daha yüksektir. Bunun en önemli sebebi ise hayvanlarını sigortalatmayan işletmelerde diğer gelirlerin ve süt üretim miktarlarının sigorta yaptıran işletmelere göre daha düşük olmasıdır. Gündüz ve Dağdeviren (2011)'de Samsun'un Bafra ilçesindeki süt sığırcılığı ile uğraşan işletmelerin maliyetlerinin belirlenmesi ve sütün üretimini etkileyen etkenlerin bulunması amaçlanmıştır. Çalışmalarında yöntem olarak anket yöntemi inden faydalanmışlardır.

Sonuç olarak Bafra ilçesinde 1 kilogram sütün maliyeti 0,61 TL olarak hesaplanmıştır. Maliyetteki aslan payını yem faktörü almaktadır. Maliyetteki bu payı azaltmak için yem bitkileri üretimi desteklenmeli ve kaba yem üretiminin artırılması gerekmektedir. Bir diğer önemli sonuç olarak, yem kullanımı ve sağmal sığır sayısının süt üretimine etki eden en önemli etmenler olduğu saptanmıştır.

Yörede bu faaliyetlerin daha çok gelişmesi için kooperatifler ve birliklerin çoğaltılıp, bu işle uğraşan kesimin birlikte hareket etmeleri ve teşviklerin artırılmasının gerekli olduğu diğer önemli sonuçları oluşturmaktadır.

Yazında bu konunun temeline inen bir diğer çalışma Şahin vd. (2001)' in çalışmasıdır. Araştırmalarında yoğun (entansif) süt sığırıcılığı üretiminin ekonomik değerini, Adana ili pilot bölge seçilmek suretiyle, inceleme konusu olarak seçmişlerdir. Çalışmada anket ve tesadüfi tabakalı örneklem yöntemlerinden yararlanılmışlardır. Araştırma bulgularında ise yerli ırklara göre melez ırklar ve saf kültür ırkları yörede fazla olduğundan dolayı süt verimi yerli ırklara göre daha yüksektir ve bu verim üretim yapan işletmelerde daha çok katma değer oluşturduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir sonuç ise büyük işletmelerin küçüklerle göre daha fazla kâr elde ettikleridir. Ayrıca bu sektörün kârlı bir sektör olduğu ortaya konulan sonuçlar arasındadır.

Aksoy vd. (2012), yaptıkları çalışmalarında ülkemizdeki süt sığırıcılığının desteklenmesi ve ıslah edilmesinin etkilerini bölgesel bazda incelemişlerdir. Regresyon analizi yöntemini kullandıkları çalışmalarında, süt üretiminin artmasının temel sebebi olarak yerli ırkların melez ırklar ve saf kültür ırkları ile melezleme yaptırılarak, verimi fazla olan melez ve saf kültür ırklarının yerli sığır içinde paylarının artırılması olduğu, süt veriminin de en fazla batı bölgesi ve çevresi, en düşük olarak ise doğu bölgesi ve kuzey bölgesinde olduğunu saptamışlardır.

Göktolga vd. (2004), çalışmalarında konu olarak süte verilen teşvik primlerinin süt üretimini ve süt mamulleri sanayisinde kullanılan süt miktarlarını ne yönde etkilediği ve işlenen süt miktarlarını diğer faktörlerin hangi yönde etkilediğini araştırmışlardır. Araştırmada yöntem olarak regresyon analizi metodu kullanılmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda ise süte verilen teşvik priminin, süt üretimini, modern işletmelerde süt mamullerinin üretimini ve işlenmiş süt miktarını artırdığı sonucu elde edilmiştir. Bir diğer sonuca göre ise işlenen süt miktarını trend değişimi, süt mamullerinin yurtdışına satımı ve süt fiyatları olumlu yönde etkilerken, istihdam faktörü ise olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu konuyla alakalı bir diğer çalışma ise Aksoy ve Denizli (2012)'nin yaptıkları çalışmadır. Doğu bölgemizdeki Erzurum ilinde bulunan damızlık sığır yetiştiricileri birliğinin üzerine düşen vazifelerini ne derece yerine getirdiğini belirlemek, bunun yanında birliğe üye olan üreticilerin hem ekonomik hem de sosyal yapılarını araştırmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak anket yöntemi kullanılmıştır. SPSS programı yardımıyla anket sonuçları düzenlenmiştir.

Araştırma sonucunda ise Erzurum ilinde bulunan damızlık sığır üreticileri birliğine üye olan üreticilerin hayvancılıkla alakalı gelirlerinin yüzde altmışın üzerinde olduğu saptanmıştır. Burada üreticilerin ikinci bir işle uğraştıkları sonucu çıkarılmış olup, tam uzmanlık söz konusu değildir.

Üreticilere yapılan anketin sonuçlarına göre birliğin hizmetlerinin çoğunu düzenli ve yeterli düzeyde verdiği, çok az bir kısımda yeterli derecede hizmet veremediği ortaya çıkmıştır.

Koyunbebe (2005), araştırmasında İzmir iline bağlı Ödemiş ilçesindeki süt sığırcılığının mevcut durumunu ve sonrasında geliştirilmesi için gereken etkenleri araştırmıştır. Yaptığı çalışmada metot olarak tabakalı örnekleme metodu kullanmıştır.

Çalışmada ilçedeki süt sığırcılığı üreticilerinin en önemli problemleri olarak bir birlik oluşturamadıkları yani bir birleşme, kooperatifleşme gibi oluşumda hareket edememeleri gösterilmiştir.

Bu problemle beraber üreticilerin yeterince desteklenmeyişi, kullanmakta oldukları girdilerin fiyatlarının yüksek oluşu ve sütteki kalitenin düşüklüğü de diğer olumsuz sonuçlar olarak dikkat çekmektedir. Öztürk ve Karkacier (2008), çalışmalarında Tokat iline bağlı Yeşilyurt ilçesindeki süt sığırcılığı üretimi yapan işletmelerin ilçe ekonomisine yaptığı katkıyı ve işletmelerin sosyo-ekonomik yapısını araştırmışlardır.

Çalışmada anket yöntemi ve muhasebe finans yöntemi (işletme net bütün gider, masraf, gelir) hesaplamaları kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre sermayenin %56,55'i toprak sermayesi, %24,65'i hayvan sermayesidir. Ortalama aile sayısı altı kişiden oluşmaktadır. Süt üretiminin %45'e yakını yerli ırk, %23'e yakını kültür ırkı ve %22'ye yakını ise melez ırdan gerçekleşmektedir. Yüksek maliyetle elde edilen sütün düşük fiyatla satılması yöre halkının gelirinde düşüşe yol açmıştır.

Bu durumun önlenmesi için devletin bir alt sınır fiyat belirleyip bu sınırın altına fiyatlar indiğinde üreticileri desteklemek sureti ile bu kaybı giderip, gerekli ayarlamayı yapması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmışlardır.

Birsin (2012), hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde Balıkesir iline bağlı olan Balya ilçesinde yapılan süt sığırcılığının durumunu araştırmıştır. Araştırmasında anket ve muhasebe hesaplama yöntemleri olan döner kapital oranı, işletme kapital oranı, aşınma payı oranı, net kapital oranı yöntemlerinden faydalanmıştır. İşletmelerde sermayenin %43,93'ünü toprak, %22,74'ünde hayvan sayısı oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda işletmelerde bulunan sığır sayısına göre işletmeler 3 grupta toplanmıştır. Süt verimi ilk grupta 17.770 kg, ikinci de 48.030.47 kg, üçüncü grupta ise 128.285.71 kg dir. Ortalama işletme başına 9,78 büyük baş hayvan varlığı düşmektedir. Sütün hayvan başına düşen verimliliği ise ilk grupta 5.336 kg, ikinci de 5.029 kg, üçüncü grupta ise 5.134 kg olarak bulunmuştur.

Literatür taramasından elde edilen sonuçlar derlendiğinde Türkiye'de süt üretiminde ölçeğe göre azalan maliyetlerden söz edilebilir. Ayrıca süt üretim maliyetlerinin önemli bir kısmını yem maliyetleri oluşturmaktadır. Süt üretimindeki teşvikler üretim miktarını pozitif etkilemektedir. Süt üreticilerinin yapılarına bakıldığında ise hayvancılığın genelde ek iş olarak yapıldığı ve süt üreticilerinin birlik oluşturma kabiliyetlerinin sınırlı olduğu görülmektedir.

2. VERİ SETİ VE YÖNTEM

2.1. VERİ SETİ

Çalışmada araştırmanın amacını oluşturan söz de kooperatiflerin etkinlik ve verimlilik ölçümünün yapılabilmesi için, 69 tarımsal kalkınma kooperatifin (TKK) ilgili yıllarda (2007-2014) arası 7 yıllık dönem için panel veri seti derlenmiştir.

2.2. YÖNTEM¹

2.2.1. VZA

Bu çalışmada, teknik etkinlik ve toplam faktör verimliliğindeki değişmelerin ölçümünde veri zarflama analizi (VZA) ve Malmquist verimlilik endeksi yöntemleri kullanılmıştır. VZA ilk olarak Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından tanıtılmıştır.

Charnes ve diğerleri, üretim teknolojisi üzerine herhangi bir sınırlama koymaksızın en iyi üretim eğrisini oluşturmak için bu yöntemi ileri sürmüşlerdir. VZA, merkezi eğilimlerden ziyade sınırlara yönelen bir metodolojidir. Veri merkezine en iyi uyumu sağlayacak regresyon düzlemi yerine, gözlemlenen uç verileri kavrayacak doğrusal mantıklı bir yüzeyin oluşturulmasını içerir. VZA'nın temel özelliği, onun genel olmasıdır. Her bir girdi ve çıktı için referans teknoloji düzeyleri, her bir girdi ve çıktı üzerindeki örnek gözlemlerin doğrusal birleşimleriyle tanımlanır. VZA fonksiyonel form hakkında herhangi bir varsayım gerektirmez. Firmanın etkinliği tüm karar verici diğer firmalara nispetle ölçülür. Tüm karar verici birimler ise etkin sınırdaki veya onun altında yer alırlar.

VZA hem ölçeğe göre sabit getiri (CRS) hem de değişken getiri (VRS) varsayımı altında kullanılabilir. Yine, bu yöntem hem veri girdi ile en fazla çıktıyı elde etme (output-oriented/çıktı yaklaşımı) hem de veri çıktıyı en az girdi ile elde etme (input-oriented/girdi yaklaşımı) yaklaşımlarına göre etkinlik ölçümünü yapar. Bu yaklaşımlardan veri çıktıyı en az girdi kullanımı ile elde etme yaklaşımı, veri üretim miktarlarını azaltmaksızın üretimde kullanılan girdi miktarlarının oransal olarak ne kadar azaltılabileceğini belirlemeye çalışır. Öte yandan, veri girdi ile en fazla çıktıyı elde etme yaklaşımı ise veri girdi setini değiştirmeksizin üretim miktarlarının oransal olarak ne kadar artırılabilceği üzerinde durur. Ancak, ölçeğe göre sabit getiri olduğunda her iki ölçüm aynı sonuçları verir (Deliktaş, 2002; Tarım, 2001; Kök ve diğ., 2004; Seki, 2008; Seki, 2011).

Çalışmada girdi olarak firmaların sermaye ve emek miktarları kullanılırken çıktı olarak da üretim miktarları kullanılmıştır. Hesaplamalarda ölçeğe göre sabit getiri altında çıktı odaklı yaklaşım kullanılmıştır. Girdi ve çıktıya göre firmaların etkinlik değerlerinde bir değişiklik olmadığı için ölçeğe göre sabit getiri olduğu görülmüştür. “Çıktıya yönelik modeller girdileri sabit tutarak çıktıların ne oranda artırılması gerektiğini incelemektedirler” (Kaynar ve diğ., 2005). Firma girdilerinin gerek doğal koşullar gerekse de maliyetler dolayısı ile kısa dönemde artırılması çok da mümkün değildir. Bu bakımdan firmaların girdileri sabitken çıktıların artırma kapasitelerinin belirlenmesi sektör özellikleri göz önüne alındığında daha gerçekçi bir yaklaşım sunmaktadır.

1 Yöntem bölümü Deliktaş (2002) esas alınarak hazırlanmıştır.

Etkinliği ölçmede oran (rasyo) tekniğini kullanan VZA parametrik olmayan bir yöntemdir. Bu yöntemde, her bir firma veya endüstri için tüm çıktılarının tüm girdilere olan oranı $u/y_i / v'x_i$ elde edilir (Deliktaş, 2002; Coelli ve diğ., 2005).

2.2.2. MALMQUIST TOPLAM FAKTÖR VERİMLİLİĞİ ENDEKSİ

Malmquist (1953) tarafından geliştirilen uzaklık fonksiyonlarına dayalı olarak ifade edilen bu endeks, her bir veri noktasının ortak teknolojiye göre nispi uzaklık oranlarını hesaplayarak, iki veri noktası arasındaki toplam faktör verimliliğindeki değişmeyi ölçer.

Uzaklık fonksiyonu kâr maksimizasyonu veya maliyet minimizasyonu gibi herhangi bir davranışsal varsayımı gerektirmeksizin birden fazla çıktı ve girdinin söz konusu olduğu durumlarda üretim teknolojisini belirleyebilmektedir. Uzaklık fonksiyonları, hem girdi eksenli hem de çıktı eksenli uzaklık fonksiyonları olarak ele alınabilir (Fare ve diğ., 1994; Tarım, 2001; Coelli ve diğ., 2005).

3. ANALİZ SONUÇLARI

3.1 TEKNİK ETKİNLİK

Teknik etkinlik endekslerinin (TE) hesaplanmasında doğrusal programlama yöntemleri kullanılarak ilgili yıllarda analize dâhil olan 69 kooperatif için referans kapasiteler oluşturulmuştur. Kooperatifler bu oluşturulan referans kapasitelerle karşılaştırılmıştır. Süt üretimi göz önüne alındığında gerek bölgesel iklim koşulları, gerekse de hayvan türlerindeki istikrar nedenlerinden ötürü (TE) endeksi hesaplanırken ölçeğe göre sabit getiri varsayımı uygulanmıştır.

Ölçülen endeks değerinin bire eşit olması söz konusu kooperatifin kaynakları tam etkin şekilde kullandığını göstermektedir. Aksi durumu ise (yani TE endeksinin sıfıra eşit olduğu durum) üretimde tam etkinsizlik² olduğunu gösterir. Teknik Etkinlik Endeksinin (TE) diğer bir anlamı ise eldeki kullanılan üretim faktörlerinin ne derece uygun kullanıldığını gösteren yani performans göstergeli bir endeks olmasıdır.

Yani teknik etkinlik endeksinin birden küçük olması $[(TE) < 1]$ imâl edilen bir çıktının değer olarak minimum düzeydeki girdilerle üretilebileceği fakat bu durumda eldeki üretim faktörlerinin etkisiz kalacağı, dönemin teknolojisi ile birlikte veri olan girdilerle maksimum çıktının sağlanamadığı anlamına gelmektedir.

Söz konusu dönemde (2007-2014) kooperatiflerin en iyi üretim seviyelerini oluşturmadaki durumları diğer bir tabirle tam teknik etkinliğe sahip olan kooperatifler Tablo 1'de verilmiştir.

Yapılan hesaplama göre analize dâhil olan yıllara bakıldığında üretim sınırını belirleyen kooperatifler şu şekildedir: 2007 yılında Bahçeli TKK, Çınarköprü TKK, Otlukdere TKK, 2008 yılında Abdiağa TKK, Bahçeli TKK, Otlukdere TKK, 2009 yılında Abdiağa TKK, Çelikgörü TKK, 2010 yılında Abdiağa TKK, Bahçeli TKK, Kayapınar TKK, 2011 yılında Kanibey TKK, Kayapınar TKK, 2012 yılında Kanibey TKK, Kayapınar TKK, 2013 yılında Bahçeli TKK, Kanibey TKK, 2014 yılında ise Bahçeli TKK ve Kanibey TKK'dır.

2 [Etkinsizlik düzeyi=1-(TE)] olarak ifade edilir.

Tablo 1: Teknik Etkinlik Seviyeleri (TE)=1 Olan Kooperatifler

YIL	KOOPERATİF	TEKNİK ETKİNLİK DEĞERİ (TE)
2007	Bahçeli TTK	1,000
2007	Çınarköprü TTK	1,000
2007	Otlukdere TTK	1,000
2008	Abdiağa TTK	1,000
2008	Bahçeli TTK	1,000
2008	Otlukdere TTK	1,000
2009	Abdiağa TTK	1,000
2009	Çelikköy TTK	1,000
2010	Abdiağa TTK	1,000
2010	Bahçeli TTK	1,000
2010	Kayapınar TTK	1,000
2011	Kanibey TTK	1,000
2011	Kayapınar TTK	1,000
2012	Kanibey TTK	1,000
2012	Kayapınar TTK	1,000
2013	Bahçeli TTK	1,000
2013	Kanibey TTK	1,000
2014	Bahçeli TTK	1,000
2014	Kanibey TTK	1,000

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

İncelemeye dâhil olan dönemin bütününde (2007-2014) tam teknik etkinliğe sahip hiçbir kooperatif, yani söz konusu incelenen 8 yıllık dönemin tamamında [(TE)=1] durumu sağlayan hiçbir kooperatif, bulunmamasına rağmen söz konusu dönemin 5 yılında (2007-2008, 2010 ve 2013-2014) Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin tam teknik etkinlik seviyesini belirlediği diğer bir ifade ile analize konu olan söz konusu dönemin 5 yılında Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin süt üretim sınırlarını belirleyen önemli bir yere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu dönem içinde kooperatiflerin hesaplanan teknik etkinlik (TE) ortalamaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

En yüksek ortalama teknik etkinlik değeri Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (TE=0,971) iken en düşük ortalama teknik etkinlik değerine sahip kooperatif olarak ise Yeniceköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (TE=0,347) karşımıza çıkmaktadır. En düşük (TE) ortalamasına sahip Yeniceköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifine bakıldığında hayvan sayısı Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifinden yüksek olmasına karşın yıllar itibarı ile üretilen süt miktarında istenen artış sağlanamadığı yani elindeki üretim faktörlerini etkin bir şekilde kullanamadığı ve verimli bir sonuç alamadığı yapılan analiz sonucunda gözlemlenmektedir. Yüksek hayvan sayısına karşın yıllar itibarı ile süt üretim miktarında etkinlik seviyesinde bir artış yakalayamadığı için (TE) endeksinin düşük olduğu saptanmıştır.

Diğer yandan en yüksek (TE) ortalamasına sahip olan Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifine bakıldığında hayvan sayısının Yeniceköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifinden az olmasına karşın yıllar itibari ile bakıldığında en düşük (TE) ortalamasına sahip olan Yeniceköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifine göre süt üretim miktarında artışlar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 2: Teknik etkinlik (TE) Ortalama İlk 10 ve Son 10 Kooperatif

KOOPERATİF	(TE) ORTALAMASI
Bahçeli TKK	0,971
Kanibey TKK	0,907
Aşağı-Yukarı Demirci TKK	0,881
Kayapınar TKK	0,861
Otlukdere TKK	0,846
Akyaprak TKK	0,825
Abdiağa TKK	0,815
Geyikkırı TKK	0,809
Eğridere TKK	0,803
Şakirbey TKK	0,792
ORTALAMA	0,603
Yolindi TKK	0,431
Danışment TKK	0,418
Gerlengeç TKK	0,412
İdriskoru TKK	0,400
Çeşmealı TKK	0,390
Havdan TKK	0,376
Pekmezli TKK	0,363
Paşacı TKK	0,362
Yenimahalle TKK	0,352
Yeniceköy TKK	0,347

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

Analize dâhil edilen dönem içerisinde bütün kooperatiflerin yıllık ortalama teknik etkinlik endekslerine (TE) bakıldığında ise en yüksek seviyenin 2012 yılında (TE=0,653), en düşük seviyenin ise 2014 (TE=0,532) yılında gerçekleştiği görülmektedir.

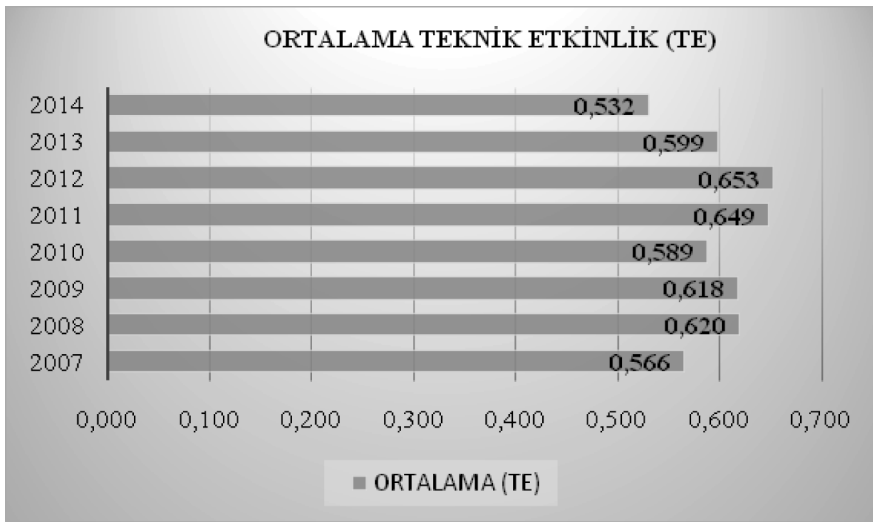
3.2 TOPLAM FAKTÖR VERİMLİLİĞİNDEKİ DEĞİŞME

Toplam faktör verimliliğindeki değişme (TFVD), $[(TFVD)>1]$ olması toplam faktör verimliliği (TFV)'de ilerleme, aksi durumunda yani $[(TFVD)<1]$ olması yine toplam faktör verimliliği (TFV) deki gerileme olduğu anlamına gelmektedir. Toplam faktör verimliliğini (TFV) oluşturan alt bileşenler teknolojik değişme (TD) endeksi ile teknik etkinlikteki

değişme (ED) endeksleridir. Bu alt bileşenleri oluşturan (TD) ve (ED) endekslerinin birden büyük olmaları $[(TD) > 1, (ED) > 1]$ hem teknolojik ilerleme hem de teknik etkinlik açısından ilerlemeyi göstermektedir. Aksi durum olan yani söz konusu alt endekslerin birden küçük olmaları durumu $[(TD) < 1, (ED) < 1]$ hem teknolojik gerileme hem de teknik etkinlik açısından gerilemeden bahsedilebilir.

Teknik etkinlikteki değişim endeksinin birden büyük olması $[(ED) > 1]$, kooperatiflerin en başarılı süt üretim kapasitesini yakalama durumunu (Chatching-up Effect) temsil ederken öte yandan Teknolojik değişim endeksinin birden büyük olması $[(TD) > 1]$ ise söz konusu en başarılı süt üretim kapasitesinin yukarı yönlü eğilim (trend) kazanması anlamına gelmektedir.

Şekil 1: Ortalama Teknik Etkinlik Endeksinin Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

Teknik etkinlikteki değişim (ED) endeksinin bileşenlerini inceleyecek olursak (ED) kendi içinde saf (pür) etkinlikteki değişim (SED) endeksi ve ölçek etkinlikteki değişim (ÖED) endeksi olmak üzere iki bileşene ayrılır. Ölçek etkinlikteki değişim (ÖED) endeksi süt üretim kooperatiflerinin uygun ölçekte üretim yapabilme kapasitesini ölçen bir değer olarak adlandırılır. TFVD endeksinin kendi içinde bu unsurlara ayrılması, yapılan her analizde TFV'deki artışlarının sebebinin hangi kaynağa dayandırılacağına belirlenmesi açısından fevkalade önemlidir.

Tablo 3: Kooperatiflerin 2007-2014 Dönemi Ortalama Malmquist Endeks Özetleri

(ED)	0.994
(TD)	0.971
(SED)	0.987
(ÖED)	1.006
(TFVD)	0.965

ED: Teknik Etkinlikteki Değişme, TD: Teknolojik Değişme, SED: Saf (Pür) Etkinlikteki Değişme, ÖED: Ölçek Etkinliğindeki Değişme, TFVD: Toplam Faktör Verimliliğindeki Değişme

Not: Malmquist endeks ortalamaları geometrik ortalamalardır.

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

İlgili dönemde (2007-2014) analiz kapsamına dâhil olan kooperatiflerin ortalama faktör verimliliğindeki değişme ve toplam faktör verimliliğini oluşturan alt gruplardaki değişimler yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablo 3'te de görüldüğü gibi incelenen dönemde analize dâhil olan 69 kooperatifin senelik ortalama teknik etkinlikteki değişimi (ED=0,994) olarak saptanmıştır. Diğer bir tabir ile referans üretim kapasitesi (1) olduğu için genel olarak yıllık ortalama (ED)'de % 0,6 oranında küçülme olup söz konusu değer birin altında olduğundan bir gerileme saptanmıştır. Saptanan bu gerilemenin kaynağı ortalama saf (pür) etkinlikteki % 1,3' lük düşüştür (SED=0,987). ED'nin diğer bir birleşeni olan ölçek etkinliğindeki değişim oranında ise incelenen yıllar itibariyle ortalama % 0,6'lık artış (büyüme) gözlemlenmiştir (ÖED=1,006). Bütün yıllarda incelenen 69 kooperatif için ortalama teknolojik değişime endeksine (TD) bakıldığında % 2,9'luk bir küçülme görülmektedir. TFVD'nin diğer bileşeni olan ED'deki % 0,6'lık düşüş de dikkate alındığında ortalama toplam faktör verimliliğinde % 3,5'lik bir gerileme olduğu görülmektedir (TFVD=0.965). Kooperatifler açısından tek tek incelenecek olursa (ED) endeksinin birden küçük (ED<1) olduğu kooperatifler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 4: Seçilmiş Bazı Kooperatiflerin Teknik Etkinlik Değişim (ED) Endeksi-[ED<1]

KOOPERATİF	(ED<1)
Geyikkırı TKK	0,998
Akpınar TKK	0,997
Harmanlı TKK	0,996
Gerlengeç TKK	0,994
Sığırcık TKK	0,993
Abdiağa TKK	0,924
Karabiga TKK	0,910
Hoşoba TKK	0,891
Gürçeşme TKK	0,876
Çınarköprü TKK	0,808

Kaynak:Yazarın hesaplamaları.

Tablo 4'te de görüldüğü üzere en iyi süt üretim sınırını yakalama hızı yani (Chatching-up)'a göre en iyi süt üretim sınırına ıraksayan kooperatifler en küçükten en büyüğe doğru sıralanmıştır. Aralarında en iyi süt üretim sınırını yakalamada en az ıraksayan kooperatif Geyikkırı TTK (0,998) olarak görülmektedir.

En düşük ıraksamaya sahip olan kooperatif ise Çınarköprü TTK (0,808) olarak görülmektedir. Bu durum şunu izah etmektedir; Söz konusu kooperatifler en iyi süt üretimi sınırını belirlemede başarısız olmuşlardır bu başarısızlıktan dolayı onların rekabet etme güçlerinin zayıfladığını ve rekabet ortamından düştükleri göze çarpmaktadır.

Öte yandan aynı değerlendirme (ED) endeksi birden büyük ($ED > 1$) kooperatifler için yapıldığında ise aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 5: Seçilmiş Teknik Etkinlik Değişim (ED) Endeksi-[$ED > 1$]

KOOPERATİF	(ED>1)
Yeniceköy TTK	1,119
Havdan TTK	1,084
Selvi TTK	1,061
Sinekçi TTK	1,060
Bozlar TTK	1,054
Değirmencik TTK	1,052
Karacaali TTK	1,008
Bezirgânlar TTK	1,005
Göktepe TTK	1,001
Kara. Kaz. Çömlekçi TTK	1,001
Aşağı-Yukarı Demirci TTK	1,001
Bahçeli TTK	1,000

Kaynak:Yazarın hesaplamaları.

Tablo 5'te de görüldüğü üzere en iyi süt üretim sınırını yakalama hızı yani (Chatching-up)'a göre en iyi süt üretim sınırına yakınsayan kooperatiflerin başarılı oldukları görülmektedir. En iyi süt üretim sınırına yakınsama oranı en yüksek kooperatif Yeniceköy TTK (1,119) en düşük yakınsama oranına sahip kooperatif ise Bahçeli TTK (1,000) olarak analiz sonucu ortaya çıkmıştır.

Teknolojik değişim (TD) endeksine göre analize dâhil olan yıllarda en çok teknolojik ilerleme sağlayan kooperatifler Kanibey Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile Şirinköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifleridir ($TD=1,019$). Bu kooperatifler de dâhil olmak üzere (TD) endeksinde büyüme sağlayan kooperatifler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 6: Teknolojik Değişim (TD) Endeksinde İlerleme Sağlayan Kooperatifler

KOOPERATİF	(TD) DEĞERİ
Kanibey TTK	1,019
Şirinköy TTK	1,019
Hisarlı TTK	1,018
Eskibalıklı TTK	1,018
Akyaprak TTK	1,018
Otlukdere TTK	1,018
Gerlengeç TTK	1,017
Kalafat TTK	1,017
Ahmetler TTK	1,017
Sarıcaköy TTK	1,017
Ramazanlar TTK	1,017
Gürgendere TTK	1,016
Örtülüce TTK	1,015
Karacaali TTK	1,015
Çınarköprü TTK	1,012
Karabiga TTK	1,012
Çeltik TTK	1,012
Abdiağa TTK	1,011
Eğridere TTK	1,004
Hoşoba TTK	1,004
İdriskoru TTK	1,004

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

Genel olarak bir oranlama yaparsak araştırmaya dâhil edilen 69 kooperatiften 21 tanesi teknolojik ilerleme kaydetmiştir. Buda % 30'luk bir orana tekabül etmektedir.

Teknolojik Değişim (TD) endeksinde göre analize konu olan yıllarda en çok teknolojik gerileme yaşayan kooperatifler; Yolindi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Sarıkaya Tarımsal Kalkınma Kooperatifleridir (0,887).

Bu kooperatifler de dâhil olmak üzere (TD) endeksinde küçülme sağlayan kooperatifler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.Söz konusu dönemde toplam 69 kooperatif analize dâhil edilmiştir ve 48 kooperatif teknolojik gerileme kaydetmiştir. Bunu yüzdelik olarak belirtmek gerekirse % 70'lik bir orana tekabül etmektedir.

Tablo 7: Teknolojik Değişime (TD) Endeksinde Seçilmiş Bazı Gerileme Yaşayan Kooperatifler

KOOPERATİF	(TD) DEĞERİ
Gemicikırı TTK	0,995
Doğancı TTK	0,994
Göktepe TTK	0,994
Kaldırımbaşı TTK	0,993
Bezirgânlar TTK	0,992
Pekmezli TTK	0,992
Aşağı-Yukarı Demirci TTK	0,989
Kara. Kaz. Çömlekçi TTK	0,986
Hacıpehlivan TTK	0,984
Kayapınar TTK	0,921
Danışment TTK	0,920
Havdan TTK	0,919
Koruoba TTK	0,917
Yeniceköy TTK	0,907
Çavuşköy TTK	0,903
Sarıkaya TTK	0,887
Bahçeli TTK	0,887
Yolindi TTK	0,887

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

Analize konu olan 2007-2014 yılları itibari ile senelik ortalama teknolojik etkinlik (TD) endeksindeki değişim (0,971) olarak gerçekleşirken diğer yandan toplam faktör verimliliğindeki değişim endeksi (TFVD=0,965) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8: Seçilmiş Toplam Faktör Verimliliği Değişim (TFVD) Endeksinde Artış Gösteren Kooperatifler

KOOPERATİF	(TFVD) DEĞERİ
Kanibey TTK	1,049
Sinekçi TTK	1,035
Şirinköy TTK	1,030
Selvi TTK	1,019
Doğancı TTK	1,018
Hacıpehlivan TTK	1,017
Gemicikırı TTK	1,015
Gerlengeç TTK	1,011
Ramazanlar TTK	1,008
Kalafat TTK	1,007
Eskibalıklı TTK	1,001
Değirmencik TTK	1,001

Kaynak: Yazarın Hesaplamaları.

İlgili yıllarda 69 kooperatifin senelik ortalama toplam faktör verimliliği (TFVD) endeksindeki gerilemesi ise (% 3,5) olarak hesaplanmıştır. TFVD endeksinin gerilemesinin sebebi ortalama teknik etkinlik (ED) endeksindeki (% 0,6) düşüşten ve ortalama teknolojik etkinlik (TD) endeksindeki (% 2,9) düşmesinden kaynaklanmaktadır. TFVD oranının küçülmesinin sebebi ED ve TD'deki gerilemelerden meydana gelmektedir. TFVD'deki gerilemenin bu kadar büyük olmasının sebebi ise TD'deki gerilemenin ED'deki gerilemeden oransal olarak daha büyük olmasından kaynaklanmaktadır. Sonuçta söz konusu kooperatiflerin Teknolojik olarak daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğu göze çarpmaktadır. Bölgesel kalkınma ve kooperatiflerin açıklarını kapatıp verimliliği artırma açısından politika üretilmesi hususunda teknolojik gelişmeye dayalı politikalara yoğunlaşılması gerekmektedir.

Bu sayede söz konusu kooperatifler kaybettikleri rekabet güçlerine yeniden kavuşabilirler. Toplam faktör verimliliği (TFVD) yönünden ilgili yıllar açısından söz konusu kooperatifler değerlendirildiğinde senelik ortalama toplam faktör verimliliği değişiminde artış gösteren kooperatifler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 8'de da görüldüğü üzere toplam faktör verimliliğinde en yüksek artış gösteren Kooperatif olarak Kanibey Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (TFVD= 1,049) diğer yandan en düşük artış gösteren kooperatif olarak Eskibalıklı Tarımsal Kalkınma kooperatifi (TFVD=1,001) ve Değirmencik Tarımsal Kalkınma Koopeartifi (TFVD=1,001) olduğu saptanmıştır. Toplam faktör verimliliğindeki artış rekabet gücünü de etkilemektedir.

Toplam faktör verimliliğinde artış sağlayan kooperatifler rekabet güçlerini yükselten kooperatiflerdir. Tablo 8'e göre yukarıda TFVD'de ilerleme gösteren 16 kooperatifin rekabet gücünde ilerleme söz konusudur. Bu kooperatiflerin %50'sini oluşturan grupta TE'deki artışın TD'deki gerilemeden fazla olması TFVD'de bir artış oluşturmaktadır. Verimlilikteki ilerleme de rekabet gücünü etkilediğinden söz konusu kooperatiflerin rekabet gücünde ilerleme olmuştur.

Tablo 9: Toplam Faktör Verimliliği Değişim (TFVD) Endeksinde Azalış Gösteren Kooperatifler

KOOPERATİF	(TFVD) DEĞERİ
Bezirgânlar TTK	0,997
Hisarlı TTK	0,996
Havdan TTK	0,996
Göktepe TTK	0,995
Çelikgürü TTK	0,993
Hoşoba TTK	0,895
Bahçeli TTK	0,887
Çeşmealı TTK	0,880
Gürçeşme TTK	0,833
Çınarköprü TTK	0,818

Kaynak:Yazarın Hesaplamaları.

Diğer kalan %50'lik grubun %25'inde TD'deki artışın TE'deki azalıştan daha fazla olması

TFVD’de ilerlemeye neden olmuştur ve verimlilikteki bu artıştan ötürü söz konusu kooperatiflerin rekabet gücünde ilerleme görülmüştür. Diğer %25’lik son kesimde hem TE hem de TD’de olan artışlar TFVD’deki artışların kaynağını oluşturduğundan, söz konusu kooperatiflerin rekabet güçlerinde ilerleme kaydedilmiştir. Neticede söz konusu kooperatifler en iyi süt üretimi yakalama düzeyinde başarı göstermişlerdir.

TFV yönünden 2007-2014 itibarı ile söz konusu kooperatifler değerlendirildiğinde senelik ortalama TFVD azalış gösteren kooperatifler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9’da da görüldüğü üzere toplam faktör verimliliğinde en büyük azalışı gösteren Kooperatif olarak Çınarköprü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi diğer yandan en küçük azalışı gösteren kooperatif olarak Bezirgânlar Tarımsal Kalkınma kooperatifi olduğu saptanmıştır. Toplam faktör verimliliğinde azalış gösteren kooperatifler rekabet güçlerini kaybeden kooperatiflerdir. İncelemeye dâhil olan 69 kooperatiften 53’ünde TFVD’de gerileme olduğu saptanmıştır. Bu gerilemenin nedenleri TE ve TD’deki gerilemelerden kaynaklanmaktadır. Bu alt gruplarda oluşan gerilemeler TFVD’de de gerilemelere neden olmuştur. Verimlilikteki azalmalar rekabet gücünde etkilediğinden dolayı söz konusu 53 kooperatifin rekabet gücünde gerileme yaşanmıştır.

SONUÇ

TR222 bölgesini oluşturan Çanakkale İlinin en büyük ve en gelişmiş ilçesi olan Biga İlçesi’nin bölgesel kalkınması hem TR222 bölgesi hem de TR22 bölgesinin kalkınma performansını önemli ölçüde etkileyebilecek bir potansiyele sahiptir. Bu bakımdan ilçenin bölgesel kalkınmasında lokomotif sektörlerin performanslarının incelenmesi, bölgesel kalkınma politikalarının belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu bakımdan çalışmada Biga İlçesi için lokomotif sektör olan hayvancılık sektörü içerisinde tarımsal kalkınma kooperatifleri aracılığı ile yapılan süt üretimi 2007 – 2014 dönemi için analiz edilmiştir.

Söz konusu analize göre bölgedeki kooperatiflerin kaynak kullanımı bakımından en başarılıları Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Kaanibey Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Aşağı-Yukarı Demirci Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Kayapınar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Otlukdere Tarımsal Kalkınma kooperatifleridir. Kaynak kullanımında başarısız olan kooperatifler ise TE seviyeleri en düşük olan Yeniceköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Yenimahalle Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Paşacıy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Pekmezli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Havdan Tarımsal Kalkınma Kooperatifleridir. Analize konu olan dönem incelendiğinde 2007 yılından 2014 yılına gidildikçe genel bir dalgalanma göze çarpmaktadır. Bu dalgalanma ile birlikte incelenen dönemde kooperatiflerin kaynak kullanımındaki başarısızlıkları dikkat çekmektedir. TE seviyelerindeki bu düşüşler genel olarak kooperatiflerdeki yapısal sorunların varlığına işaret etmektedir. Söz konusu yapısal sorunların çözümü için yapısal önlemler gerekmektedir. Bu yapısal sorunlar ve çözüm önerilerinin başlıcaları şunlardır:

- Kooperatiflerin profesyonel bir yönetime sahip olmaması.
- Bu sorun teknik ve yönetsel danışmanlık sistemi ile çözülebilir.
- Kooperatif üyelerinin süt üretimi ile ilgili modern eğitim almamış olmaları.
- Söz konusu sorun ilçe tarım müdürlüğü, halk eğitim müdürlüğü, ziraat odası ve TKDK Çanakkale şubesinin ortak eğitim programları düzenlemesi ile çözülebilir.

Kaldı ki Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde Ziraat Fakültesinin bulunması da söz konusu teknik bilgi eksikliğini gidermek için önemli bir potansiyel sunmaktadır.

- Hayvan yetiştiriciliği ve süt üretiminde geleneksel yöntemlerin kullanılması.
- Üyelerin modern bir eğitim alması ve/veya teknik danışmanlık sisteminin kurulması ile söz konusu sorun da çözülebilecektir.
- Süt depolama ve işleme tesislerinin yetersizliği.
- TKDK ve kooperatiflerin işbirliği ile kurulacak ihtisas süt osb (organize sanayi bölgesi) söz konusu soruna çözüm olabilecektir.

Yukarıdaki hususlarda yapılacak girişimler neticesinde kooperatiflerin TE seviyeleri artırılabilir, süt üretiminde kaynak israfının önüne geçilebilecektir. Çalışmada incelenen kooperatiflerin TFVD seviyelerine bakıldığında, TFVD’de ilerleme kaydeden bir başka deyişle diğer kooperatifler karşısında rekabet gücünü artıran kooperatifler şunlar olmuştur: Kanibey Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Sinekçi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Şirinköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Dikmen Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Ahmetler Tarımsal Kalkınma kooperatifidir.

TFVD seviyelerinde düşüş gözlenen yani rekabet güçleri zayıflayan kooperatifler ise şunlar olmuşlardır: Çınarköprü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Gürçeşme Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Çeşmealtı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Bahçeli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Hoşoba Tarımsal Kalkınma Kooperatifidir.

İncelenen 2007 – 2014 döneminde analize dâhil olan tüm kooperatiflerin TFVD seviyesi birin altındadır. Bu da Biga İlçesindeki kooperatiflerin söz konusu dönemde rekabet güçlerinde gerileme yaşadıklarını göstermektedir. Söz konusu gerilemenin ise hem etkinlik hem de teknolojik değişim seviyelerinden kaynaklandığı görülmekle beraber teknolojik gerilemenin rekabet gücü kaybındaki etkisi daha baskındır. Söz konusu gerilemenin önüne geçilmesi için kooperatiflerin makine donanımlarını modernize etmeleri, çiftliklerde ileri teknoloji kullanmaları gerekmektedir.

Çalışma sonunda varılan iki temel sonuç şöyledir:

Araştırma konusu olan kooperatiflerin etkinlik seviyeleri düşüktür. Bu bakımdan süt üretiminin artırılması için girdi artışına yönelik uygulamalardan ziyade yapısal sorunları giderici önlemler alınmalıdır.

Kooperatif üyelerinin teknolojik donanımları yetersizdir. Çiftliklerdeki söz konusu yetersizlik giderilirse toplam faktör verimliliğinde dolayısı ile kooperatiflerin rekabet gücü artacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A., Tekin, M. (2012). Türkiye Süt Sığırcılığında Islah ve Destekleme Politikalarının Bölgesel Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 1, 59-64.
- Aksoy, A., Denizli, D. (2012). Erzurum İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 2, 2012, 123-131.
- Birsin, S. (2012) Balıkesir İli Balya İlçesinde Süt Sığırcılığı Faaliyetinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Charnes, A., Cooper, W., ve Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European journal of operational research*, 2: 429 – 444.
- Coelli, T.J., Prasada, R.D.S, O'Donnell, C. J., ve Battese, G. E. (2005). *An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis*. Second Edition, Springer Publications, New York, ABD.
- Deliktaş, E. 2002. Efficiency and total factor productivity analysis in Turkish manufacturing industry. *METU journal of development*, 29: 247 – 284.
- Färe, R., Grosskopf, S., Norris, M. ve Zhang, Z. (1994). Productivity growth, technical progress, and efficiency change in industrialized countries, *American economic review*, 84: 66-83.
- Göktolga, Z.G.; Karkacier, O., ve Çiçek, A. (2004). İşlenmiş Süt ve Süt Ürünleri Sanayinde Süt Teşvik Primi Politikasının Analizi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, 49-55.
- Gündüz, O., ve Dağdeviren, M. (2011). Bafra İlçesinde Süt Maliyetinin Belirlenmesi ve Üretimi Etkileyen Faktörlerin Fonksiyonel Analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, 104-111.
- İkikattümer, E., ve Kumbasaroğlu, H. (2008) Tokat İli Turhal İlçesi Hayvan Sigortası Yaptıran ve Yaptırmayan İşletmelerde İnek Sütü Maliyetlerinin Hesaplanması. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 39, Sayı: 2, 187-194.
- Kaynar, O., Zontul, M. ve Bircan, H. (2005). VZA ile OECD ülkelerinin telekomünikasyon sektörlerinin etkinliğinin ölçülmesi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1): 37 – 57.
- Koyunbebe, N. (2005) İzmir İli Ödemiş İlçesinde Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Çalışma. *Hayvansal Üretim Dergisi*, Cilt: 46, Sayı: 1, 8-13.
- Kök, R., Deliktaş, E. ve Karaçuka, M. (2004). Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılına hazırlanırken: Temel dönüşümleri açıklayan analitik yaklaşımlar ve küreselleşmeden beklentiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Bölümü Çalışma Tebliği*, No: 04/01.
- Öztürk, D.; Karkacier, O. (2008). "Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi (Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Örneği)", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, 15-22.

- Seki, İ. (2008). The importance of ICT for the knowledge economy: A total factor productivity analysis for selected OECD countries, International Conference on Emerging Economic Issues in a Globalizing World, İzmir, 2008.
- Seki, İ. (2011). Rekabet gücünün ölçülmesinde ulusal yenilik sistemleri ve üniversite ekonomisi yaklaşımı. *Ege academic review*, 11(3): 407 – 424.
- Şahin, K., Gül, A., Koç, B., ve Dağıstan E. (2001). Adana İlinde Entansif süt Sığırıcılığı Üretim Ekonomisi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, 19-28.
- Tarım, A. (2001). *VZA Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Güney Çin Denizi Sorunu Çerçevesinde Çin-Hindistan İlişkileri

Cemre PEKCAN*

Öz

Malakka Boğazı vasıtasıyla dünya ticareti için en önemli noktalardan biri olmasının yanı sıra zengin doğal kaynaklara sahip olan Güney Çin Denizi, başta Çin olmak üzere, burada hak iddia eden Tayvan, Vietnam, Kamboçya, Filipinler, Malezya ve Brunei arasında uzun süredir sorun olmaya devam etmektedir. Güney Çin Denizi'nin önemi nedeniyle bu sorun küresel bir boyut kazanmış ve ABD, Japonya gibi devletler de kendi çıkarlarını korumak amacıyla soruna müdahil olmuşlardır. Son dönemlerde ise yükselen bir güç olan Hindistan, özellikle Vietnam tarafından, Çin'i dengelemek amacıyla soruna dahil edilmek istenmektedir. Bu bağlamda makalede; Çin-Hindistan ilişkileri ve Güney Çin Denizi'ndeki sorunun gelişimi hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, Güney Çin Denizi sorununa Hindistan'ın neden ve ne şekilde dahil olduğu, bu durumun bölgesel dinamikler açısından önemi ve Çin-Hindistan ilişkilerine yansımaları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Malakka Boğazı, Güney Çin Denizi, Hindistan, Çin.

China-India Relations within the Framework of South China Sea Dispute

Abstract

The South China Sea, which has rich natural resources as well as being one of the most important trade routes through the Strait of Malacca, continues to be a problem between China, Taiwan, Vietnam, Cambodia, the Philippines, Malaysia and Brunei as they all claim sovereignty over some parts of the sea. The issue has gained a global dimension with the involvement of powers such as the US and Japan to protect their own interests. Recently, especially Vietnam wants to implicate India to the South China Sea issue to balance China. In this context, after giving a brief information about China-India relations and the development of the South China Sea problem, the article tries to analyse the reasons of India's involvement, the importance of India's involvement for regional dynamics and its effect to China-India relations.

Keywords: the Strait of Malacca, the South China Sea, India, China.

* Araştırma Görevlisi Doktor, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, cemrepeccan83@hotmail.com

GİRİŞ

Dünyanın ikinci büyük ekonomisi Çin ve beşinci büyük ekonomisi Hindistan, Asya'daki bölgesel dinamikleri belirleyen iki büyük güçtür. Bu iki köklü medeniyet arasındaki ilişki binlerce yıldır süregelenle birlikte, günümüzde, iki ülke arasındaki çatışmalar veya işbirlikleri bölgedeki istikrar açısından büyük önem taşımaktadır.

İki ülke arasındaki en büyük problem uzun zamandır süren ve çözümü oldukça karışık olan sınır problemleridir. Öyle ki sınır problemleri 1962 yılında iki ülkeyi savaşa sürüklemiş ve 1976 yılına dek ilişkileri koparmıştır. Sınır problemleri hala devam etse de, 1976'dan sonra hızla olumlu yönde ilerleyen ilişkilerle birlikte iki ülke ekonomik anlamda giderek birbirlerine daha bağımlı hale gelmişlerdir.

Günümüzde Asya'daki en büyük problemlerden biri Güney Çin Denizi sorunudur. Güney Çin Denizi'ndeki adalar üzerinde hak iddia eden altı devlet (Çin (Tayvan), Vietnam, Kamboçya, Filipinler, Malezya ve Brunei), sorunun çözümün ilişkin çeşitli anlaşmalar imzalamış olsalar da, çeşitli ihlaller sonucu sorunlar devam etmektedir. Dünya ticaretinin neredeyse yarısının bu bölgeden geçmesi, kendi çıkarları için bölgede istikrar isteyen ABD gibi diğer büyük güçlerin de soruna müdahil olmasına neden olmaktadır. Son dönemlerde Hindistan da Güney Çin Denizi sorununa müdahil olan devletlerden biridir. Kendi ekonomik çıkarlarının zarar görmesinden endişe eden Hindistan, Vietnam gibi devletlerce Çin'e karşı dengeyi sağlamak amacıyla, ortak petrol arama gibi faaliyetlerle bölgeye çekilmek istenmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, Çin-Hindistan ilişkileri ve Güney Çin Denizi'ndeki sorunun gelişimi hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, Güney Çin Denizi sorununa Hindistan'ın neden ve ne şekilde dahil olduğu, bu durumun bölgesel dinamikler açısından önemi ve Çin-Hindistan ilişkilerine yansımaları incelenmektedir.

Çalışmada, konuya ilişkin bilimsel içerikli kitap ve makalelerden, dergilerden, yayınlardan ve konuyla ilgili çıkan haberlerden faydalanılmıştır.

1. ÇİN-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİNE TARİHSEL BAKIŞ

Her ikisi de dünyadaki en eski medeniyetlerden olan Çin ve Hindistan arasındaki ilişkilerin bilinen kayıtları Han Hanedanlığı Dönemi'ne (M.Ö.206-M.S. 220) dayanmaktadır. (Arif, 2013: 130). Hindistan'ın 1947'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ise 1949'da bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte iki ülke bağımsız devletler olarak uluslararası sistemdeki yerlerini almışlardır.

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Nehru'nun Hindistan'ı ve Mao'nun Çin'i, sömürge karşıtlığı, sosyalizm, uluslararası ilişkilerde ulusal egemenlik ve eşitlik kavramlarına bağlılık ve büyük güç politikalarından kendilerini ayıran, gelişmekte olan ülke mentalitesi konularında ortak bir davada buluşmuşlardır. (Mitchell ve Bajpaee, 2007: 152). Öyle ki, iki ülke 1954 yılında 'Barış İçinde Bir Arada Yaşamının Beş İlkesi'ni kabul etmiştir. Hintçe Panchsheel olarak da bilinen bu beş ilke; 'her iki tarafın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine karşılıklı saygı', 'karşılıklı saldırmazlık', 'birbirinin içişlerine karışmama', 'eşitlik ve ortak fayda' ve 'barış içinde bir arada yaşama'dır. (Agreement Between India and China, 1954). Ancak tüm bu olumlu görünen gelişmelere rağmen, iki ülke arasında bazı sınır problemleri devam etmiştir. Devam eden sınır problemleriyle birlikte, Çin'in

Tibet'i işgali sonrası 1959'da Tibet'in ruhani lideri Dalay Lama'nın Hindistan'a kaçarak burada bir sürgünde hükümet kurması, sınır bölgesi olan Aksai Chin boyunca Çin'in bir yol inşa etmesi ve Hindistan'ın tartışmalı bölgelere askeri karakollar kurması gibi gelişmeler, iki ülke arasında 1962 yılında bir savaşa neden olmuştur. (Mitchell ve Bajpae, 2007: 152). Savaş sonunda Çin, sınır bölgesinde iddia ettiği yerlerde hakimiyetini kurarak ateşkes ilan etmiş, her hangi bir toprağı fethetmeyerek, yalnızca McMahon Hattı'nın¹ güneyindeki bölge üzerinde hak iddiasına devam etmiştir. (Kissinger, 2012:191).

Görüldüğü gibi, 1950'lerde Çin ve Hindistan arasındaki olumlu ve dostane ilişkiler, 1962 savaşıyla büyük zarar görmüş ve bu durum 1970'leri ortalarına dek devam etmiştir. Bu dönemde Pakistan'la ilişkilerini geliştiren Çin'in karşısında, Hindistan da Sovyetlerle ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. 1972'de Çin'i ziyaret eden ABD Başkanı Nixon ve sonrasında gelen Çin-ABD normalleşme süreciyle birlikte, bir tarafta Çin-ABD-Pakistan, diğer tarafta Hindistan ve Sovyetler Birliği, başta Asya olmak üzere tüm dünyada bir tehdit oluşturmışlardır. (Cheng, 2010:3).

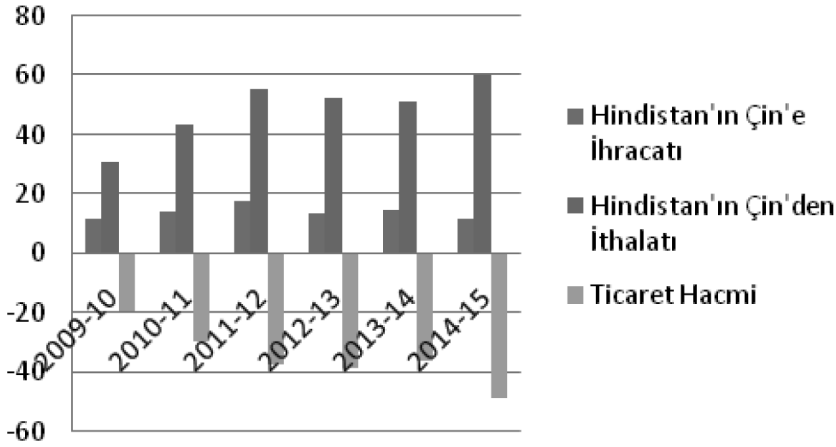
İki ülke arasında yaşanan tüm gerilimlerden sonra, diplomatik ilişkiler yeniden 1976 yılında başlamıştır. Diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasıyla birlikte iki ülke ilişkileri ivme kazanmıştır. 1992'de Hindistan Cumhurbaşkanı R. Venkataraman Çin'e bir ziyarette bulunmuş, karşılığında 1996'da Çin Cumhurbaşkanı Jiang Zemin, Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler, iki ülke arasında devlet başkanları düzeyindeki ilk ziyaretler olmuştur. (Ministry of External Affairs, 2012). Bu ziyaretler sırasında iki ülke arasında askeri, ekonomik vb. pek çok işbirliği anlaşması yapılmıştır.

1949'da Çin Halk Cumhuriyeti ilan edildikten sonra, Mao Zedong liderliğinde Çin'in ekonomisi, devlet kontrolünde ve kapalı bir ekonomiydi. Mao'nun 1976'da ölümünden sonra başa gelen Deng Xiaoping, reform ve dışı açılma olarak adlandırılan politikasıyla, Çin ekonomisinde büyük bir dönüşüme imza atmış ve yapılan reformlar sonucu Çin, ekonomik alanda büyük bir güç haline gelmeye başlamıştır. Ekonomik ilişkiler çerçevesinde, resmi olarak 1978 yılında ticarete yeniden başlayan Çin ve Hindistan, 1984 yılında aralarında 'En Çok Kayırılan Ülke Anlaşmasını' (the Most Favoured Nation Agreement) imzalamışlardır. 1994 yılında ise, iki ülke arasında çifte tarifeyi kaldırma anlaşması imzalanmıştır. (Maps of India, 2016). Aralarındaki ekonomik ilişkiler hızla gelişen Çin ve Hindistan, 2003 yılında, birbirlerine bazı ticari imtiyazlar tanıyan Bangkok Anlaşması'nı imzalamışlardır. Yine aynı yıl içerisinde, İpek Yolu vasıtasıyla açık sınır ticaretini başlatmak için girişimlerde bulunmuşlardır. (Economy Watch, 2010).

İki ülke arasındaki ticare bakıldığında, 2000'de 2,92 milyar dolar olan ticaret, 2008 yılında 51,8 milyar dolara ulaşmış ve Çin, ABD'yi geçerek, Hindistan'ın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. 2009'da dünya genelindeki ekonomik kriz nedeniyle yaklaşık %16 düşüş gösteren ticaret, 2010 yılında %43'lük bir büyümeyle 61,74 milyar dolara ulaşmıştır. (Embassy of India, 2016). 2014 yılında ise ikili ticaret 70,25 milyar dolardır. (Embassy of India, 2016). Çin ve Hindistan arasındaki ticaret hacmi oldukça yüksek olmasına rağmen, Hindistan aleyhine giderek büyüyen ticaret açığı iki ülke arasında problem olmaya devam etmektedir. Aşağıdaki tablo, 2009-2015 yılları arasında Hindistan'ın Çin'le ticaretini ve artan ticaret açığını göstermektedir.

1 McMahon Hattı (McMahon Line); Britanya ve Tibet arasında 1914'te imzalanan Simla Sözleşmesi'nde geçen, Çin ve Hindistan arasındaki sınırı belirleyen bir hatır.

Tablo 1. Hindistan-Çin Arasındaki Ticaret (2009-2015) (milyar dolar)

Kaynak: Ministry of Commerce, Government of India

Yukarıdaki tabloda ifade edildiği gibi, 2009-2010 yılında Hindistan aleyhine -19,206 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2011-2012 yıllarında -37,237 milyar dolara, 2014-15'te ise -48,438 milyar dolara yükselmiştir. Hindistan'ın Sanayi Politikaları Bakanı Amitabh Kant, konuyla ilgili; Çin ve Hindistan arasındaki ticaret açığının uzun dönemde sürdürülebilir olmadığını, Hindistan'ın gelecek yıllarda bazı koruma önlemleri alması gerektiğini ve Çinli şirketin bunu anlamasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir. (Panda, 2014).

Ticaret açığıyla ilgili sorunlar devam etse de iki ülke arasındaki diplomatik ve kültürel ilişkiler, çeşitli üst düzey ziyaretler, imzalanan anlaşmalar, ortaklıklar ve kültürel değişim programlarıyla hızla devam etmektedir. 2014 yılının Eylül ayında Hindistan'ı ziyaret eden Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping, gelecek beş yıl içerisinde Çin'in Hindistan'daki demiryolları, sanayi parkları ve potansiyel olarak da nükleer gücüne milyarlarca dolar yatırım yapacağını ve Hindistan'ın Şangay İşbirliği Örgütü'ne tam üyeliğine destek vereceğini söylemiştir. (Burke, 2014).

Günümüzde Çin de, Hindistan da ekonomisi hızla büyüyen iki ülkedir ve bu bağlamda aralarındaki işbirliğini güçlendirmek her iki ülkenin de öncelikli hedefidir. Ancak, iki ülke arasındaki çözülemeyen sınır problemleri dönem dönem tansiyonu artırmaktadır.

Çin ve Hindistan'ın son dönemlerde rakip olduğu bir diğer konu da Güney Çin Denizi konusudur. Her ne kadar Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ne bir sınırı bulunmasa da, ticaretinin büyük kısmını Güney Çin Denizi'ndeki Malakka Boğazı vasıtasıyla yapması nedeniyle soruna müdahil olmuştur. Bu bağlamda Güney Çin Denizi sorununun Çin ve Hindistan ilişkilerini nasıl etkilediğine geçmeden önce, bir sonraki başlıkta Güney Çin Denizi sorunu analiz edilecektir.

2. GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNU

Pasifik Okyanusu'nun bir parçası olan ve büyük miktarda petrol ve doğal gaz rezervi bulundurduğuna inanılan Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan devletler; Çin, Tayvan, Vietnam,

Kamboçya, Filipinler, Malezya ve Brunei'dir. Petrol ve doğal gaz rezervlerinin yanı sıra, bölgenin balıkçılık açısından zenginliği ve gemi taşımacılığı için önemli bir rota olması, Güney Çin Denizi'nin önemli kılan diğer unsurlardır. Artan enerji ihtiyacı ise, bölgede uzun yıllardır süren hakimiyet iddialarında tansiyonu giderek artırmaktadır.

Malakka Boğazı vasıtasıyla dünya ticaretinin %40'ının geçiş güzergahında olan Güney Çin Denizi'nde yukarıda adı geçen altı ülke hak iddia etmektedir. (Tayvan, Çin'in bir parçası olduğundan ve iddiaları ortak olduğundan ayrıca ele alınmayacaktır). Çin haricindeki ülkeler, çeşitli kayalıkları ve küçük adacıkları içeren denizin belli bölgelerinde hak iddia ederken Çin, neredeyse denizin tamamında hak iddia etmekte ve bunu Dokuz Çizgi Hattı (nine-dotted line/ U-shape line/ nine-dash map- 南海九段线, nánhǎi jiǔduàn xiàn) adı verdiği resmi belgelere dayandırmaktadır. (Broderick, 2015: 1).

Çin'in, Tayvan'la birlikte hak iddia ettiği U şeklindeki bu Dokuz Çizgi Hattı, Güney Çin Denizi'nin neredeyse tamamını kapsamaktadır. Çin'in, bu Dokuz Çizgi Hattı'nın tamamında mı yoksa daha az bir kısımda mı hak iddia ettiği hala belirsizliğini korusa da, bu belirsizlik aslında Çin'in denizle ilgili iddialarında kendisine daha esnek bir hareket alanı yaratmaktadır. (O'Rourke, 2014: 15). Aşağıdaki haritada Çin'in hak iddia ettiği U şeklindeki bölge ve tartışmalı adalar görülmektedir.

Güney Çin Denizi'nde anlaşmazlığa neden olan dört ada grubu bulunmaktadır. Pratas Adaları, Hong Kong'un 200 mil güneyinde yer almakta ve Çin ve Tayvan tarafından üzerinde hak iddia edilmektedir. Parcel Adaları denizin kuzey kesiminde yer almaktadır ve Vietnam, Çin ve Tayvan tarafından üzerinde hak iddia edilmektedir. (Çin, Parcel Adaları'nı Vietnam'dan 1974 yılında güç kullanarak almıştır). Scarborough Resifi, Filipinler'in Luzon Adası'na 130 mil uzaklıkta bulunmaktadır ve Çin, Tayvan ve Filipinler tarafından üzerinde hak iddia edilmektedir.

Son olarak Spratly Adaları, denizin ortasında yer almaktadır ve Çin, Tayvan ve Vietnam adaların tümü üzerinde hak iddia ederken, Malezya, Brunei ve Filipinler adanın bazı kısımları üzerinde hak iddia etmektedirler. (Broderick, 2015: 3). Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan devletlerin yanı sıra, bölgede hak iddia etmemekle birlikte, burada çeşitli çıkarları olan dış aktörler olarak tanımlanabilecek devletler vardır. Bölgedeki çatışmaların barışçıl yollarla çözümü ve denizlerde dolaşım özgürlüğü üzerine ısrarlarını sürdüren bu devletler ABD, Güney Kore, Japonya, Rusya, Hindistan ve Avustralya'dır. (Ohnesorge, 2016:29).

Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki iddialarının en temel dayanağı tarihsel kaynaklardır. Çin'in tarihsel hak iddiasına göre kendi toprakları ve Güney Çin Denizi'ndeki adalar, Mançu Hanedanlığı zamanında Çin'in bir parçası haline gelmiştir ve tüm tarihsel haritalarda ve belgelerde burası Çin'e ait olarak görülmektedir. (Broderick, 2015: 1).

Bölgedeki problem, Çin'in hak iddia ettiği yerlerin, diğer ülkelerin Münhasır Ekonomik Bölge'leriyle (MEB) çakışmasından kaynaklanmaktadır. Münhasır Ekonomik Bölge, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ile kurulmuştur. MEB, devletlerin karasularının ötesinde ve bu karasulara bitişik bölge olup, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzanmayacak büyüklükteki alandır. (BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, Madde 57).

Harita 1: Güney Çin Denizi Sorunu

Kaynak: www.bbc.com

4 Kasım 2002'de Çin ve Güney Doğu Asya Uluslar Birliği² (ASEAN- Association of South East Asian Nations) arasında 'Güney Çin Denizi'ne İlişkin Tarafların Eylem Bildirisi' imzalanmıştır. Bu bildiriyle taraflar, BM Antlaşması'nın ilkelerine, 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne, Güneydoğu Asya'da Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'na, Barış İçinde Birarada Yaşamın Beş İlkesi'ne ve uluslararası hukuktan tanınmış diğer ilkelerine bağlılıklarını dile getirmiş; her türlü anlaşmazlığı tehdit veya güç kullanmadan, dostane müzakerelerle ve taraf olan devletlerle, eşitlik ve karşılıklı güven esasıyla çözeceklerini tasdik etmişlerdir. (2002 Declaration). Ancak, bu deklarasyonun bağlayıcı bir niteliğe sahip olmaması nedeniyle bölgede sorunlar devam etmektedir.

Güney Çin Denizi'ndeki tansiyonun artmasından endişe duyan devletlerden biri Amerika Birleşik Devletleri'dir (ABD). Bunun nedeni, Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan Filipinler'in, ABD'nin müttefiki olması ve ABD donanması için önemli bir geçiş yolu üzerinde olmasıdır. (Lawrence, 2013). 2010'da ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Güney Çin Denizi'nde dolaşım özgürlüğünün sağlanmasının, ABD'nin ulusal çıkarı olduğunu ifade etmiştir. 2012'de ise bu ulusal çıkarlar, bölgede barış ve istikrarın sağlanması, uluslararası hukuka saygı gösterilmesi, dolaşım özgürlüğü ve engelsiz yasal ticaret olarak genişletilmiştir. (Lawrence, 2013).

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü profesörlerinden Favel'a göre ABD'nin Güney Çin Denizi'nde, erişim/geçiş ve istikrar olmak üzere iki temel çıkarı vardır.

2 ASEAN, 1967'de komünist yayılmaya karşı, Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur'un tarafından kurulmuştur. 1984'te Brunei, 1995'te Vietnam, 1997'de Lao PDR ve Birmanya ve 1999'da Kamboçya örgüte dahil olmuştur.

Güney Çin Denizi'ne engelsiz erişim veya geçiş, bölgenin ekonomik dinamizminin sürdürülmesi açısından önemli olmakla birlikte, Güney Çin Denizi'nden Hint Okyanusu'na ve Basra Körfezi'ne geçiş yapan ABD donanmasına ait gemiler nedeniyle ABD'nin askeri gücünü yansıtmaları açısından da önemlidir. (Fravel, 2014:2). ABD'nin Güney Çin Denizi'ni ulusal çıkarları içerisinde kattığı 2010'da, ABD Silahlı Kuvvetleri Pasifik Komutanı Amiral Robert Willard, Çin donanmasının Güney Çin Denizi'ndeki devriyelerini artırdığını ve açık denizler ile tartışmalı ada gruplarında, bölgedeki devletlerin önünü kesmeye daha istekli olduğunu ifade etmiştir. (Zou, 2012: 91). ABD'nin Güney Çin Denizi'ne, hatta daha genel anlamda Asya bölgesine karşı ilgisinin ve endişesinin artmasının altında yatan en önemli neden 'Çin tehdidi' teorisidir. Çin'in ekonomik anlamda hızla büyümesinin yanı sıra, 1992'de Doğu ve Güney Çin Denizleriyle ilgili çıkardığı kanun³ ve bu denizlerdeki hak iddiası, Çin'in yayılcı bir politika izlediği ve bölgede hegemon bir güç olmak istediği şeklinde yorumlanarak 'Çin tehdidi' teorisine zemin hazırlamıştır. (Ateba, 2002). Çin tehdidi teorisi temel olarak; Michigan Üniversitesi profesörlerinden Abramo Fimo Kenneth Organski'nin 1958'de yayınladığı Dünya Politikası (World Politics) adlı kitabındaki 'güç geçişi teorisi'ne (power transition theory) ve neo-realizmin temsilcilerinden John J. Mearshimer'in 'Büyük Güç Politikalarının Tragedisi' (The Tragedy of Great Power Politics) isimli kitabında açıkladığı 'saldırgan realizm' (offensive realism) teorisine dayandırılmaktadır. Güç geçişi teorisine göre; hiyerarşik yapıya sahip olan uluslararası sistemde, statükodan memnun olmayan yükselen güçler, eninde sonunda hegemon güce baş kaldıracaktır. (Organski, 1968). Saldırgan realizme göre ise; bir devletin nihai hedefi, uluslararası sistemde hegemon güç olmaktır. Hayatta kalabilmek için daha fazla güce sahip olma isteği de devletleri saldırganlığa iter. (Mearshimer, 2001). Dolayısıyla yükselen bir güç olan Çin de, eninde sonunda hegemon güç olmak isteyecek ve statükoya baş kaldıracaktır.

Güney Çin Denizi'ndeki sorunlar değerlendirildiğinde, Çin tehdidi kuramını savunanların iddialarına alt yapı sağladığı söylenebilir. Bu tartışmalı konularda, Çin tehdidi kuramını savunanlar, donanmasına ve askeri bütçesine ayırdığı miktarın ve denizlerdeki devriye görevi yapan gemi sayısının artmasını Çin'in, güçlendikçe daha saldırgan bir tutum sergilediği şeklinde yorumlarken⁴, örneğin 2002'de Çin ve ASEAN'a üye devletlerin, 'Güney Çin Denizi'nde Tarafların Davranışları Deklarasyonu'nu imzalamasını, Zou Keyuan gibi profesörler, Çin'in sorunu barışçıl yollarla çözmek istediğinin bir göstergesi olarak yorumlamaktadırlar. (Zou, 2012: 90). Güney Çin Denizi'nde 'Çin tehdidi' iddiasını güçlendiren bir diğer faktör de, Çin'in burada yapay adalar oluşturmalarıdır. ABD, Çin'in bu adaları askeri amaçla kullanacağını iddia ederken, Çin hükümeti bu iddiayı reddetmemekle birlikte adaların deniz araştırmaları, kurtarma, felaketlere karşı önlemler ve meteorolojik gözlem gibi kamu yararına kullanılacağını vurgulamıştır. (Glaser, 2015).

3 Çin, 25 Şubat 1992'de "Law on the Territorial Sea and the Contiguous Zone of the People's Republic of China" isimli bir yasa çıkartmıştır. Bu yasaya göre Doğu ve Güney Çin Denizlerindeki adalar Çin'in hakimiyeti altındadır. Daha fazla bilgi için: http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CHN_1992_Law.pdf

4 Daha fazla bilgi için bkz.: Jian Zhang, "China's Growing Assertiveness in the South China Sea: A Strategic Shift", National Security College, Australian National University, 2013, <http://nsc.anu.edu.au/documents/occasional-5-brief-4.pdf> (11.07.2016); Carlyle A. Thayer, "Chinese Assertiveness in the South China Sea and Southeast Asian Responses", Journal of Current Southeast Asian Affairs, Vol:30, No:2, 2011, p.77-104.

ABD'nin duruma müdahil olması karşısında Çin, sorunun yalnızca bölge devletleri arasında çözülebileceğini savunarak, ABD'nin durumu uluslararasılaşmasından rahatsızlık duyduğunu her fırsatta dile getirmiş ve getirmektedir. (Lawrence, 2013). Kısacası, soruna taraf bazı ülkelerle yakın ilişkileri olan ABD, bölgede artan tansiyondan ve bunun dünya ticareti üzerindeki olası olumsuz etkilerinden rahatsızlık duymakta; Çin ise, giderek soruna daha da müdahil olmaya başlayan ABD'nin, içişlerine karıştığını iddia ederek, bölge devleti olmadığı için soruna müdahil olmaması gerektiğini dile getirmektedir.

Güney Çin Denizi'nde Çin ile en fazla çatışma yaşayan devlet Vietnam'dır. Vietnam, devlete ait petrol şirketi PetroVietnam ile bölgedeki en büyük petrol üreticilerindendir. Vietnam'ın toplam petrol üretiminin %26'sı Güney Çin Denizi'ndeki üç bölgeden sağlanmaktadır ve Vietnam'ın petrol çıkarmak için yeni yer arayışları Çin'le çatışma ihtimalini artırmaktadır. (Buszynski, 2012: 141). Örneğin 2011 yılında iki Çin gözetleme gemisi, Vietnam'ın MEB'inde yer alan, güney sahilinden 120 km uzaklıkta petrol ve gaz araştırması yapan geminin keşif kabloğunu kesmiştir. Ancak Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, bunun Çin'in deniz üzerindeki yetki alanına giren tamamen normal bir uygulama olduğunu dile getirmiştir. (Buszynski, 2012: 141). 2012'de Çin ve Vietnam arasında tansiyon yeniden artmış, Vietnam, Paracel ve Spratly adalarını ülkesinin bir parçası sayan ve tüm yabancı gemilerin yetkilileri bilgilendirmesi gerektiğini ifade eden bir yasa çıkarmış ancak Çin bunu yok saymıştır. Vietnam dışında, yine aynı yıl Filipinler'in deniz kuvvetleri, sekiz Çin balıkçı gemisini, yasadışı avlandıkları gerekçesiyle alıkoymuş, bu durum iki ülke arasında iki aylık bir uzaklaşmaya neden olmuştur. (Lunn, 2016:8).

Güney Çin Denizi'ne yönelik; dolaşım özgürlüğü, engelsiz yasal ticaret, bölgede barış ve istikrarın korunması, uçuş serbestliği gibi politikaları olan ABD'nin yanı sıra (Bader, 2014:6), Çin gibi bölgede ekonomik bir güç olarak ön plana çıkan Hindistan da, son dönemlerde Güney Çin Denizi'ndeki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Denizde hak iddia eden ülkelerden biri olan Vietnam'ın, son dönemlerde Güney Çin Denizi'nde Hindistan ile ortak petrol arama çalışmaları yapmak istemesi, Çin'in sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Aslında Hindistan'ın Vietnam'la bağları, Indira Gandhi dönemine dayanmaktadır. Hindistan'ın 1984 yılında Kamboçya'daki Vietnam destekli hükümeti tanımasından bu yana Vietnam, Hindistan'ı Çin'e karşı bir müttefik olarak görmektedir. (Buszynski, 2012: 142). Vietnam Başbakanı Nguyen Tan Dung, geçtiğimiz 2014 yılında Hindistan'a yapmış olduğu ziyarette, Güney Çin Denizi'yle ilgili olarak, Çin'in konuyu ikili görüşmeler yoluyla çözmek istediğini ve diğer ülkelerin konuya müdahalesine karşı olduğunu, ancak bölgede önemli bir güç olan Hindistan'ın, Güney Çin Denizi'ndeki varlığından oldukça memnun olduklarını ve sorunların barışçıl yolla çözümünde önemli bir rolü olacağını ümit ettiklerini ifade etmiştir. (Krishnan ve Boudreau, 2014).

Gerek Vietnam gibi devletlerin Çin'i dengelemek istemesi, gerekse Hindistan'ın bölgedeki kendi ekonomik ve stratejik çıkarları nedeniyle Güney Çin Denizi sorununa müdahil olması, Çin ve Hindistan arasındaki en önemli rekabet konularından biri haline gelmiş ve iki ülke ilişkilerini olumsuz açıdan etkilemeye başlamıştır.

3. GÜNEY ÇİN DENİZİ SORUNUNUN ÇİN-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Güney Çin Denizi, Hindistan için oldukça önemli bir bölgedir. Bunun nedenlerinden biri; Hindistan'ın Japonya ve Güney Kore'yle ticaretinin giderek artması ve önemli bir ticaret yolu olan Güney Çin Denizi'ndeki hareket serbestliğinin, ticaretinin %25'i Güney Çin Denizi'nden geçen Hindistan için oldukça önemli olmasıdır. ASEAN'la da ticareti 2010-11 yılı itibarıyla 57,89 milyar dolara ulaşan Hindistan için, Güney Çin Denizi'nde çıkabilecek her hangi bir çatışma, ekonomik çıkarlarına büyük zarar verecektir. (Majumdar, 2013: 243). Ekonomik boyutun yanı sıra, Güney Çin Denizi'nin Hindistan için stratejik de bir boyutu vardır. Brunel Üniversitesi'nden David Scott'a göre, Çin'in Güney Çin Denizi'ni kontrol altına alması, Çin donanmasını, Hint Okyanusu'na açılan Malakka Boğazı'na getirebilir. Bunun yanı sıra, Batı Pasifik'te ABD ve Japon donanmalarıyla birlikte çalışan Hint donanması için, Güney Çin Denizi'nden güvenli geçiş hakkına sahip olmak büyük önem taşımaktadır. (Scott, 2013: 54). Görüldüğü gibi hem ekonomik açıdan hem de stratejik açıdan Güney Çin Denizi Hindistan için kilit bir noktadadır ve gelişmekte olan bir devlet olarak kendi çıkarlarını korumak amacıyla Hindistan, Güney Çin Denizi sorununa müdahil olmaya başlamıştır.

Bunun yanı sıra, dünyanın beşinci büyük donanmasına sahip olan ve ticaretinin %55'lik kısmını Malakka Boğazı yoluyla yapan Hindistan'ın, bu bölgede giderek büyüyen bir donanmaya sahip olması da, başta Çin olmak üzere bazı ülkelerde hoşnutsuzluk yaratmaktadır. (Bajpae, 2013). Hindistan, 2000 yılında Güney Çin Denizi'ndeki konuşlanmasından sonra, bölgede, insani yardım, felaketzedelere yardım, ortak deniz tatbikatları ve liman ulaştırma istekleri gibi birçok deniz harekâtında yer almıştır. (Bajpae, 2013). Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ndeki varlığı nedeniyle Çin'le tansiyon da zaman zaman artmaktadır. Örneğin, 22 Temmuz 2011'de, Hindistan deniz kuvvetlerine ait bir gemi (INS Airavat), güney Vietnam'daki Nha Trang'a doğru ilerlerken Çin radyo kanalından 'Çin sularından' çıkmaları yönünde uyarılmıştır. Buna karşılık Hindistan Dışişleri Bakanı; Hindistan'ın Güney Çin Denizi de dahil uluslararası sulara hareket serbestliğini desteklediğini ve uluslararası hukukun ilkelerine göre geçiş hakkı olduğunu dile getirmiştir. (Buszynski, 2012: 142). Bunun yanı sıra Çin, Hindistan Petrol ve Doğal Gaz Şirketi'nin (ONGC), Paracel Adaları civarında keşif çalışması yapmasını protesto etmiş, ONGC ise Vietnam'ın iddialarının uluslararası hukuka uygun olduğunu iddia etmiştir. Çin'in tüm karşı çıkmalarına rağmen 12 Ekim 2011'de ONGC ve PetroVietnam arasında petrol ve doğal gaz araması ve üretimiyle ilgili üç yıllık bir işbirliği anlaşması imzalanmıştır. (Buszynski, 2012: 143).

Vietnam, bir önceki başlıkta da ifade edildiği gibi, Çin'i dengelemek amacıyla Hindistan'ı bölgeye çekmek istemektedir. Bu bağlamda Vietnam, Hindistan'ın ortaklık kurduğu en kilit devletlerden biridir. Hindistan ve Vietnam'ın uzun süreli dostluğu 1937 yılında Hindistan Cumhurbaşkanı Jawaharlal Nehru'nun, Ho Chin Minh ile görüşmesiyle başlamıştır. 1947'de bağımsızlığını kazanan Hindistan, Vietnam'ın Fransız işgaline karşı davasını desteklemiş ve iki ülke arasındaki dostluk devam etmiştir. (Sitaraman, 2016: 404). Vietnam ve Hindistan'ın ortak stratejik çıkarları, özellikle de deniz güvenliği ve Çin'in yükselişiyle ilgili endişeler, iki ülkenin giderek yakınlaşmasına neden olmuştur. Hindistan Cumhurbaşkanı Modi, Vietnam'la savunma işbirliğinin en önemli işbirliklerinden biri olduğunu, Hindistan'ın, Vietnam'ın savunma ve güvenlik güçlerinin modernizasyonuna bağlı kalacağını ifade etmiştir. (Silva ve Amorim, 2016: 451).

Hindistan'ın 2010 yılında Güney Çin Denizi sorununa müdahil olması ve 2011'de Vietnam'la petrol aramak için anlaşma yapması üzerine Çin buna sert bir tepki göstermiştir. Çin mediasından People's Daily gazetesinin editörü konuyla ilgili;

"Hindistan ve Vietnam'ın ortak petrol arama anlaşması imzalamışlardır. Her iki ülke de bunun Çin için ne anlama geldiğinin farkındadır. Çin, duruşunu göstermek ve Çin'in bölgede önünü kesmeyi amaçlayan bu tür pervasızca davranışları önlemek için çeşitli tedbirler alabilir.... Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ne yönelik hırsları vardır. Ancak ulusal gücü henüz bunu başarmaya yetmez.... Hindistan ait olmadığı bir yere burnunu sokmaktadır. Hint toplumu Çin'le şiddetli bir çatışmaya hazır değildir" şeklinde sert bir yazı kaleme almıştır. (Naidu, 2015: 23).

Hindistan Cumhurbaşkanı Manmohan Singh ise; Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ndeki keşif çalışmalarının yalnızca ticari amaçla olduğunu, deniz üzerindeki hakimiyet konusunun uluslararası hukuka göre çözülmesini gerektiğini ifade etmiştir. (Naidu, 2015: 23).

Çin'in Hindistan'ın Güney Çin Denizi'ndeki varlığından duyduğu rahatsızlığın yanı sıra, Hindistan da Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki iddiaları ve Hint Okyanusu'ndaki varlığından endişe duymaktadır. Çin Halk Kurtuluş Ordusu Donanması'nın (PLAN), geçtiğimiz on yıllık süre boyunca Hint Okyanusu Bölgesi'nde korsanlığa karşı konuşlandırdığı gemiler ve 2014 yılının Eylül ayında Sri Lanka'nın Colombo limanına yerleştiği Song-sınıfı dizel elektrikli denizaltılar, Hindistan'da, Çin tarafından kuşatıldıklarına dair büyük bir endişeye neden olmuştur. Buna karşılık, Çin'i dengelemek amacıyla Hindistan donanması, Vietnam ve Filipinler gibi dost devletlere düzenli liman ziyaretleri yapmaya başlamıştır. (Sitaraman, 2016: 403).

Hindistan'ın Çin karşısındaki bir diğer müttefiki de ABD'dir. 2014'te Hindistan Cumhurbaşkanı Modi ve ABD Başkanı Obama ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiride özellikle Güney Çin Denizi'nde deniz güvenliğinin sağlanması, hareket ve uçuş özgürlüğü gibi konularda fikir birliğinde olduklarını ifade etmişlerdir. (Sitaraman, 2016: 406). Ancak Hindistan yine de Çin'i karşısına alacak davranışlardan kaçınmaktadır.

2015'te Modi ve Xi, karşılıklı ziyaretlerde bulunmuşlar, Hindistan, Çin'i çevreleme amaçlı her hangi bir koalisyona girmeyeceğini ifade etmiştir. (Sitaraman, 2016: 407). Hindistan'da Ulusal Güvenlik Çalışmaları Merkezi'nde profesör olan Bharat Karnad da, bir düşünce kuruluşunda yaptığı konuşmada, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki provokatif eylemlerine rağmen, ABD ve Hindistan'ın Çin ile olan güçlü ekonomik bağları nedeniyle bu iki ülkenin Çin'e karşı sert eylemlerde bulunmaktan alıkoymadığını ifade etmiştir. (Grady, 2016).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çin ve Hindistan, Asya'da büyümekte olan güçler olup, birbirine rakip iki ülkedir. Aralarında uzun yıllardır devam eden sınır problemleri, Çin'in Pakistan'la yakın ilişkileri ve Tibet sorunu iki ülkenin başlıca problemleridir. Bunun yanı sıra her ne kadar Çin, Hindistan'ın başlıca ticaret ortağına haline gelmişse de, Hindistan aleyhine giderek artan ticaret açığı, iki ülke arasındaki bir diğer problemdir. Son yıllarda ise gelişmekte olan bu iki ülkenin enerji ihtiyacının artması, onları yeni arayışlara itmiştir. Bu bağlamda Güney Çin Denizi iki ülke için yeni bir rekabet alanı haline gelmiştir.

Çin, Tayvan, Vietnam, Kamboçya, Filipinler, Malezya ve Brunei'nin Güney Çin Denizi sorununda farklı ve birbiriyle çatışan hak iddiaları yüzünden, bölgede durum belirsizliğini korumakta ve uluslararası hukuk açısından sorunu oldukça karmaşık bir hale getirmektedir. Diğer yandan ekonomisi giderek büyüyen Hindistan'ın, Doğu Asya'daki stratejik önemi de giderek artmakta ve ticaretinin büyük kısmı Malakka Boğazı'ndan geçtiği için, Güney Çin Denizi'nde Çin'in hak iddiaları ve varolan anlaşmazlıklar, Hindistan'ı yakından ilgilendirmektedir. Vietnam başta olmak üzere, diğer Güneydoğu Asya devletleri de Çin'i dengelemek açısından Hindistan'ı bu bölgeye çekmek istemekte ve bölgede, denizlerle ilgili yeni bir yapılanmaya gitmek istemektedirler.

Bilindiği gibi Çin, 'uyumlu dünya' ilkesi kapsamında barış, işbirliği ve gelişime vurgu yapmakta ve özellikle kendi içinde bulunduğu bölgeden başlayarak, bu amacını tüm dünyada gerçekleştirmek istemektedir. Güneydoğu Asya uzmanlarından profesör Carlyle A. Thayer'a göre, Çin'in ekonomik gelişim hedefini ön plana koyması, enerji kaynaklarına olan talebi artırmakta, bu da enerji güvenliği için önemli deniz yollarının güvenli kalmasını gerektirmektedir. (Thayer, 2010:70). Bu açıdan bakıldığında, Çin'in, sorunları barışçıl yollardan çözmek istemekle birlikte, kendi ulusal güvenliğine zarar verebilecek konularda çok daha sert adımlar atabileceği söylenebilir. Bu bağlamda Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlığın çözümüne bir katkı sağlamamakla birlikte, Hindistan'ın konuya müdahil oluşu, Çin'e karşı bölgede dengeleyici bir unsur olabilir.

Sonuç olarak, Hindistan her ne kadar aralarındaki ekonomik bağlar nedeniyle Çin'i doğrudan hedef alan ya da çevrelemeye çalışan politikalara karşı olduğunu ifade etse de, Güney Çin Denizi ve Hindistan'ın konuya müdahil oluşu, iki ülke arasındaki ilişkilerde olumsuz yönde bir durum teşkil edecektir denilebilir.

KAYNAKÇA

- 2002 Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea, ASEAN, http://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2 (17.06.2016).
- Agreement Between the Republic of India and The People's Republic of China on Trade and Intercourse Between Tibet Region of China and India, Anlaşmanın tam metni için bkz. <http://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20299/v299.pdf> (01.07.2016)
- Arif, S. M. (2013). A History of Sino-Indian Relations: From Conflict to Cooperation. *International Journal of Political Science and Development*, Vol.1, no.4, 129-137.
- Ateba, B. (2002). Is the Rise of China a Security Threat? *Polis*, Vol.9, Numero Special.
- Bader, J., Lieberthal, K., ve McDevitt, M. (2014). *Keeping the South China Sea in Perspective*. The Foreign Policy Brief, Brookings.
- Bajpae, C. (2013). Reaffirming India's South China Sea Credentials. August 14, *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2013/08/reaffirming-indias-south-china-sea-credentials/> (04.07.2016)
- Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi. (1982). <http://denizmevzuat.udhb.gov.tr/dosyam/denizhukuku.pdf> (17.06.2016).
- Broderick, K. (2015). Chinese Activities in the South China Sea: Implications for the American Pivot to Asia. Project 2049 Institute.
- Burke, J. (2014). India and China Announced Trade Deals During Xi Visit to Delhi. *The Guardian*, <http://www.theguardian.com/world/2014/sep/18/india-china-trade-deals-xi-delhi> (01.07.2016)
- Buszynski, L. (2012). The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and US- China Strategic Rivalry. *The Washington Quarterly*, Vol.35, No.2, 139-156.
- Cheng, R. (2010). Sino-Indian Relations: Sixty Years of Experience and Enlightenment. *IPCS Special Report*, 91, Institute of Peace and Conflict Studies, 1-10.
- China-India Trade Relations, Business Maps of India, <http://business.mapsofindia.com/trade-relations/india-china/> (01.07.2016)
- Economy Watch. (2010). China's Economic Relations. <http://www.economywatch.com/international-economic-relations/ch> (02.07.2016).
- Embassy of India. (2016). Economic and Trade Relations. <http://www.indianembassy.org.cn/DynamicContent.aspx?MenuId=97&SubMenuId=0> (02.07.2016)
- Fravel, M. T. (2014). US Policy Towards the Disputes in the South China Sea Since 1995. *Policy Report*, S. Rajaratnam School of International Studies, 1-10.
- Glaser, B.S. (2015). The Growing Militarisation of the South China Sea. 29.07.2015, *The Interpreter*, <http://www.lowyinterpreter.org/post/2015/07/29/The-growing-militarisation-of-the-South-China-Sea.aspx> (25.08.2015)
- Grady, J. (2016). Expert: India, US Relationship with China Make 'Hard Actions' Difficult in South China Sea, Indian Ocean. 25 May, *USNI News*, <https://news.usni.org/2016/05/25/expert-india-u-s-relationship-china-make-hard-actions-difficult-south-china-sea-indian-ocean> (11.07.2016).

- India-China Bilateral Relations, Embassy of India in Beijing, China, <http://www.indianembassy.org.cn/DynamicContent.aspx?MenuId=3&SubMenuId=0> (01.07.2016)
- Jian, Z. (2013). *China's Growing Assertiveness in the South China Sea: A Strategic Shift*. National Security College, Australian National University, <http://nsc.anu.edu.au/documents/occasional-5-brief-4.pdf> (22.07.2015)
- Kissinger, H. (2012). *On China*, Penguin Books.
- Krishnan, U.; John . (2014). Vietnam Seeks India Role in China Sea as Dung Meets Modi. October 28, *Bloomberg News*, <http://www.bloomberg.com/news/2014-10-28/vietnam-seeks-india-role-in-china-sea-spat-as-dung-meets-modi.html> (04.07.2016)
- Lawrence, S. V. (2013). US-China Relations: An Overview of Policy Issues. *CRS Report for Congress*, Congressional Research Service, August 1, <https://fas.org/sgp/crs/row/R41108.pdf> (04.07.2016)
- Lunn, J. (2016). The South China Sea Dispute: January 2016 Update. House of Commons Library
- Majumdar, M. (2013). India's Stakes in the South China Sea. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol.3, No.13, 242-247.
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: Norton.
- Ministry of External Affairs. (2012). Government of India, "India-China Bilateral Relations", <https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/China-January-2012.pdf> (01.07.2016).
- Mitchell, D. J.; Bajpaee, C. (2007). China and India. in *The China Balance Sheet 2007 and Beyond*, (eds. C. Fred Bergsten, Bates Gill, Nicholas R. Lardy and Derek Mitchell), Washington D.C., Center for Strategic and International Studies and Peter G. Peterson Institute for International Economics, 151-70.
- Naidu, G.V.C. (2015). India, China and East Asia. in *India and China in the Emerging Dynamics of Asia*, (eds. G.V.C. Naidu, Mumin Chen, Raviprasad Narayanan), Springer, 9-25.
- O'Rourke, R. (2014). Maritime Territorial and Exclusive Economic Zone (EEZ) Disputes Involving China: Issues for Congress, Congressional Research Service, September 26.
- Ohnesorge, H. W. (2016). A Sea of Troubles: International Law and the Spitsbergen Plus Approach to Conflict Management in the South China Sea. in *Power Politics in Asia's Contested Waters: Territorial Disputes in the South China Sea*, (eds. Enrico Fels and Truong-Minh Vu), Springer International Publishing.
- Organski, A.F.K. (1968). *World Politics*. Alfred A Knopf, 2nd edition.
- Panda, A. (2014). India Considers China Import Duties. October 15, *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2014/10/india-considers-china-import-duties/> (01.07.2016)
- Scott, D. (2013). India's Role in the South China Sea: Geopolitics and Geoeconomics in Play. *India Review*, Vol.12, No.2, 51-69.
- Silva, A. H. L.; ve de Amorim, W. D. (2016). Australia, India and Japan: The Three 'Worried Outsiders' and Their Strategies Towards the South China Sea. in *Power Politics in*

Asia's Contested Waters: Territorial Disputes in the South China Sea, (eds.Enrico Fels and Truong-Minh Vu), Springer International Publishing.

Sitaraman, S. (2016). Rising Chinese Power and Territorial Assertiveness in the South China Sea: India-Vietnam Strategic Partnership as a Counterbalancing Endeavor. in *Power Politics in Asia's Contested Waters: Territorial Disputes in the South China Sea*, (eds. Enrico Fels and Truong-Minh Vu), Springer International Publishing.

Thayer, C. A. (2010). The United States and Chinese Assertiveness in the South China Sea. *Security Challenges*, Vol.6, No.2, 69-84.

Thayer, C. A. (2011). Chinese Assertiveness in the South China Sea and Southeast Asian Responses. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, Vol.30, No.2, 77-104.

Zou, K. (2012). Building a 'Harmonious World': A Mission Impossible. *The Copenhagen Journal of Asian Studies*, Vol.30, No.2, 74-99.

Identification of Entrepreneurship Opportunities and Exploitation

Bayram BALCI *

Abstract

Aim: it aims to identify the concept of entrepreneurship and to measure perception of entrepreneurship with university students such as entrepreneurship, opportunities of entrepreneurship, incentives of entrepreneurship, and training.

Method: A qualitative research was done in this study, and 32 students were interviewed. Interviews were conducted with a total of four subjects of students, and eight students have been selected from each division.

Findings: As a result of research carried out some basic problems have been identified such as lack of entrepreneurial knowledge conceptually, lack of courses for entrepreneurship in schools, lack of entrepreneurial opportunities, and insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school.

Keywords: Entrepreneurship, Opportunities of Entrepreneurship, Training, Incentives of Entrepreneurship.

Girişimcilik Fırsatlarının Tanımlanması

Öz

Bu çalışma girişimcilik fırsatının tanımlanması ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik fırsatları, teşviki ve eğitimi konusunda algı ve bilgisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bir nitel çalışma olarak yapılan bu araştırmada toplamda 32 öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Bu öğrenciler 4 ayrı bölümden ve her bölümden de 8 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerde kavramsal girişimcilik bilgi eksiği, üniversitelerde yetersiz girişimcilik kursları eksiği, yetersiz bilgi paylaşımı ve okul dışında girişimci teşvik ve eğitimi konusunda yetersiz bilgilendirme gibi temel sorunların olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimcilik Fırsatları, Girişimcilik teşviki, Eğitimi

* Research Asistant, Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Labor Economics and Industrial Relations, byrmbc@gmail.com

INTRODUCTION

An entrepreneur is someone who organizes, manages, and assumes the risks of a business or enterprise. An entrepreneur is a delegate of alteration. Entrepreneurship is the process of finding out new ways of compounding sources. When the market value generated by this new combination of sources is greater than the market value these resources can produce elsewhere individually or in some other integration, the entrepreneur makes a gain.

The most explicit example of entrepreneurship is the starting of new businesses. On the other hand, in economics, entrepreneurship compounded with land, labour, natural resources and capital can generate profit. Entrepreneurial spirit is characterized by innovation and risk-taking, and is an essential part of a nation's ability to achieve in an ever alteration and increasingly competitive global marketplace.

The entrepreneur is in a widespread manner seen as an innovator — a designer of new ideas and business processes. Management skill and strong team building talents are often perceived as essential leadership attributes for successful entrepreneurs. Political economist Robert Reich takes into consideration leadership, management skill, and team-building to be main qualities of an entrepreneur.

There are some theories about entrepreneurship opportunity identification and development. One of those theories is Dubin's Theory Building. Dubin's methodology comprises eight phases. The first four parts of Dubin's model describe structural components, and the last four parts describe experiential substantiation process.

This research is aimed to make a qualitative research on the identification and exploitation of entrepreneurial opportunities over the fourth-grade students at Faculty of Economics and Administrative Sciences in Kırklareli University. Interviews such as; students concept of entrepreneurship, determination of entrepreneurial opportunities, in what level they are informed about entrepreneurship, and the impact of personal characteristics and social ties on entrepreneurs will be analyzed to try to obtain the results.

1. IDENTIFICATION OF ENTREPRENEURIAL OPPORTUNITY

The word "entrepreneur" gets out a thirteenth-century French verb, *entreprendre*, and meaning "doing something" or "to embark." By the sixteenth century, the noun form, *entrepreneur*, was being used to mention to someone who embarks a business initiative. The first academic use of the word by an economist was likely in 1730 by Richard Cantillon, who described the alacrity to bear the personal financial risk of a business initiative as the describing characteristic of an entrepreneur (Sobel, 2008).

Ardichvili et al. (2003) defined entrepreneurship opportunity as to designate an aspect for individuals who want to create business opportunity in anticipated attempt. While parts of opportunities can be "identified," opportunities have been made, not came across. Shane & Venkataraman (2000) stated that entrepreneurship is a process which includes evaluation, exploitation of opportunities, and the identification.

The most significant talents of a prospering entrepreneur are to identify and select the right opportunities for new commercial enterprise (Stevenson et al., 1985). Accordingly,

Venkataraman states that to interpret the finding and developing of opportunities is a one of the most delicate part of entrepreneurship research (Venkataraman, 1997). In the past, economists investigated inform of process by entrepreneurs. Nowadays, it is correlated with trouble shooting and giving a decision (Simon, 1967, 1991), innovation (Schumpeter, 1934), opportunity identification and the entrepreneur's alerting (Kirzner, 1979).

Opportunity is thought as the mainstay around which the assurance of entrepreneurship investigates is to be reinforced (Shane & Venkataraman, 2000). As a matter of fact, there is a powerful field which is different from economics, strategic management and other social science disciplines as a consequence of that a better understanding of how individuals meet the opportunities (Venkataraman, 1997). As the experimental search of entrepreneurship progresses, raising amount of scholarly persons are bring to a conclusion that opportunity identification substitutes for the most characteristic and principle entrepreneurial behaviour (Gaglio, 1997a; Kirzner, 1979; Stevenson and Jarillo, 1990; Venkatamen, 1997).

According to Ardichvili (2003), a prospering opportunity development period is dependent to create a successful commercial enterprise. This involves identification of an opportunity, its valuation, and developing per se. The development period is cyclic and reiterative: an entrepreneur is likely to direct appraisals many times at different phases of developing; evaluation can also guide to identification of extra opportunities.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

This section describes the most important parts of entrepreneurship opportunity identification process when entrepreneurs create or start up a new commercial enterprise. Those parts represent opportunity, recognition, development and evaluation.

The part of opportunity in a broad sense, an opportunity is to see the chance to encounter needs of market, and create the combination of resources to get high value (Schumpeter, 1934; Kirzner, 1973; Casson, 1982). Opportunity might seem as an "inexactly-outlined market requirement, or it can appear underutilized resources, and abilities (Kirzner, 1997).

Von indicates that the follow up opportunity might involve fundamental technologies, innovations in a market which has not been determined, or thoughts for merchandises and serving. Anticipated clients might or might not be able to give voice to their requirements, attentions, or troubles (Von Hippel, 1994). Furthermore, Ardichvili et al. (2003) states unemployed resources, alongside new technologies or abilities can proffer possibilities to make and get new value for anticipated clients, even if the accurate forms that new value will grip might be vague.

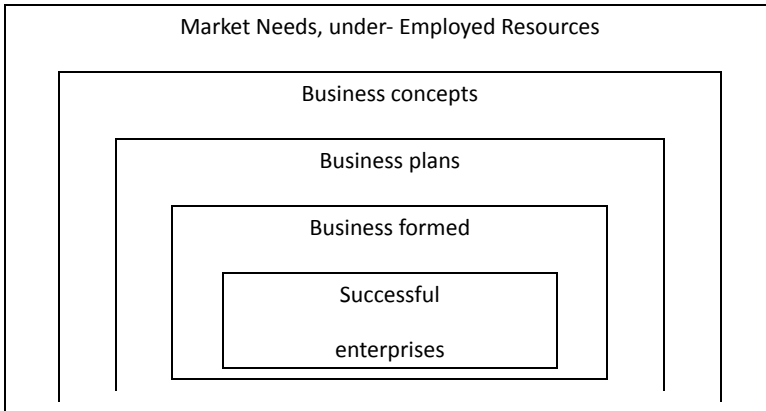
For the Opportunity recognition Hills (1995); De Koning (1999) believe that opportunity recognition seems to involve three clear processes: (1) sensation or comprehending market requirements or underutilized resources, (2) identification or exploration a "fit" betwixt specific market requirements and designated resources, and (3) creation a new "fit" between so far apart requirements and resources in the form of a business concept (Hills, 1995; De Koning, 1999). These processes describe, individually, creation, intuition, and exploration— not elementally "identification" (Christensen et al., 1989; Conway and McGuinness, 1986; Singh et al., 1999). Ardichvili et al., (2003) points out that the business concept must logically be arranged according to the perception of both the resources and the needs. However, designing of a business concept is much

more than discovery and perception. It is important to be aware of that the business concept also should include recombining or redirecting resources in order to create and put additional value on to that currently available. Another part is that opportunity development initiate as elementary constructs that transform into more detailed as enterprisers develop them. The opportunity development process includes proactive exertions, and improving new outcome development, however, the development process makes a significant contribution to a whole business, not just goods (Pavia, 1991). We consider that the opportunity development is an on-going proactive process which is essential to the formation of an organization. In order to develop opportunities, individuals organize the ideas as detailed business plans. But the process of opportunity development is another concept which is different from opportunity recognition and identification (Ardichvili et al., 2003).

The least part is evaluation that opportunities have been assessed at each step of their developing, even if the evaluation might be unofficial or unarticulated (Timmons, Muzyka, Stevenson and Bygrave, 1987). Valuation occurs more official once resources beyond the period of a person are consigned to the developing process. The first official valuation might include a feasibility analysis, which directs the question of whether the recommended association of resources can, as a matter of fact, convey designated value. A feasibility analysis may probably evaluate whether the worth which a specific association of resources might consign will convert into financial attainment.

A feasibility analysis utilitarian anticipated beneficiary implies the presence of a commercial enterprise, yet one fundamental in form. If the business concept has not been developed yet, the business concept might be specified by a feasibility analysis based on either resources (value creation capability) or needs (value sought). This process is known as "due diligence" which is often referred to the evaluation of a complete business plan for a new business area or for restructuring an existing business area. In the process of due diligence that individuals involved in decisions in order to operate resources for any further development. At final step, investment or acquisition will perform (or have performed) "due diligence" in their evaluation (Ardichvili et al., 2003).

Figure 1. From a market need to a successful enterprise

Source: Ardichvili et al., 2003.

Ardichvili et al., (2003) totalises the opportunity, development, recognition, and evaluation of entrepreneurship in a market needs (see Fig.1). The first step is to discover the opportunity, and to understand the market needs or underemployed resources. The second step is business concept and business formed. Valuation of resources and markets conducts usable revising of business concepts. The final step is to get a successful job.

3. EXPERIENTIAL SUBSTANTIATION PROCESS

In this section, the last four parts that describe experiential substantiation process by Dubin's Model will be explained and those parts represent prior knowledge, personal traits, social networks and entrepreneurial alertness.

Prior knowledge is that people are inclined to give attention to information that is associated to knowledge they already know (Von Hippel, 1994). Consequently, Shane (1999) has contended that entrepreneurs will find out opportunities because prior knowledge actuates identification of the value of the new knowledge. Shane (1999) continues that any determined entrepreneur will find out only those opportunities associated to his or her prior information.

Each person's sui generis prior information engenders a "knowledge corridor" that admits him/her to identify certain opportunities, but not other persons (Hayek, 1945; Ronstadt, 1988). Three primary magnitudes of prior knowledge are significant to the process of entrepreneurial exploration: prior information of market-places, prior information of ways to service marketplaces, and prior information of customer troubles. Entrepreneurial education and experience play important roles in prior knowledge (Ardichvili and Cardozo 2000).

Personal traits are defined two characteristic properties. First, the connecting between hopefulness and superior opportunity identification has been sighted by a certain number of research workers. Searches by Krueger and Dickson (1994) and Krueger and Brazeal (1994) indicate entrepreneurial optimism is associated to self-efficacy faiths. It is important to signalize that hopefulness about one's capability to accomplish particular, difficult objects (self-efficacy) is not associated to optimism in the sentiment of higher take chances. The other characteristic property is that of creativity.

Schumpeter (1934) was the first scholar/economist to state the view that successful entrepreneurs detect opportunities that other persons not perceive. Kay (1986) has brought to a conclusion that creative ingredients frolic a significant role in entrepreneurial deciding.

Social networks have had a significant role in simplifying the process of opportunity identification (Mot, 2011). Hills et al. (1997), bring forward "that entrepreneurs who have enlarged networks recognize importantly more opportunities" than individual entrepreneurs.

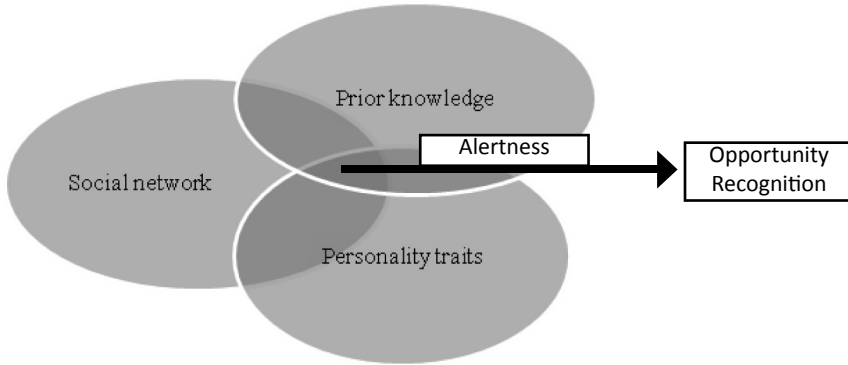
Granovetter's study (1973) about the strength side of weak ties showed that weak ties are not always contained in an individual's strong-tie network but also they are bridges to information resources. Mot (2011) states weak ties involve temporal acquaintanceship, and powerful ties involve those people who are our friends and family. Social communication network is the network of entrepreneur in business settings.

Characteristic properties are the personalities and traits of the entrepreneur recognizing business opportunity. The term of "alertness", the first used by Kirzner (1973), was defined entrepreneurial identification of opportunities (Mot, 2011). Entrepreneurs who are successful have had parent levels of entrepreneurial alertness. Timmons and Spinelli (2004) have offered that successful entrepreneurs get possession of potential to see opportunity when the other people do not recognize it.

Level of entrepreneurial alertness is associated to opportunity identification (Ardichvili and Cardozo 2000; Kirzner 1997; Ardichvili, Cardozo, and Ray 2003; Busenitz 1996; Shane 2000). Three essential parts (prior information, social communication network, and characteristic properties) are parent related with the entrepreneurial alertness, which is the previous resource of the opportunity identification (Mot, 2011).

Alertness mentions to the alertness of entrepreneurial and commercial enterprise opportunities by persons. As it is clearly seen below (see figure 2) that Mot (2011) states as the alertness to the business opportunities is identified by persons, the entrepreneurial opportunity identification is related with the previous information, social communication network, characteristic properties, and alertness (see figure 2). This means that the four essential parts are main resources of the entrepreneurial opportunity identification.

Figure 2. The Conceptual Model of the Opportunity Recognition

Source: Mot, 2011

4. RESEARCH METHODS

University of final year students' the concept of "entrepreneurial" knowledge and this study aimed to determine the objectives for entrepreneurship, literature development of entrepreneurship and entrepreneurial opportunities as a result of the concept is explained identified and evaluated. Later in the framework of the scope of the study aimed to determining the selected sample universe. The study identified constraints and Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences (excluding Finance, Econometrics, and International Relations) students are selected as the universe. As a result of official data and record the universe has been able to determine

exactly. Sampling, which is one of probability-based methods, are made by a simple random sampling method. Altunisik et al (2004: 130) describe that the simple random sampling method is "All the elements in the universe equal and independent manner chance of being selected ". However, when selecting the sample in order to achieve more reliable outcomes research, attention has been paid to the equal distribution. An equal number of final year students have been selected from each subjects, and also the number of gender, equal numbers in the daytime education and evening education are preferred. Results of the examination, the universe is determined as 2458 people, and to be uniform distribution, interviews were conducted with a total of 32 students.

Table 1. Frequency Distribution of Interviewed students

Subject	Woman	Man	Daytime Education	Evening Education	Total
Labor Economics and Industrial Relations	4	4	4	4	8
Economics	4	4	4	4	8
Business Administration	4	4	4	4	8
Public Administration	4	4	4	4	8
Total	16	16	16	16	32

In the study, data collection techniques as interviews / interview method were used. In research on social sciences too often the preferred interview / interview in the primary target, comparing the data each obtained from all subjects participating in the study reveal both differences is to identify both common aspects (Yıldırım and Şimşek, 2008: 22). Face to face interviews with the students prepared set of questions open-ended questions over the orienting responses were recorded. During the interviews recording devices are used within the knowledge of participants. Responses to the questions of the interviewer then examined and coded phrases. This encoding through "content analysis" was done to try to get results. Essentially content analysis, by examining the relationships between concepts, aims to explain the raw data obtained from the results of the negotiations. Content analysis in close together, expressions, are explained in the framework of concepts and themes (Krippendorff, 2004: 18, Yıldırım and Şimşek, 2008: 227).

Table 2. Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences last year students' determination of entrepreneurship and entrepreneurial opportunities related problems

Related Problems	N	%
Lack of entrepreneurial knowledge conceptually	32	100
Lack of courses for entrepreneurship in school	28	87,5
lack of entrepreneurial opportunities	22	68,75
insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school	17	53,12

4.1. Research Findings

Data obtained as a result of interviews were analyzed, and Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences last year students' determination of entrepreneurship and entrepreneurial opportunities related problems: lack of entrepreneurial knowledge conceptually, lack of courses for entrepreneurship in schools, lack of entrepreneurial opportunities, and insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school.

4.2. Lack of entrepreneurial knowledge conceptually

Records of interviews conducted with students associated with the analysis lack of entrepreneurial knowledge conceptually related problems: not able to identify the concept of entrepreneurship by the participants, the lack of an infrastructure of entrepreneurship for academic or scientific knowledge, and students, trying to make a definition, are thinking as one-dimensional frame as financial means, and to be an entrepreneur needed "showing favor". It is possible to say that they have insufficient knowledge about the concept of entrepreneurship to all participants. Some students expressed within the framework of this problem area is as follows:

Table 3. Conceptual Aspects of Entrepreneurship Lack of Information Related to the Problem Examples From Interview Data

M2	"Entrepreneurship is the opportunities of evaluation for people. First of all, it must be in accordance with the character of person. I think it is relevant to be sociable and know how to talk."
M9	"Entrepreneurship is on the character of the people. For example, to investigate anything done or not in the relevant market and to take steps in this direction. For this, you need to observe your surroundings and know to go through the motions. "
M12	"Entrepreneurship is a condition associated with financial power. If you have financial strength and an opportunity arises you need to evaluate it. If you do not show yourself, no matter how much money you have you can not be a better entrepreneur. "
M22	"I think entrepreneurship is normally equality for everyone to have equal opportunity. But, in Turkey you need favor. You can not be a good entrepreneur if your back is not strong. Your chances of success are reduced. "
M34	"Entrepreneurship is primarily about Money. If you have a financial strength and the market will be various opportunities for you to shut up against the absolute best you can. So, entrepreneurial spirit reveals financial means and person traits to come together. "
M38	"I would say the opportunities and possibilities that can be encountered in life is to assess the financial aspects of entrepreneurship. To do that, you first need courage. To avoid taking risks is essential for a good entrepreneur. "

ASSESSMENT

In a literature search on the concept of entrepreneurship it is seen as close to each other definitions. The first definition is known for entrepreneurship by Richard Cantillon. Cantillon states that “the term *entrepreneur*, which most people recognize as meaning someone who organizes and assumes the risk of a business in return for the profits” (Wilken, 1979: 10). However, Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences last year students’ definition for entrepreneurship shows that they do not have enough academic or scientific knowledge for “the concept of entrepreneurship”. Müftüoğlu and Durukan (2004: 105) stated that the reasons leading to failure of entrepreneurs who are making insufficient emphasis on education and ignorance. In particular, students who want to become entrepreneurs receive adequate training on this issue and it is important in terms of access to the necessary knowledge to be successful. Training will be given in the academic and scientific level in this regard, seminars and meetings to be organized is important to raise the awareness level of entrepreneurs.

4.3. Lack of courses for entrepreneurship in school

Records of interviews conducted with students associated with the analysis lack of courses for entrepreneurship in school related problems: lack of entrepreneurship-related courses, not be carried out enough information about other courses in entrepreneurship, and not enough the number of teachers in this regard. 87,5% part of respondents emphasized the lack of courses at school for entrepreneurship. Some students expressed within the framework of this problem area is as follows:

Table 4. Lack of the Course towards Entrepreneurship at school Related to the Problem Examples from Interview Data

M17	“No. We have no course about entrepreneurship and not made any notification in this regard. “
M24	“I think there is an elective course about it in the business administration, but as far as I know, neither our department nor no entrepreneurship courses in other departments. “
M33	“We do not have entrepreneurship course. They have had these courses in other schools. I think we do not have any more teachers to guide us in this regard. “

Assessment:

The first problem area being linked together, it is emerging as a state school and the curriculum is more related to the lack of courses for entrepreneurship in schools. Tezcan and Silver (2008: 12-15) In a study conducted by the preferences of university students on elective courses, the students’ course selections were found to consider the future business life. When determining the required and elective courses at the university curriculum, it is possible to say that students should consider their thoughts for the future. Mandatory or elective courses take place in the list of courses on entrepreneurship in connection with the first problem area will help the students achieve academic and scientific level sufficient for entrepreneurship.

Also in terms of influencing the preferences of students for life after school and it is possible to say that the importance of entrepreneurship related courses take place in the curriculum.

4.4. Lack of entrepreneurial opportunities

Records of interviews conducted with students associated with the analysis Entrepreneurial opportunities related problems: lack of entrepreneurial opportunities in the city where they live, the emergence of large companies and organizations across the entrepreneur is very risky, and does not find sufficient support in financial terms. 68,75'lik% of the participants have emphasized the lack of opportunities and to promote entrepreneurship. Some students expressed within the framework of this problem area is as follows:

Table 5. Lack of entrepreneurial opportunities Related to the Problem Examples From Interview Data

M4	"I live in a small town. Most of my friends at school they live in a small town like me. In general, the facilities were limited and I do not think I'm too much of a chance for people in entrepreneurship with low expectations. "
M15	"I do not know exactly, but I do not think there are probably a few institutions outside entrepreneurs and everyone knows that entrepreneurship is encouraged by the state. I am not mistaken there is support of institutions such as KOSGEB and ISKUR, but it can not reach everyone to benefit from this support, and I think it's the harsh conditions. "
M26	"There are many strong firms on the market. What can be done with a small capital against institutions operating in almost every field? "

Assessment:

Final year students are primarily due to the lack of information on this subject. Lack of knowledge can bring a one-sided point of view, as previously mentioned, and The concept of entrepreneurship can lead to reduced to a single variable. Disclosures to be made about entrepreneurial opportunities and incentives to change students' perspectives on the concept of entrepreneurship will be an important application. Bozkurt et al (2012: 13), study conducted in Turkey, while the government encouraged the forefront of increasing the points of the number of entrepreneurs, trade chambers and banks as institutions that financial incentives were found to be important. Result in the necessity of protection is another interesting point. Another important aspect for students is informing them about the possible ways of accessing about financial incentives and priority of university students about their access to financial incentives will make them more sensitive to the opportunities that will come against.

4.5. Insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school

Records of interviews conducted with students associated with the analysis insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school related problems: They did not receive adequate information in this regard from the government agencies, and the lack of promotional meetings and activities related

to entrepreneurship. 53,12%lik% of the participants have emphasized insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school. Some students expressed within the framework of this problem area is as follows:

Table 6. Insufficient information about the entrepreneurship incentives and training outside the school Related to the Problem Examples From Interview Data

M8	"We went to the municipality to get information about an acquaintance and promote entrepreneurship education. But ultimately it is satisfying everyone was directing us to a place we did not get any information. We want to discuss with KOSGEB. They said that they talked a bit and opened in entrepreneurship training in specific periods. The necessary information we were told that we can participate in courses and training, but made individually sufficient information. "
M16	"I think that entrepreneurship should be a very important issue and more promotional activity. However, neither the government nor the private sector do not have enough activity in the market in this regard. I think it is insufficient to achieve those made on behalf of the public. "
M31	"Sufficient information is not already being done at the school. How can we be entrepreneurs if we do not get enough information outside of school? An important part of this work already materiality. The more informed people who do not have materiality and need encouragement, but I think we're missing it. "

Assessment:

Interviewed by university student, there are both government agencies and private organizations outside the school should be pointed out that several spots about the lack of training and information activities. Bozkurt et al (2012: 13) Another result of the remarkable work they do in Turkey in the most important ways to increase the number of entrepreneurs that now is the emergence of training and the enhancement of knowledge. Education is important, as in every area of entrepreneurship. People with entrepreneurial skills and understanding can be gained through entrepreneurial training (Agca, 2007: 173). Students will be informed as to the activities and training sessions for the seminars, students gain awareness of entrepreneurship and will be significant in uncovering the potential in them.

5. RESULTS AND DISCUSSION

In the literature, although different from each other, again closely defined in each enterprise and entrepreneurial thinking, entrepreneurial opportunity can be assessed in different ways among different social groups and status. The concept of entrepreneurship of university students with entrepreneurial ideas and perspectives are shaped in the framework of socio-cultural and economic terms and in their own social groups.

The present study examined the issues, and it reveals that students have sufficient information on the concept of entrepreneurship.

Due to the lack of institutional and individual information, students negatively affect their perspectives on entrepreneurship, and it also leads them to move away from this area. Considering the problem areas associated with each other seems to be inadequate training and insufficient knowledge on the basis of them. Compulsory and elective courses should be added to the curriculum in connection with the entrepreneurial part of the students in school will be useful in curbing the lack of information from at least institution.

It is also important to get information for students from outside of school entrepreneurship classes, training and increasing the number of activities of public institutions, and private sector. The university management of such organizations into contact with academic staff will organize seminars, panel discussions and training, both organizations to reach students is important in terms of easier access to institutions of both the students about entrepreneurship.

Another problem area is the lack of incentives and entrepreneurial opportunities are also emerging as a lack of knowledge. But it can say that the main reason for this is the lack of personal information. Because of the development of entrepreneurial opportunities, identifying and evaluating the personal property is subject to many variables, but is also relevant. Training will be given and disclosures will be made in this regard, people will allow them to see their potential and will allow them to see the right opportunities.

REFERENCES

- Ağca, V. (2007). Avrupa Birliğinin Girişimcilik Politikası ve Türkiye'ye Yansımaları. Ed. Kurt, M. ve Bayraktaroğlu, S., Türkiye'de İşletmecilikte Yeni Perspektifler, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı. Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Ardichvili, A., & Cardozo, R. (2000), A Model of the Entrepreneurial Opportunity Recognition Process. *Journal of Enterprising Culture*, 8 (2):103.
- Ardichvili, A., Cardozo, R. and Ray, S. (2003). A theory of entrepreneurial opportunity identification and development. *Journal of Business Venturing*, 18(1), 105-123.
- Bozkurt, Ö.Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O., ve Alparslan, A.M. (2012). Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2012/1, Sayı 15, Isparta.
- Buzenitz, L., (1996). Research on entrepreneurial alertness. *J. Small Bus. Manage.* 34 (4), 35-44.
- Casson, M. (1982). *The Entrepreneur*, Barnes and Noble Books, Totowa, NJ.
- Christensen, P.S., Madsen, O.O., & Peterson, R. (1989). Opportunity Identification: The Contribution of Entrepreneurship to Strategic Management. Aarhus University Institute of Management, Denmark.
- Conway, H.A., & McGuinness, A. (1986). Idea generation in technology-based firms. *J. Prod. Innovation Manage.* 4(3), 276-291.
- De Koning, A. (1999). Conceptualizing Opportunity Recognition as a Socio-Cognitive Process. Centre for Advanced Studies in Leadership, Stockholm.
- Gaglio, C. M. (1997). Opportunity Identification; Review, Critique and Suggested Research Directions. in J.A. Katz (ed.), *Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth*, Vol. 3, pp. 139-202.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *Am. J. Sociol.* 78 (6), 1360-1380.
- Hayek, F. (1945). The use of knowledge in society. *Am. Econ. Rev.* 35 (4), 519-530.
- Hills, G., Lumpkin, G.T., & Singh, R.P. (1997). Opportunity recognition: perceptions and behaviours of entrepreneurs. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Babson College, Wellesley, MA, 203-218.
- Hills, G.E., (1995). Opportunity recognition by successful entrepreneurs: A pilot study. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Babson College, Wellesley, MA, 103-121.
- Hills, G.E., Shrader, R.C., & Lumpkin, G.T. (1999). Opportunity recognition as a creative process. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 216-227.
- Kay, C.J. (1986). *The Identification of Catalysts Preceding Decision Making as Described by Innovators and Entrepreneurs*, University of San Francisco, San Francisco.
- Kirzner, I. (1997). Entrepreneurial discovery and the competitive market process: an Austrian approach. *J. Econ. Lit.* 35, 60-85.
- Kirzner, I.M. (1979). *Perception, Opportunity and Profit*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Kirzner, I.M. (1973). *Competition and Entrepreneurship*. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice-Hall
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology*. Sage Publication, USA-New York.

- Krueger, N.J., & Brazeal, D.H. (1994). Entrepreneurial potential and potential entrepreneurs. *Entrepreneurship Theory Pract*, 19, 91–104.
- Krueger, N.J., & Dickson, P.R. (1994). How believing in ourselves increases risk taking: perceived self-efficacy and opportunity recognition. *Decis. Sci.*, 25, 385–400.
- Mot, P. (2011). An entrepreneurial opportunity recognition model: Dublin's Theory-building framework. *Waseda Business and Economic Studies*, No: 46.
- Müftüoğlu, T., & Durukan, T. (2004). Girişimcilik ve KOBİ'ler. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Pavia, T.M. (1991) The early stages of new product development in entrepreneurial high-tech firms. *J. Prod. Innovation Manage*, 8 (1), 18–31.
- Ronstadt, R. (1988). The corridor principle, *J. Bus. Venturing* 1 (3), 31–40.
- Schumpeter, J., (1934). *Capitalism, Socialism, and Democracy*. Harper & Row, New York
- Shane, S. (2000). Prior knowledge and the discovery of entrepreneurial opportunities. *Organization Science*, 11 (4), 448–469.
- Shane, S. (1999). Prior knowledge and the discovery of entrepreneurial opportunities. *Organ, Sci.*, 11 (4), 448–469.
- Simon, H.A. (1967). A behavioural model of rational choice. In: Alexis, M., Wilson, C.Z. (Eds.), *Organizational Decision Making*. Prentice Hall, New-Jersey, 174–185.
- Simon, H.A. (1991). Making management decisions: the role of intuition and emotion. In: Kelly, J., Prince, J.B., Asfort, B. (Eds.), *Organizational Behaviour*, 2nd edition. Prentice Hall, New-Jersey, 314–324 (Also, 1987, *The Academy of Management Executive* 1/1, 57–64).
- Singh, R., Hills, H., & Lumpkin, G.T. (1999). Examining the role of self-perceived entrepreneurial alertness in the opportunity recognition process. Presented at the 13th UIC/AMA Symposium on Marketing and Entrepreneurship Interface, Nice, June.
- Sobel, R. (2008). Entrepreneurship. *THE CONCISE ENCYCLOPEDIA ECONOMICS*, <http://www.econlib.org/library/Enc/Entrepreneurship.html>
- Stevenson, H. H., & Jarillo, J. C. (1990). A Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. *Strategic Management Journal*, 11, 17–27.
- Stevenson, H., Roberts, M., & Grousbeck, H. (1985). *New Business Ventures and the Entrepreneur*. Irwin, Homewood, IL.
- Tezcan, H., & Gümüş, Y. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihlerine Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, Ankara.
- Timmons, J.A., & Spinelli, S. (2004). *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*. 6th Ed. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Timmons, J.A., Muzyka, D.F., Stevenson, H.H., & Bygrave, W.D. (1987). Opportunity recognition: the core of entrepreneurship, In: Churchill, N.C., et al. (Eds.), *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Babson College, Wellesley, MA.
- Venkataraman, S. (1997). the distinctive domain of entrepreneurship research: an editor's perspective. In: Katz, J., Brockhaus, R. (Eds.), *Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence, and Growth*, vol. 3, pp. 119–138.
- Von Hippel, E. (1994). 'Sticky information' and the locus of problem solving: implications for innovation. *Manage' Sci.* 40 (4), 429–439.
- Wilken, P. (1979). *Entrepreneurship: A Comparative and Historical Study*. Ablex Publishing Corporation.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara.

**Kamu Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi:
Türkiye için Keynesyen Görüş mü? Wagner Kanunu
mu Geçerli?
(2006-2015 Dönemi)**

Fatmanur GÜDER*

Polat YÜCEKAYA**

Ali ŞENYURT***

Öz

İktisat literatüründe kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini konu alan iki temel görüş bulunmaktadır. Keynesyen görüş ve Wagner Yasası olarak anılan görüşlerde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Keynesyen görüş, kamu harcamalarında görülen artışın ekonomik büyümeyi arttıracığını öne sürmüştür. Wagner Kanunu olarak bilinen diğer görüşe göre ise ekonomik büyümedeki artış kamu harcamalarını arttıracaktır. Çalışmanın amacı bu ilişkinin son 10 yıllık döneminde Türkiye için geçerli olup olmadığını test etmektir. Türkiye'nin 2006-2015 dönemi çeyrek verilerinin kullanıldığı çalışmada Granger Nedensellik yöntemi kullanılmış ve karşılıklı bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. 2006-2015 döneminde hem Keynesyen Görüş hem de Wagner Kanunu'nun Türkiye için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Ekonomik Büyüme, Wagner Kanunu, Keynesyen Görüş.

**The Relationship between Public Expenditure and
Economic Growth: Is The Keynesian View or The
Wagner Law Valid for Turkey? (2006-2015 Period)**

Abstract

There are two basic views about the relationship between public spending and economic growth in the economic literature. These views, which are known as Keynesian view and Wagner Law, have examined the relationship between public spending and economic growth. Keynesian view has been suggested that the increase in public spending, increasing economic growth. According to the other view known as the Wagner Law, the increase in economic growth will increase public spending. The aim of the study is to test whether this valid for Turkey for the last 10-year period or not. In this study, which is used the quarter data of Turkey for 2006-2015 period, Granger Causality method used and was found a mutual causality. It has been reached the conclusion that both the Keynesian view and Wagner Law is valid for Turkey in the period of 2006-2015.

Keywords: Public Spending, Economic Growth, Wagner Law, Keynesian view.

* Öğretim Görevlisi, Haliç Üniversitesi MYO, fatmanurguder@halic.edu.tr

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, polatyucekaya@asu.edu.tr

*** Öğretim Görevlisi, Haliç Üniversitesi MYO, alisenyurt@halic.edu.tr

GİRİŞ

İktisat literatüründe devletin ekonomideki rolü en çok tartışılan konulardan biridir. Devletin doğuşundan günümüze kadar devlet olgusunu açıklamaya çalışan çok sayıda kuram ortaya atılmıştır (Öztürk, 2006:17). İnsanların toplum halinde yaşamalarına bağlı olarak ortaya çıkan kamusal ihtiyaçları giderecek olan birim devlet ve kamu tüzel kişilikleridir (İpek, 2014:29). Ortaya çıkan kamusal ihtiyaçları giderebilmek için, kamu kesimi bazı harcamalar yapmak zorundadır. “Devletin mal varlığından, kamu yararına ve bir kamusal ihtiyaç için belli yöntemlere göre harcanan paraya, kamu harcaması denir” (Gürsoy, 1975:60).

Kamunun yaptığı bu harcamalar dar ve geniş anlamda ele alınabilir. Hukuki tanım olarak da adlandırılan dar anlamdaki kamu harcamaları kamu hizmetlerinin devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından yapılması durumudur (İpek, 2014:30). Geniş anlamda kamu harcamaları ise, merkezi idare, taşra örgütleri, kamu iktisadi kuruluşları ve sosyal güvenlik harcamaları ile devlet aktifinde meydana gelen azalmalardır.

Klasik ve Neo-Klasik İktisatçılar devlet müdahalesinin olmaması gerektiğini ileri sürmüş, devletin ekonomiye müdahalesi sonucu genel dengenin bozulacağını savunmuşlardır. Arz yönlü klasik politikalar, 1929 yılında gerçekleşen Büyük Buhran’ı açıklamada yetersiz kalınca yerini talep yönlü Keynesyen politikalara bırakmıştır.

Keynesyen görüşün hâkimiyeti sebebiyle bir yandan kamu harcamaları ve kamu harcamalarının etkisi önem kazanan konular arasına girmiş diğer yandan kamu kesimi sürekli olarak büyüme göstermiştir. 1980 sonrası liberalleşme çalışmalarının hız kazanmasına rağmen birçok ülkede kamu sektörünün ekonomideki payının arttığı gözlenmektedir. Bu sebeple kamu kesimi harcamalarının verimliliği ve etkinliği sorunları tartışılan konular arasında gündemini korumaktadır (Gül ve Yavuz, 2011: 73).

Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen iki görüş öne çıkmaktadır. Klasik ve Neo-Klasik iktisatçılar kamusal faaliyetlerin yoğunluğunun artmasının özel yatırımlar üzerinde dışlama etkisi yaratacağını ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğini öne sürmektedir. Keynesyen görüşe göre ise devlet kamu harcamalarını arttırdığında ekonomik büyüme olumlu yönde etkilenecektir. Bunun sebebi, kamu harcamalarının özel sektörün yapamadığı altyapı, sosyal güvenlik, savunma, eğitim ve sağlık hizmetleri ve kamusal malların üretimine yönelik olmasıdır.

Böylece kamu harcamaları pozitif dışsalılık yaratacak ve ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyecektir. Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer görüş ise Alman iktisatçı Adolph Wagner tarafından ortaya konulan ve literatüre Wagner Kanunu olarak geçen görüştür. Wagner Kanunu, Keynesyen Görüş’ün savunduğu ilişkinin tersini savunmaktadır.

Adolph Wagner, gelişmekte olan bazı ülkelerdeki kamu harcamalarını incelemiş ve kamu harcamalarının sürekli arttığını tespit etmiştir. Wagner’e göre, kamu faaliyetlerindeki artışın bir sonucu olarak, kamu harcamalarında da artış meydana gelmektedir. Toplumların gelişme isteklerine devlet çalışmalarını artırarak karşılık vermekte ve devletin bu faaliyetleri kamusal harcamaları artırmaktadır (Önder, 1974:18).

Wagner, büyüme ve gelişmişlik düzeyinin artmasıyla sosyo-ekonomik yapının gelişeceğini, sosyal ve kültürel ihtiyaçların artış göstermesiyle devletten beklenen hizmetlerin artacağını ve bunun da kamu harcamalarındaki artış ile sonuçlanacağını öne sürmüştür.

Wagner (1883) kısa dönemde finansal yetersizlikler başta olmak üzere bazı faktörlerin, devlet faaliyetlerinin artmasına ve genişlemesine engel olabileceğini fakat uzun vadede ise toplumdaki büyüme taleplerinin finansal engellerin üstesinden gelebileceğini ifade etmiştir (Ulutürk, 1997:38). Keynes (1936), kamu harcamalarını dışsal, dolayısıyla, politika aracı olarak tanımlamış ve kısa dönem ekonomik dalgalanmaların bu araç vasıtasıyla düzeltililebileceğini ileri sürmüştür.

Oysa Wagner bunun tam tersi biçimde kamu harcamalarını içsel değişken olarak kabul etmiştir (Singh ve Sahni, 1984, 630). Bu çalışmada Türkiye’de son 10 yılda yapılan kamu harcamalarının ekonomik büyüme ile ilişkisi analiz edilmiştir.

Bu bağlamda, Türkiye’nin 2006-2015 dönemi kamu harcamaları ve ekonomik büyüme çeyrek verileri incelenmiş ve bu hipotezlerin Türkiye için geçerli olup olmadığı sınanmıştır.

1. LİTERATÜR

Literatürde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen oldukça fazla sayıda çalışma bulunmaktadır. Dünya genelinde ortaya konan bu çalışmalara göre, bazı araştırmacılar iki seri arasında herhangi bir ilişki tespit edememiş (Singh ve Sahn (1984), Lindauer ve Velenchik (1992), Courakis vd. (1993), Ghali (1997)), bazıları ise ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir ilişki (Ram (1986), Oxley (1994), Anwarı vd. (1996), Al-Faris (2002)), bir kısmı kamu harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir ilişki (Landau, 1983), tespit etmiş; Kelly (2007), iki seri arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi olduğunu belirlemiştir.

Bu sayılanlara ilave olarak Türkiye’de de konuyla ilgili birçok ampirik çalışma yapılmış, sonuçları Tablo 1’de aktarılmıştır. Çalışmaların bir kısmı ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında doğru bir ilişki olduğunu savunan Wagner Kanunu’nu kabul etmiş, diğer bir kısmı ise Keynes’in görüşüne paralel olarak kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi arttırdığını savunmuştur. Her iki görüşü de reddeden veya tam tersi kabul eden sonuçlara ulaşanlar da bulunmaktadır.

Tablo 1. Literatür Taraması

Yazar	Dönem	Yöntem	Sonuç
Yamak ve Zengin (1997)	1950-1994	Kalman Filtre	Wagner hipotezi kabul edilmiştir
Yamak ve Küçükale (1997)	1950-1994	Eşbütünleşme-Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Terzi (1998)	1938-1995	Regresyon analizi Kyock Dönüşüm Modeli	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Akçoraoğlu (1999)	1955-1995	Eşbütünleşme-Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Demirbaş (1999)	1950-1990	Eşbütünleşme-Granger Nedensellik	Wagner hipotezi reddedilmiştir.
Ulutürk (2001)	1963-1994	Regresyon Analizi	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Uzay (2002)	1971-1999	Regresyon Analizi	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Halıcıoğlu (2003)	1960-2000	Granger Nedensellik	Her iki hipotez de kabul edilmiştir
Bağdigen ve Çetintaş (2003)	1965-2000	Granger Nedensellik	Her iki hipotez de reddedilmiştir
Sarı (2003)	1987-2000	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Artan ve Berber (2004)	1987-2003	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Şimşek (2004)	1965-2002	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Her iki hipotez de kabul edilmiştir.
Işık ve Alagöz (2005)	1985-2003	Eşbütünleşme	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Gacaner (2005)	1987-2003	Eşbütünleşme ve VAR	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Arisoy (2005)	1950-2003	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Çavuşoğlu (2005)	1923-2003 1950-2003	Sınır Testi (ARDL)	Wagner hipotezi reddedilmiştir
Altay ve Altın (2008)	1980-2005	Regresyon Analizi	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Uysal ve Mucuk (2009)	1980-2006	Eşbütünleşme	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Selen ve Eryiğit (2009)	1923-2006	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir
Başar vd. (2009)	1975-2005	Sınır Testi (ARDL)	Her iki hipotez de reddedilmiştir.
Aytaç ve Güran (2010)	1987-2005	VAR ve Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Gül ve Yavuz (2011)	1963-2008	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Yüksel ve Songur (2011)	1980-2010	Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik	Keynesyen hipotez kabul edilmiştir.
Taşseven (2011)	1960-2006	Eşbütünleşme ve TodaYamamoto Nedensellik	Her iki hipotez de kabul edilmiştir.
Altunç (2011)	1960-2009	Sınır Testi ve Granger Nedensellik	Wagner hipotezi kabul edilmiştir.
Ulucak ve Ulucak (2014)	1950-2011	Hacker-Hatemi J bootstrap Nedensellik	Her iki hipotez de reddedilmiştir.

2. AMPİRİK ÇALIŞMA

2.1. Veri Seti

Bu çalışmada, Türkiye için kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi sınamak amacı ile 2006-2015 dönemine ilişkin çeyrek dönem büyüme oran verileri kullanılmıştır. Kamu harcamaları verileri Merkez Bankası'nın Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden elde edilmiştir. Aynı dönem GSYİH verileri ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) veri tabanından temin edilmiştir.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Serilerin Simgeleri, Kaynakları ve Veri Türleri

Veriler	Simge	Kaynak	Veri Türü
Kamu Harcamaları	Kamuharc	Merkez Bankası	Oran
GSYİH	Gsyih	TÜİK	Oran

2.2. Birim Kök (Unit Root) Testi

Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisinin analizi yapılmadan önce serilerin durağan olup olmadıkları incelenmiştir. Birim kök testi serilerin durağanlığını test etmek amacı ile yapılmaktadır. Durağanlık testinden önce ise optimum gecikme uzunluğu belirlenmelidir. VAR modeli yardımıyla uygun gecikme değerleri ortaya konulmuştur. Bu tespitte LR, Final prediction error (FPE), Schwarz (SC) ve Hannan-Quinn (HQ) bilgi kriterleri kullanılmıştır. Tablo 3.'de görüldüğü üzere tüm bilgi kriterlerine göre gecikme uzunluğu 5 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Lag	LR	FPE	SC	HQ
0	NA	7.56e-05	-3.722303	-3.783546
1	19.39322	4.98e-05	-3.957818	-4.141547
2	65.89827	5.59e-06	-5.965278	-6.271492
3	9.552462	4.95e-06	-5.914159	-6.342859
4	1.556983	6.04e-06	-5.548637	-6.099823
5	23.55444*	2.59e-06*	-6.237060*	-6.910732*
6	5.069973	2.66e-06	-6.070684	-6.866841

*Not: *seçilen kritere göre optimum olarak belirlenen gecikmeyi göstermektedir. LR: sequential modified LR test, FPE: Final prediction error, SC: Schwarz information criterion, HQ: Hannan-Quinn information criterion.*

Birim kök analizi çerçevesinde Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ve Phillips ve Peron (1988) tarafından geliştirilen Newey-West tahmincisi ile uyarlanan PP testi uygulanacaktır. Durağanlığı test etmek amacıyla uygulamada en çok ADF birim kök testi tercih edilmektedir.

ADF testi uygulamasında sabitli model, trendli-sabitli model ve trendsiz-sabitsiz (none) modeller için Schwarz bilgi kriteri dikkate alınmıştır. Sınama için sıfır hipotezi H_0 : Birim kök vardır yani seriler durağan değildir şeklindedir. Alternatif hipotez ise H_1 : Birim kök yoktur (durağandır) şeklindedir. Testler dahilinde sabitsiz ve trendsiz, sabitli, sabitli ve trendli model olarak serilerin durağanlık testi gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 4.'de paylaşılmıştır.

Tablo 4. Serilerin Düzeyde Durağanlık Testleri

Seriler	ADF Test İstatistiği	p değeri (Önem)	PP Test İstatistiği	p değeri (Önem)
Gsyih	(a) -2.671089 (2)	0.0091	-6.672526 (10)	0.0000
	(b) -3.169541 (2)	0.0305	-7.758243 (10)	0.0000
	(c) -3.181130 (2)	0.0946	-7.815510 (10)	0.0000
Kamuharc	(a) -9.830846 (0)	0.0000	-9.084036 (4)	0.0000
	(b) -8.100749 (1)	0.0000	-13.84137 (1)	0.0000
	(c) -5.225295 (2)	0.0008	-13.62308 (1)	0.0000

a) sabitsiz ve trendsiz b) sabitli c) sabitli ve trendli modeldir. Parantez içinde belirtilen Schwarz Bilgi Kriterine göre belirlenmiş optimum gecikme uzunluğudur. . PP test istatistiği sütununda yer alan parantez içindeki değerler Newey-West ölçütü kullanılarak karar verilmiş band genişliğini göstermektedir.

Yapılan durağanlık testlerine göre birim kök testlerinde sıfır hipotezi, serinin durağan olmadığını ve birim kök içerdiğini, alternatif hipotez ise serilerin birim kök içerdiğini ve durağan olduğunu göstermektedir. Tablo 4'te olasılık değerleri anlamlılık düzeylerinden küçük olduğu için ($\text{sig} < 0.1$; $\text{sig} < 0.05$ ve $\text{sig} < 0.01$) H_0 hipotezi reddedilmektedir. Sabitli ve trendli GSYH serisinin olasılık değerinin 0,05 ve 0,01 anlamlılık düzeylerinde geçerli olmadığı ($\text{sig} > 0.05$ ve $\text{sig} > 0.01$) görülmüş ancak 0,10 anlamlılık düzeyinde geçerli olmasından ve ($\text{sig} < 0.1$) dolayı ve PP test istatistiğine göre durağan olması sebebiyle serinin durağan olduğu kanaatine varılmıştır. ADF ve PP test istatistik sonuçlarına göre her iki serinin de birim kök içermediği, düzeyde durağan olduğu görülmüştür. Serilerin farkları alınmadan analize devam edilmiştir.

VAR modelinin hata terimleri için normallik, otokorelasyon ve değişen varyans testleri yapılmıştır. Normallik için Jarque-Bera İstatistiği 3.037928 (p-değeri: 0.218939) olarak hesaplanmış, boş hipotez %5 önem düzeyinde kabul edilmiş, hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğu ispatlanmıştır (EK 1).

Otokorelasyon sorunun var olup olmadığı ise Lagrange Çarpanları (Lagrange Multiplier-LM) Testi ile analiz edilmiştir. Gecikme uzunluğunun 5 olarak kabul edildiği modelin otokorelasyon test sonuçlarına bakıldığında LM olasılık değerlerinin hepsinin %5 önem düzeyinden büyük olduğu görülmüş, boş hipotez kabul edilmiştir. Modelde otokorelasyon sorunu görülmemektedir (EK 2). Modelde değişen varyans sorununun olup olmadığı da test edilmiştir. Test sonuçlarına göre ki-kare (Chi-sq) istatistiğinin 70.74794 (p-değeri: 0.1616) olduğu görülmüş, değişen varyansın olmadığı boş hipotez %5 önem düzeyinde kabul edilmiştir. Modelde hata teriminin varyansı tüm gözlemler için aynıdır ve değişen varyans sorunu bulunmamaktadır (EK 3).

Modelde kullanılan serilerin durağanlığının testi için AR karakteristik polinomunun ters köklerinin birim çember içerisindeki konumu dikkate alınmıştır. Bütün köklerin birim çemberin içerisinde yer alması VAR sürecinin durağan olduğunu göstermektedir. AR karakteristik polinomunun ters köklerine bakıldığında ters köklerin hiçbirinin birim çemberin dışında kalmadığı, modelin durağan ve istikrarlı bir model olduğunu kanıtlamaktadır (EK 4). Test edilen VAR modelinin gerekli varsayımları sağladığı sonucuna ulaşılmış, analize Granger Nedensellik Testi ile devam edilmiştir.

2.3. Granger Nedensellik Testi

Ekonometrik analizlerde, zaman serileri arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılırken en sık kullanılan yöntem Granger (1969) tarafından geliştirilen nedensellik testidir. Granger nedensellik testi, değişkenler arasında ilişki olması durumunda, ilişkinin yönünü belirlemek için kullanılmaktadır. Nedenselliğin yönü karşılıklı da olabilmektedir (Granger, 1969: 424). Bu çalışmada Granger Nedensellik Testi kullanılarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Granger Nedensellik Analizi'nde kullanılan modeller 1 ve 2 numaralı denklemler aracılığı ile yapılmaktadır (Granger, 1969:424-438):

$$\begin{aligned} Y_t &= \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \alpha_2 X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1) \\ X_t &= \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + v_t \quad (2) \end{aligned}$$

Granger nedensellik istatistiği, değişkenlerden birinin tüm değerleri ile ilgili katsayıların sıfır olduğu hipotezini sınanan F istatistiğidir. Bu sıfır hipotezi, açıklayıcı değişkenlerin, modelde yer verilen diğer açıklayıcı değişkenlerin dışında, Y_t için kestirim gücünün olmadığını söylemektedir. Ve bu sıfır hipotezinin sınanması, Granger nedensellik sınaması olarak adlandırılır (Stock ve Watson 2011: 552). Granger Nedensellik Analizi için kullanılan boş hipotez nedensellik ilişkisinin olmadığını gösterirken, boş hipotezin reddedilmesi halinde alternatif hipotez nedensellik ilişkisinin mevcut olduğunu gösterir. Analiz, 1 ve 2 numaralı denklemlerde hata teriminden önce gelen bağımsız değişkenin gecikmeli değerlerinin katsayılarının grup halinde sıfıra eşit olup olmadığı test edilerek uygulanmaktadır. 1 numaralı modeldeki β_1 katsayılarının sıfırdan farklı bulunması halinde 'X değişkeni Y değişkeninin Granger nedeni değildir' boş hipotezi reddedilir. Benzer durum 2 numaralı model için de geçerlidir. 2 numaralı modeldeki α_1 katsayılarının sıfırdan farklı çıkması durumunda 'Y değişkeni X değişkeninin Granger nedeni değildir' boş hipotezi reddedilir ve Y değişkeninin X değişkeninin nedeni olduğu sonucuna ulaşılır.

Tablo 5. Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

İkili Granger Nedensellik Analizi Testi		
2006/1. çeyrek – 2015/3. çeyrek		
Gecikme Uzunluğu: 5		
Sıfır hipotezi:	F-İstatistik	Önem
Kamu harcamaları GSYİH'nın Granger nedeni değildir.	5.68601	0.0016
GSYİH Kamu harcamaları'nın Granger nedeni değildir.	2.52207	0.0598

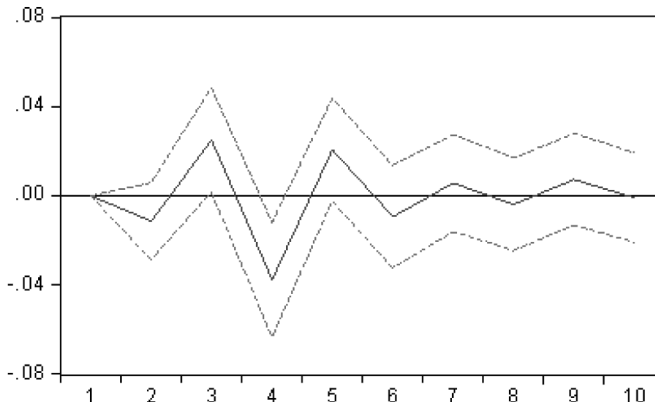
Tablo 5'te yer alan Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre "Kamu Harcamaları Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın Nedeni Değildir" yokluk hipotezi tüm anlamlılık düzeylerinde reddedilmektedir. Dolayısı ile kamu harcamalarının, ekonomik büyümenin Granger nedeni olduğu ortaya konmuştur. Diğer taraftan, "Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Kamu Harcamalarının Nedeni Değildir" sıfır hipotezi de %10 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Bu hipotezin reddedilmesi ile gayri safi yurtiçi hasılanın da kamu harcamalarının Granger nedeni olduğu sonucuna varılmaktadır. Analiz sonuçlarına göre GSYİH ile Kamu Harcamaları arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.

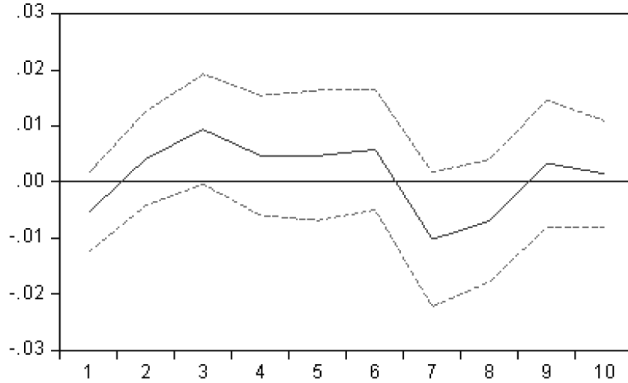
2.4. Etki Tepki Analizi

Etki-tepki fonksiyonları, rassal hata terimlerinden birindeki bir standart sapmalılık şokun, içsel değişkenlerin şimdiki ve gelecekteki değerlerine olan etkisini yansıtır. VAR analizinde, incelenen değişkenler arasındaki dinamik etkileşimi belirlemede, simetrik ilişkileri tespit etmede, etki-tepki fonksiyonlarının büyük payı vardır. Bir makro ekonomik büyüklüğün üzerinde en etkili değişkenin hangisi olduğu varyans ayrıştırması ile belirlenirken, etkili bulunan bu değişkenin politika aracı olarak kullanılabilir olup olmadığı ise, etki-tepki fonksiyonları ile belirlenir (Sarı 2008: 4). Etki-tepkiler, VAR'daki her bir değişkenin şoklarına bağımlı değişkenin nasıl tepki verdiğinin krokosini çizer. Böylece, her denklemdeki her değişken için hataya ayrı ayrı bir birimlik şok uygulanır ve zaman içinde VAR sistemindeki etkiler kaydedilir.

Bu analizde etki-tepki fonksiyonları kamu harcamalarında meydana gelen bir standart hatalık şok karşısında GSYİH değişkeninin tepkisini ve aynı şekilde GSYİH değişkeninde meydana gelen bir standart hatalık şokun kamu harcamaları üzerinde yarattığı etkiyi göstermektedir. Analizin sonuçları grafik olarak verilmiştir. İlk grafikte GSYİH serisine verilecek bir standart sapmalılık şokun kamu harcamaları üzerinde etkisi görülmektedir. GSYİH serisine verilen bir standart sapmalılık şok, kamu harcamalarında bir dönem gecikmeli olarak öncelikle negatif, ardından pozitif etki ederek uzun vadede inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir.

Grafik 1. Etki-tepki Analizi (GSYİH'daki değişiminin kamu harcamalarına etkisi)

Grafik 2. Etki-tepki Analizi (Kamu harcamalarındaki değişimin GSYİH etkisi)

İkinci grafikte ise kamu harcamaları değişkenine verilecek bir standart sapmalılık şokun GSYİH üzerindeki etkisi ölçülmektedir. Kamu harcamalarına verilen bir birimlik şok GSYİH değişkeninde 6. döneme kadar pozitif bir etki yaratmaktadır. 6. dönemde bu etki negatife dönse de 7. dönemden sonra tekrar pozitif bir etki göstermeye devam etmektedir.

2.5. Varyans Ayırıştırması

Granger Nedensellik ve Etki-Tepki analizleri sonrası Varyans Ayırıştırması yapılmış GYİH için varyans ayırıştırması sonuçları Tablo 6., kamu harcamaları için sonuçlar ise Tablo 7.'de paylaşılmıştır. Değişkenlerin varyans ayırıştırma sonuçlarına bakıldığında Granger Nedensellik Testi ile benzer sonuçlar içerdiği görülmektedir. Tablo 6.'da ilk sütun gecikme dönemlerini, diğer sütunlar ise GSYİH'nın kendisi ve kamu harcamalarının etkilerini gösteren varyans ayırıştırma sonuçlarını göstermektedir. Tablo 6.'ya göre GSYİH değişkenine gelen bir şokun %100 ü ilk dönem kendinden açıklanırken, 10 dönem sonra GSYİH üzerindeki şokun %68,34'i kendinden %31,64'lük kısmı kamu harcamaları tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 6. GSYİH için Varyans Ayırıştırması

Dönem	S.E.	GSYİH	Kamu Harcamaları
1	0.020573	100.0000	0.000000
2	0.023444	91.57817	8.421831
3	0.027737	89.19385	10.80615
4	0.028690	88.75466	11.24534
5	0.031111	84.70957	15.29043
6	0.031742	81.43998	18.56002
7	0.036460	71.78379	28.21621
8	0.037512	68.71297	31.28703
9	0.038308	68.23874	31.76126
10	0.038713	68.35547	31.64453

Kamu harcamaları için yapılan varyans ayrıştırması sonuçları ise Tablo 7.'de paylaşılmıştır. Tabloda ilk sütun gecikme dönemlerini, diğer sütunlar kamu harcamalarının kendisi ve GSYİH'nin etkilerini göstermektedir. Tabloya göre kamu harcamalarına gelen bir şokun ilk dönem %93'ü kendinden, %6,88'i GSYİH tarafından açıklanırken, 10 dönem sonra kamu harcamaları üzerindeki şokun %73,12'si kendinden % 26,87'si kamu harcamaları tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 7. Kamu Harcamaları için Varyans Ayrıştırması

Gecikme Dönemleri	S.E.	GSYİH	Kamu Harcamaları
1	0.058827	6.880235	93.11976
2	0.079151	3.907153	96.09285
3	0.084067	9.438719	90.56128
4	0.092225	22.25929	77.74071
5	0.095090	26.61904	73.38096
6	0.095778	27.49791	72.50209
7	0.096192	27.40668	72.59332
8	0.096669	27.15943	72.84057
9	0.097418	27.70723	72.29277
10	0.099646	26.87895	73.12105

SONUÇ

İktisat literatüründe kamu harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisini konu alan iki temel görüş bulunmaktadır. Wagner kanunu ve Keynesyen Görüş kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisini ortaya koymaya çalışan birçok çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Keynesyen görüş, kamu harcamalarında görülen artışın ekonomik büyümeyi arttıracığını öne sürerken Wagner kanunu büyüme ve gelişmişlik düzeyinin artmasıyla sosyo-ekonomik yapının gelişeceğini, sosyal ve kültürel ihtiyaçların artış göstermesiyle devletten beklenen hizmetlerin artacağını ve bunun da kamu harcamalarındaki artış ile sonuçlanacağını savunmaktadır.

Türkiye'nin 2006-2015 dönemi çeyrek verileri Granger Nedensellik yöntemi ile analiz edilmek suretiyle son 10 yıla ilişkin olarak Türkiye'de devletin kamu harcamalarını arttırması sonucu ekonomik büyüme olumlu yönde etkilenmiş midir? yoksa ekonomik büyüme düzeyinin artmasıyla devletten beklenen hizmetlerin artması sonucu mu kamu harcamalarında artış meydana gelmiştir? Sorusuna cevap aranmıştır.

Serilere birim kök testi uygulanmış ve serilerin düzeyde durağan oldukları sonucuna varılmıştır. Ardından Granger Nedensellik Analizi ile değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi analiz edilmiştir. Granger Nedensellik Analizi sonucunda, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi bulunmuş, her iki değişkene verilen standart şokların diğeri üzerinde yarattığı tepki, etki-tepki analizi ile ortaya konmuştur. Bu durum, 2006-2015 döneminde hem Keynesyen Görüş'ün hem de Wagner Kanunu'nun Türkiye için geçerli olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de son 10 yılda yapılan kamu harcamaları özellikle eğitim, sağlık gibi alanlarda kendisini göstermiş olup pozitif dışsallık yaratarak ekonomik büyümeyi arttırmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak toplumda meydana gelen sosyo kültürel gelişimin beraberinde getirdiği hizmet talepleri de kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır.

EKLER

EK 1. Normallik Testi

Series: Residuals Sample 2006Q2 2015Q3 Observations 38	
Mean	3.65e-18
Median	0.029467
Maximum	0.127349
Minimum	-0.195472
Std. Dev.	0.091124
Skewness	-0.224406
Kurtosis	1.689557
Jarque-Bera Probability	3.037928 0.218939

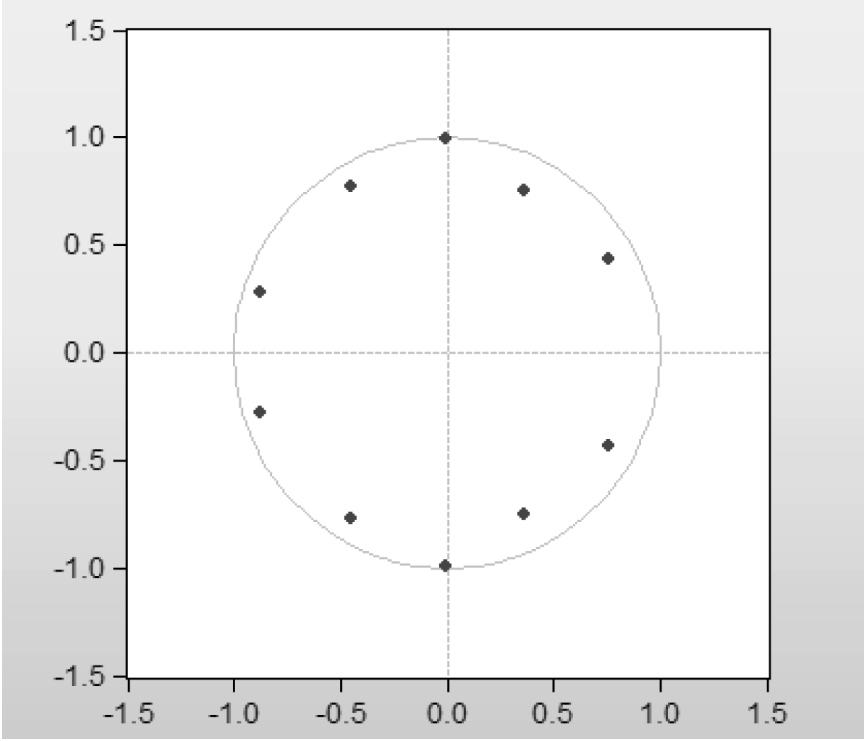
EK 2. Otokorelasyon Sorunu Testi

Gecikme	LM İstatistiği	Önem
1	5.965878	0.2017
2	2.165552	0.7053
3	4.056739	0.3984
4	6.769291	0.1486
5	4.122308	0.3897

EK 3. Değişen Varyans Sorunu

VAR Analizi Tarih: 10/16/16 Zaman: 00:46 Örnek: 2006/1.Çeyrek 2015/3. Çeyrek Dahil edilen Gözlem sayısı: 33						
Ortak test:						
Chi-sq		df		Prob.		
70.74794		60		0.1616		
Bireysel bیهşenler:						
Bağımlı	R- Kare	F(20,12)	Önem	Ki-kare(20)	Önem	Bağımlı
res1*res1	0.832258	2.976912	0.0282	27.46450	0.1227	res1*res1
res2*res2	0.640471	1.068850	0.4669	21.13554	0.3892	res2*res2
res2*res1	0.583885	0.841909	0.6456	19.26821	0.5045	res2*res1

EK 4: AR Karakteristik Polinomun Ters Kökenleri

KAYNAKÇA

- Akçoraoğlu, A. (1999). Kamu harcamaları, kamu gelirleri ve keynesci politikalar: Bir nedensellik analizi. Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2), 51-65.
- Al-Faris, A.F. (2002). Public Expenditure and Economic Growth in the Gulf Cooperation Council Countries. Applied Economics, 34(9), 1187-1193.
- Altay, N. O., ve Altın, O. (2008). Türkiye’de kamu harcamalarının ekonomik büyüme ve yatırımlar üzerine etkilerinin analizi. Ege Akademik Bakış Dergisi, 8(1), 267-285.
- Altunç, Ö. F. (2011). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye’ye ilişkin ampirik kanıtlar. Yönetim Ve Ekonomi, 18(2), 145-157.
- Anwar, M.S., Davies S., ve Sampath R.K. (1996). Causality Between Government Expenditure and Economic Growth: An Examination Using Cointegration Techniques. Public Finance, 51(2), 166-184.
- Arisoy, İ. (2005). Wagner ve Keynes hipotezleri çerçevesinde Türkiye’de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2), 63-80.
- Artan, S., ve Berber, M. (2004). Kamu kesimi büyüklüğü ve ekonomik büyüme ilişkisi: Çoklu ko-entegrasyon analizi. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(2), 13-29.
- Aytaç, D., ve Güran, M. (2010). Türkiye’de kamu sektörü büyüklüğü ve ekonomik büyüme ilişkisinin ampirik analizi. Sosyo Ekonomi, 6(13), 129-152.
- Bağdıçen, M., ve Çetintaş, H. (2003). Causality between Public Expenditure and Economic Growth: The Turkish Case. Journal of Economic and Social Research, 6, 53-72.
- Başar, S., Aksu H., Temurlenk S., ve Polat, Ö. (2009). Türkiye’de kamu harcamaları ve büyüme ilişkisi: sınır testi yaklaşımı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1), 301-314.
- Courakis, A.S., Roque, F.M., ve Tridimias, G. (1993). Public Expenditure Growth in Greece and Portugal: Wagner’s Law and Beyond. Applied Economic, 25, 125-134.
- Çavuşoğlu, A. T. (2005). Testing the validity of Wagner’s law in Turkey: The bounds testing approach. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 60(1), 73-87.
- Demirbaş, S. (1999). Cointegration analysis - causality testing and Wagner’s law: the case of Turkey 1950-1990. University of Leicester Discussion Papers, 99/2, 1-26.
- Dickey, D.A., ve Fuller, W.A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. Econometrica, 49(4), 1057-1072.
- Gacaner, A. (2005). Türkiye açısından Wagner kanunu’nun geçerliliğinin analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(1), 103-122.
- Ghali, K.H. (1997). Government Spending and Economic Growth in Suudi Arabia. Journal of Economic Development, 22 (2), 165-172.
- Granger, C.W.J., (1969), “Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods”, Econometrica, 37(3), 424-438.
- Gül, E., ve Yavuz, H. (2011). Türkiye’de kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi:1963-2008 dönemi. Maliye Dergisi, 160, 72-85.
- Gürsoy, B. (1975). Kamusal Maliye. S.Yayınları 1.Cilt, 3. Baskı, Ankara.
- Halıcıoğlu, F. (2003). Testing Wagner’s law for Turkey, 1960-2000. Review of Middle East Economics and Finance, 1(2), 129-140.
- Işık, N., ve Alagöz, M. (2005). Kamu harcamaları ve büyüme arasındaki ilişki. Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, 24(1), 63-75.
- İpek, S. (2014). Kamu Maliyesi. Pozitif Matbaa, Ankara.

- Kelly, T., (1997). Public Expenditures and Growth. *Journal of Development Studies*, 34(1), 60-84.
- Landau, D. (1983). Government and Economic Growth in the Less Developed Countries: An Empirical Study for 1960-1980. *Economic Development and Cultural Change*, 35(1), 35-75.
- Lindauer, D., ve Velenchik, A.D. (1992). Government Spending in Developing Countries: Trends, Causes and Consequences. *The World Bank Research Observer*, 7(1): 59-78.
- Oxley, L. (1994). Cointegration, Causality and Wagner's Law: A test for Britain 1870-1913. *Scottish Journal of Political Economy*, 41 (3), 286-298.
- Önder, İ. 1974. Türkiye'de Kamu Harcamalarının Seyri: 1927-1967. *Fakülteler Matbaası*, İstanbul.
- Öztürk, N. (2006). Ekonomide Devletin Değişen Rolü. *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 1, s.17-38 .
- Phillips, P., ve Perron, P. (1988). Testing for Unit Root in The Time Series Regression. *Biometrika*, 75 (2), 336-340.
- Ram, R. (1986). Government Size and Economic Growth: A New Framework and Some Evidence from Cross-Section and Time-Series Data. *The American Economic Review*, 76(1), 191-203.
- Sarı, R. (2003). Kamu harcamalarının Dünyada ve Türkiye'deki gelişimi ve Türkiye'de ulusal gelir ile ilişkisi. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 18(209), 25-38.
- Selen, U., ve Eryiğit, K. (2009). Yapısal kırımların varlığında, Wagner kanunu Türkiye için geçerli mi? *Maliye Dergisi*, 156, 177-198.
- Singh, B., ve Sahn B. (1984). Causality between Public Expenditure and National Income. *The Review of Economics and Statistics*, 66(4), 630-644.
- Şimşek, M. (2004). Türkiye'de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(1), 37 – 52.
- Stock, J.H, ve Watson, W (2011). *Ekonometriye Giriş*. Efil Yayınevi, Ankara,.
- Taşseven, Ö. (2011). The Wagner's law: Time series evidence for Turkey, 1960-2006. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(2), 304-316.
- Terzi, H. (1998). Kamu harcamaları ve ekonomik kalkınma ilişkisi üzerine ekonometrik bir inceleme. *İktisat İşletme ve Finans*, 13(142), 67-77.
- Ulucak R., ve Ulucak Z.Ş. (2014). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 81-97.
- Ulutürk, S. (1997). Kamu Harcamalarının Rolü, Gelişimi Ve Etkileşimde Bulunduğu Değişkenler Açısından Kuramsal Ve Ampirik Bir Değerlendirmesi: Türkiye, 1963-1993. s.38, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Ankara.
- Ulutürk, S. (2001). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1, 131 – 139.
- Uysal, D., ve Mucuk, M. (2009). Türkiye ekonomisinde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 46(527), 39-48.
- Uzay, N. (2002). Kamu büyüklüğü ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Türkiye örneği. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19, 151 – 172.
- Yamak, N., ve Küçükkale, Y. (1997). Türkiye'de kamu harcamaları ekonomik büyüme ilişkisi. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 12(131), 5 – 14.
- Yamak, R., ve Zengin, A. (1997). Kalman filtre yöntemi ve Wagner yasası: Türkiye örneği, 1950-1994. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 133, 32-42.
- Yüksel, C., ve Songur, M. (2011). Kamu harcamalarının bileşenleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ampirik bir analiz (1980-2010). *Maliye Dergisi*, 161, 365-380.

Namık Kemal ve 'Vâveylâ' Şiiri Üzerine Notlar

Kadri NAZLI*

Öz

Namık Kemal, Türk edebiyatı tarihi içerisinde nevi şahsına münhasır bir kişiliktir. Kaleme aldığı eserleri ile pek çok alanda öncü olmuş, halefi pek çok sanatçıyı etkilemeyi başarmıştır. Türk edebiyatına hem şekil hem de muhteva yönünden pek çok yenilik kazandırmıştır. Tanzimat birinci kuşak şairleri içerisinde ortaya çıkmış ve etkisini günümüzde dahi sürdürebilmiştir. Ortaya çıktığı devrin çalkantıları içerisinde kendine has özelliklerle sıyrılmıştır. 'Eski-yeni', 'Doğu-Batı', 'alaturka-alafranga' tartışmaları içerisinde yeteneği ve üslubuyla farklılaşmıştır. Öne sürdüğü 'hürriyet ve vatan' kavramları ile 'vatan ve hürriyet şairi' olarak anılagelmiştir. Şairin üslubunun en belirgin özellikleri olan 'coşkunluk ve heyecan' duyguları şiirlerinde başat roledir. Bu duyguların ışığında yazılmış 'Vâveylâ' Namık Kemal'in 'vatan' kavramını büyük bir coşkuyla haykırdığı şiirlerinden biridir. Bu çalışmada Kemal'in şahsi hayatı ve yaşadığı devir hem siyasi hem de edebi anlamda ele alınacak ve 'Vâveylâ' şiiri bu bilgiler ışığında tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vâveylâ, Namık Kemal, hürriyet, vatan, Tanzimat şiiri.

Notes on Namık Kemal and His Poem 'Vâveylâ'

Abstract

Namık Kemal, is a unique character in Turkish Literature History. He became pioneer in many aspects with his various works and effected many successors artists. He brought in many innovations both in terms of content and form to the Turkish Literature. He came out among the first generation of Tanzimat poets and could continue to impact even today. He stripped himself from the turmoil of the period he was in by his own characteristic features. He differed by his talent and style from the 'Old-New', 'East-West', 'Ottoman-European' discussions. He has been known as 'patriotism and liberty poet' because of being the creator of Turkish forms of the terms 'patriotism and liberty'. 'Enthusiasm and excitement' are in the dominant role in his poetry as a part of his most significant style feature. Written in the light of these feelings, 'Vâveylâ' is one of Namık Kemal's poems in which he cries out the notion of 'patriotism' with eager. In this study, Kemal's personal life and the period he lived will be discussed in terms of both political and literary and his poem 'Vâveylâ' will be analyzed in the light of these information.

Keywords: Vâveylâ, Namık Kemal, liberty, homeland, Tanzimat poetry.

* Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, knazli@dicle.edu.tr

GİRİŞ

Türk edebiyatının Batı ile imtihanının geçmişi bir asırdan fazla bir zaman sürmüştür. 18. yüzyıl sonlarında çökme emareleri gösteren devlet yapısını ayakta tutma amaçlı askeri sahada başlayan ıslahatlar 19. yüzyılda Tanzimat Fermanı ile resmi bir hüviyet kazanmıştır. Altı asır boyunca hüküm sürmüş bir imparatorluk, zamanında tebaası konumunda olan Batı'nın üstünlüğünü kabul edip yüzünü ve dahi tüm bedenini Batı'ya yöneltmiştir. Bu yöneliş hayatın her alanına olduğu gibi edebiyat sahasına da yansımıştır. 'Muasır medeniyet' olarak kabul gören Batı aracılığıyla Türk edebiyatına pek çok kavram, fikir ve 'yenilik' girmiştir. Yalnız toplumsal bir hazır olamama durumundan dolayı çok uzun bir süre (yaklaşık yüz yıl) Batılılaşma hareketi bir sorunsal olarak işlenmiştir (Moran, 2009: 24). Nitekim bu sorunsal Tanzimat'ın ilk kuşağında ve onu takip eden Servet-i Fünun kuşağında şiddetli birçok tartışmanın vuku bulmasına sebep olmuştur. Eski-yeni, alaturka-alafanga, Doğu-Batı ve buna benzer kavramlar etrafında dönemin aydınları, devlet adamları ve fikrî zümreye ait kimseler arasında tartışmalar ve mücadeleler yaşanmıştır. 'Yeni' olan her şeyin her daim karşısında mücadele etmesini gerektirecek bir 'eski' var olagelmıştır ki bu dönem için de durum bu şekilde olmuştur.

Tanzimat ile birlikte oluşan edebiyat içerisinde 'eski-yeni' ve Batılılaşma ile ilgili örnekler sıkça rastlamak mümkündür. Bu noktada ortaya bir zarf-mazruf problemi de açığa çıkmıştır. Şöyle ki, Doğulu değerler ve geleneklerle yetişmiş olan (mazruf) kalemlerin üzerine giydirilen Batılı fikriyat (zarf) bir doku uyumsuzluğuna sebep olmuştur. Bu uyumsuzluk da edebi eserlerde kendini birbiri ile çelişen düşünce ve duygularla açığa vurmuştur. Diğer bir deyişle bir çeşit düalizm anlayışının doğmasını sağlamıştır. Bu durumun en açık örneği Namık Kemal'in 'Hürriyet Kasidesi' adlı şiiri olduğu söylenebilir. Zira Kemal, eski (kaside) ile yeni (hürriyet) şiirine başlık olarak seçerek ikilik örneğini eserine taşımıştır.

Tanzimat kuşağının en önemli kalemlerinden biri Namık Kemal'dir. Tüm edebiyat kaynaklarında yeniliğin öncüsünün Şinasi olduğu söylenir ki Namık Kemal'in kendisi de Abdülhak Hamid ve Şinasi arasında 'hatt-ı ittisal' olduğunu belirtir. Ama Ahmet Hamdi Tanpınar bu konuda ne Kemal ne de diğer kaynaklar gibi düşünür. Ona göre Şinasi olsa olsa bir hareket noktasıdır ve aslında gerçek manada yenilik Kemal ile başlar (Tanpınar, 1992: 212). Türk Edebiyatına 'vatan, millet, istiklal' kavramlarını sokan ve bunları bir sistem halinde ifade eden ilk düşünürümüzdür (Dizdaroğlu, 1995: 16). Nitekim Mehmet Kaplan, Namık Kemal'in eserleri ile Türkiye'de tesiri uzun yıllar sürecektir bir 'hürriyet miti' ve 'hürriyet kahramanı' yarattığını belirtmektedir (Kaplan, 1991: 179). Tanpınar, Kemal'in hayatımıza sokmuş olduğu 'hürriyet' kavramı meselesini bir üst noktaya taşır ve Kemal'in başka hiçbir meziyeti olmasa dahi hayatımıza sokmuş olduğu bu kavramın bile tek başına onu tarihimizin en büyük ve en istisnai hadiselerinden biri yapmaya yeterli olduğunu düşünür (Tanpınar, 1992: 212). Buna ilaveten "hiçbir kimsenin tesiri, edebiyatımızda gerek cemiyetimizde Namık Kemal'inki kadar olmamıştır" der (Tanpınar, 2002: 176). Bu incelemenin konusu 'vatan ve hürriyet' şairi olarak nam salmış Namık Kemal'in önemli şiirlerinden biri olan 'Vâveylâ' şiiri olacaktır. Bu şiirin incelemeye tabi tutulmasının iki temel amacı vardır; vatan şairi olarak anılan Namık Kemal'in bu namı edinmesini sağlayan özelliklerin gösterilmesi ve 'Hürriyet Kasidesi' kadar olmasa da en önemli şiirlerinden biri olmasına rağmen şiir üzerine yapılmış detaylı bir çalışmanın olmamasıdır. Şiir tahlil kitaplarında üzerinde kısaca durulmuş yorumların dışında kayda değer bir incelemeye rastlanmamaktadır.

Bir milletin, toplumun ya da devletin tarihinin anlaşılabilmesi için edebi eserlerden yararlanıldığı gibi edebi eserlerin tam manasıyla anlaşılabilmesi için yazıldığı dönemin incelenmesi elzemdir. Devrin yanında eser sahibinin hayatının da en az devir derecesinde önem arz ettiğini Mehmet Kaplan şöyle ifade eder: “bir devri en iyi ifade eden şahsiyet, bize o devrin anahtarını verebilir” (Kaplan, 2015: 12). Edebi eser incelemelerinde elde edeceğimiz bu ‘anahtar’ aracılığı ile tarihin ve edebiyatın kilit altında kalmış tüm gizemli kapıları ardına dek açabilme imkânı edinmiş olacağız.

Kaplan, edebi eserlerin bir bütün olduğunu ve bu bütünü oluşturan parçaların eser ile birlikte müellifin ferdi hayatının ve devrin özelliklerinin birbirine eklemlenmiş olduğunu belirtir. Diğer bir ifadeyle müellifin eserini ortaya çıkarmak için kullanmış olduğu konu, fikir, kelime, hayal ve ahenk gibi unsurlar ve diğer her şey bize hem onun şahsiyetini ifşa eder hem de devri gösterir (Kaplan, 2015: 12).

Mehmet Kaplan’ın edebi eser incelemeleri için işaret ettiği ve bu çalışma içinde izlenecek yöntem şemasının şu şekilde özetlenmesi mümkün olacaktır.

- Devir (eserin yazıldığı devrin özellikleri/şartları)
- Şahsiyet (müellifin şahsi hayatı)
- Eser

Bu şema ışığında konumuza geçmeden evvel özelde ‘Vâveylâ’ şiirinin tahlili adına genelde tüm eser tahlilleri adına Kaplan’ın eser tahlil bahsine dair düştüğü şu şerhi hatırlatmak yararlı olacaktır:

“tahlillerle herkesin tarafından kabul edilmesi gereken kati neticelere ulaştığımızı iddia etmek gülünç olur. Valery “edebi eserin değeri, her şahsa göre ayrı bir tefsire meydan vermesindedir” der” (Kaplan, 2015: 13).

1. TANZİMAT: DÜALİZMİN ALTIN ÇAĞLARI YA DA YENİ BİR DÖNEMİN DOĞUM SANCILARI

1.1. Siyasî Arka Plan

Toplumların kültürel gelişimi ve değişimi hiçbir devir ve dönemde siyasi vakalardan bağımsız bir şekilde cereyan etmemiştir. Her dönüşüm mutlaka devrin arka planında meydana gelmiş pek çok hadisenin getirdiği bir bagaj barındırmaktadır. Bu bagajın ne ile doldurulduğu dönemin karanlıkta kalan yanlarına ışık tutması, yol gösterici bir mahiyet taşıması bakımından oldukça önemlidir.

Bu minvalde 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı’nı hazırlayan arka planın bilinmesi icap eder. Bu çalışmada yer verilecek olan noktaların amacı dönemin edebi koşullarını oluşturan tarihi ve siyasi gelişimleri hakkında kısa bilgiler vermek olacaktır.

Osmanlı’nın Batı ile olan ilişkisinin tarihi bir geçmişi Tanzimat’a gelinceye kadar çeşitli seviyelerde ve dönemlerde hep var olagelmıştır. Önceki yüzyıllarda daha düşük düzeyde gözlemlenebilecek bu gelişimler 18.yüzyılda askeri alanda (Nizam-ı Cedit) kendini açık bir şekilde göstermiştir. Bu değişim yoğunluğunun askeri alanda ortaya çıkması zaten savaş ve asker kültürüne aşina bir toplum olması hasebiyle Osmanlı coğrafyasında sindirilme sürecinin kısmen rahat geçmesini sağlamıştır. Bu geçiş sancılarının arttığı asıl nokta Tanzimat’ın getirdikleri olmuştur. Tanzimat’la birlikte öğretim laikleşir, hukuk birleştirilir, kapitalist Batı finans sistemi örnek alınarak tüm finans sistemi değiştirilir,

Avrupalı yaşam biçimi teşvik edilir. Bu dönemi takiben Abdülmecid döneminde (1839-1861) kanun önünde herkesin eşitliği kabul edilir, finans sistemi modernleştirilir, idare ve hukuk sisteminde yenilenmeye gidilir, ordu yenilenir, büyük okullar açılır, siyahların köleliği kaldırılır(Roux, 2015: 440-441).

18.yüzyılda askeri alanda başlayan modernleşme hareketini yüzyılın sonunda Avrupa model alınarak siyasal, kültürel ve idari değişimler takip etmişti. 19.yüzyılı da içine alan ve özellikle III. Selim ve II. Mahmut tarafından yürütülen ıslahat hareketleri Osmanlı toplumunu kültürel bir çelişkiler yumağı içerisine itmiştir (Karpaz, 2012: 14-15). Askeri alandaki ıslahatların ardından yapılan idari ıslahatlar yeni bir yönetim modelinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur; yeni merkezîyetçilik. Geleneksel Osmanlı idari yapısı padişahın son karar mercii olduğu dar ve sınırlı bir yapıya sahip bir sistemden oluşurken, oluşan bu yeni yapıda ise idari sınıfın yetkilerine ortak olan bir yeni yapı; memurlardan oluşan bürokratik bir yapı ortaya çıkmıştır (Karpaz, 2012: 16-18).

Osmanlı devletinin 18. ve 19.yüzyıl siyasi yapısında ortaya çıkıp güçlenen bürokratik sınıfın devrin hem idari hem de toplumsal yapısına yansıyan etki alanı günümüze kadar var olagelmıştır. Günümüz siyasi hayatında da bahsi geçen 'bürokratik vesayet' kavramının köklerinin bu dönemlerde filizlendiği söylenebilir.

Osmanlı devlet sistemine yeni dâhil olan bu sınıf aslında yüzyıllardır var olagelen idari yapıdaki kampaşmalar içerisinde sadece yeni bir cephe oluşturmuştur. Berna Moran, bu kampaşlardan geçmişî daha köklü olanlara, devletin yapısını oluşturan padişah ve Enderun mektebinde yetişip asıl amacı padişaha hizmet olan onun dar çevresi ile medreselerde eğitim görüp ulema sınıfını oluşturanların oluşturduğu çevre şeklinde işaret etmektedir (Moran, 2009: 12). Bu iki sınıf farklı kültür çevrelerinde yetişmiş ama halktan kopuk olma noktasında ortaklaşan iki ayrı zümredir.

Şerif Mardin avam ve havas olarak tanımlanabilecek bu ayrım için "küçük kültür", "büyük kültür" kavramlarını kullanmaktadır. Moran, iki sınıfı, iki kültürü bir arada tutan unsurun köklü bir ideoloji, yani İslam olduğunu belirtmektedir (Moran, 2009: 13). İki sınıfı yani yönetici ve yönetilen sınıfı bir arada tutan unsurlar ıslahatlarla beraber çatırdama emareleri göstermeye başlamıştı. Devleti ayakta tutmak için yapılan her yenileşme hareketi beraberinde farklı sıkıntıların ortaya çıkması ile sonuçlanmaktaydı. Askeri alandaki ıslahatlar, askerin ayaklanmasına, idari yapıdaki ıslahatlar nüfuzunu kaybetmek istemeyen ayan sınıfının itirazlarına sebep olmuştu. ıslahatların halktaki yansıması ise devletin Batıdan ithal ettiği yeniliklere mesafeli durması ve bu mesafenin de var olan kopukluğun artması olmuştur.

Bu kopukluklara edebiyat sahasında da rastlamak mümkündür. Divan edebiyatı ve halk edebiyatı olarak ayrılmış iki saha farklı kollardan ve sınıflardan muhataplarıyla yüzyıllardan beri ayrı dünyalara hitap etmekteydiler. Ama bu ayrışma içerisinde bile Moran'ın da belirttiği üzere Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha, Ferhad ile Şirin gibi konuları bakımından ortaklaşan unsurlar bulunabilmekteydi ve bu durum topyekûn bir yabancılaşmayı engelliyordu. 19.yüzyıl ile birlikte kopuklukların hem siyasi hem edebi anlamda artmasına sebep olan yeni bir girişim denendi. Bu girişim yöneticiler tarafından mevcut durumu iyileştirme adına yapılan Batılılaşma hareketidir. ıslahatlar ile başlayan Batılılaşma hareketi, 1839'daki Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile resmi bir hüviyet kazanarak Tanzimat döneminde başlamıştır (Moran, 2009: 14).

Tanzimat ile birlikte gelen yeniliklere karşı halkın tepkisi önceki dönemlerde olduğu gibi mesafeli olmamıştır. Bunun en önemli sebebi Ruslarla gerçekleşen Kırım Savaşı ve sonucunda 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması'dır. Avrupalı devletlerin Ruslara karşı Osmanlı Devleti'nin yanında yer alması Avrupa'ya duyulan kuşkuyla azaltmakla kalmamış Avrupalı yaşam tarzı, dil ve kültüre ilgiyi de arttırmıştır (Karpaz, 2012: 52). Nitekim dil, kültür ve yaşantıya olan bu özenme hali Tanzimat edebiyatı üzerinde de etkilerini göstermiştir. 18.yüzyılda başlayıp 19.yüzyılda Tanzimat Fermanı ile resmileşen tüm bu ıslahat döneminin en büyük engeli zarf ile mazruf arasındaki uyumsuzluk olmuştur. Zarf Avrupalı, mazruf ise Osmanlı bir ihtivaya sahip olduğundan yapılan ıslahatlara yönelik bir doku uyumsuzluğundan söz etmek mümkündür ki bu durumu "Nizam-ı Cedit" ordusu üzerinden örneklendirilebilir. Nizam-ı Cedit, III. Selim tarafından kurulmuş bir ordu. Bu ordu Fransız üniforması giyip Fransız subaylar tarafından eğitilmekteydi. Bu durum sembolik anlamda yüzünü Batı'ya çevirmenin yanı sıra Batı medeniyetinin Osmanlı-İslam medeniyetinden üstünlüğünü zımnen kabul etmek demektir (Karpaz, 2012: 20).

1.2. Edebî Arka Plan

Önceki bölümde kısaca değindiğimiz Osmanlı'nın son dönemindeki siyasi çalkantılar bir asırdan daha uzun sürmüştür. Siyasi alanda yaşanan çatışmalar karşılıklı kutupların oluşmasına ve bu kutuplarında Doğu-Batı, eski-yeni, alaturka-alafranga gibi pek çok ikili kavramın mücadelesinin yaşanmasına neden olmuştur. Bu siyasi mücadele pek tabiidir ki kendini en belirgin olarak edebiyat alanında hissettirmiştir.

Edebî anlamdaki Tanzimat'ı Ramazan Korkmaz şu şekilde tanımlamaktadır;

"... bir arayışlar, sorgulayışlar ve hep yeniden oluşlar dönemini içine alan bir süreçtir ki Şinasi'nin yenilik yolundaki ilk denemelerini yaptığı 1859 yılında başlar ve kendilik değerini esas alarak dünya ile bütünleşmeyi amaçlayan Milli Edebiyat'a kadar; hatta uzun yıllar süren bu siyasal/ toplumsal ve edebî arayışların, kavramsal bir arketip olarak somutlaştığı genç Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar devam eder" (Korkmaz, 2007: 29).

Tanzimat'ın kelime anlamından mütevellit getirdiği yenilikler özellikle "yeni batılı fikirler ve bu fikirlere bağlı teklifler çerçevesinde muhtevadan başlayarak üslup, şekil ve teknikte" (Gariper, 2007: 41) devam etmiştir. Bu yenilik hareketinin öncüleri Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ahmet Mithat Efendi olarak öne çıkmaktadırlar.

Eski kültür normları ile yetişmiş Tanzimat nesli yenilik arzularını her daim 'edep' içerisinde yapmaları dolayısıyla eserlerinde şekli bakımdan eskilerin izlerine sıkça rastlamak mümkündür. Bu dönem sanatçıların yüzünün halka doğru olduğu ve edebiyatı ve sanatı da toplumu eğitip aydınlatma amacı doğrultusunda bir araç olarak kullanmak gerekliliğine inanmaktadırlar. Bu amaç doğrultusunda halka ulaşmanın ilk adımı olarak halk dilinde söyleme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Nitekim "dilin değişmesi gerektiğine inanan İbrahim Şinasi, halkın anlayacağı "safı Türkçe"ye dayanan bir yazı dili kurmak ve bu dille edebî eser ortaya koymak ister" (Gariper, 2007: 42). Şinasi'nin 'Şair Evlenmesi' ile başlatmış olduğu bu dilsel yaklaşım yine Şinasi tarafından kurulan gazetelerin çıkması ile artık bir zaruret haline dönmüştür. Devrin şartları içerisinde topluma ulaşip toplumu aydınlatma ya da topluma fikri propaganda yapabilmenin en etkili metodu gazete çıkarmak olmuştur. Gazetenin yanı sıra diğer bir kitle iletişim aracı da tiyatro olmuştur ki bu noktada bu

çalışmaya konu olan şiirin de şairi Namık Kemal'in baskınlığı söz konusudur. Namık Kemal coşkunu, heyecanı ve hırsıyla bu dönemki edebî hareketin adeta sesi konumuna yerleşmiştir.

Ziya Paşa, bu dönemin en önemli isimlerindendir. Klasik üslubu devam ettiren bir tarza sahiptir. Dönemin ikili mücadelelerinin vücut bulmuş halidir denilebilir. 'Şiir ve İnşa' da eskiyi yererken 'Harabat Mukaddimesinde' ise eski edebiyattan övgü ile bahsetmiştir. Ziya Paşa bu yönüyle dönemin ikilik, kafa karışıklığı ya da düalizmin vücut bulmuş hali gibidir.

Tanzimat'ın bu ikilik meselesi Tanpınar'ın veciz ifadelerinde zuhur etmiştir;

"Bugün bile halk dilinde ve hatta fikir hayatında o zamanlardan kalan "alafranga" ve "alaturka" (musikide olduğu gibi) "eski" ve "yeni" (zihniyet meselelerinde) tabirleriyle ifade edilen bu ikilik realitesi Tanzimat'ın en büyük fatalitesidir" (Tanpınar, 2013: 144).

Eski ile bağıni koparmadan yeniyi oluşturma çabalarının bir benzerini Ahmet Mithat'ın romanlarında da rastlamaktayız. Pertev Naili Boratav'ın ilk romanlarımızda meddahlık geleneğinin izlerini araştırırken Ahmet Mithat'ın eserlerinde nasıl bir meddah gibi davrandığına dikkat çekmektedir (Moran, 2009: 25). Bu durum eski geleneğin etkilerinin devamına dair önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tanzimat'la başlayıp sonraki süreçte de etkisini devam ettiren bu devrin en büyük sorunsalı Batılılaşma hareketidir. Neredeyse tanınmış tüm yazarların eserlerinde bu hareketin izlerini bulmak mümkündür (Moran, 2009: 24).

Tanzimat dönemiyle birlikte yüzünü Batı'ya dönen Osmanlı aydınları arasında çeviri faaliyetleri de bu dönemde hız kazanmıştır. Öykünülen Batı dünyasından çeşitli eserler çevrilmiştir. Dönemin meşhur paşası Mustafa Reşit Paşa'nın hamiliğinde kurulan Encümen-i Dâniş'in faaliyetleri, II. Mahmut döneminde eğitim amaçlı yurtdışına gönderilenlerin geri dönmesi gibi etmenler Batılılaşmanın diğer sacayaklarını oluşturan unsurlardır.

2. NAMIK KEMAL (1840-1888)

"Batı kültürüyle yetişen aydınların Tanzimat devrinde Batı edebiyatını örnek alarak oluşturdıkları, 1839-1896 yıllarını kapsayan" Tanzimat edebiyatının en etkili kalemlerinden biri olmanın yanı sıra en popüler isimlerinden biri olan Namık Kemal, "edebiyatımızın yenileşmesinde ve değişmesinde olduğu kadar Tanzimat fikir hayatının oluşmasında ve olgunlaşmasında emeği geçen usta bir kalemdir." (Çalışkan, 2014: 82-83)

21 Aralık 1840 tarihinde Tekirdağ'da dünyaya gelmiştir. Ceddi arasında bir kahraman sayılabilecek Topal Osman Paşa bulunmaktadır. Abdülhamit döneminde sarayda müneccimbaşı olarak çalışmış babası Mustafa Asım Bey, Namık Kemal'in kendi ifadeleriyle oldukça zeki bir insandır. Asım Bey, mütedeyyin ama taassuptan uzak bir insandır. Kemal'in zekâsını ve yeniliğe açık genlerini babasına borçlu olduğu söylenebilir. Annesi bir Arnavut olan Kemal henüz iki yaşındayken annesi vefat etmiştir. Bu durum, Kemal'in babasından ayrılıp anneannesi Mahdume Hanım ve dedesi Abdülatif Paşa ile ikamet etmeye mecbur bırakmıştır. Dokuz yaşına geldiği vakit İstanbul'da basın yanına

yerleşip eğitim görmeye başlamıştır. İstanbul'da kısa eğitim hayatı sonrası dedesinin tayini dolayısıyla Kars'a gitmiştir. Kars yolculuğu ve sürecinin Namık Kemal'deki 'vatan' fikrinin oluşum sürecinin başlangıç noktası olduğu söylenmektedir. Kemal'in şairlik serüveni de Kars hayatında denk gelir. İlk beytini henüz on iki yaşındayken yazar;

Gelip mektubu mergubun safa bahşeyledi cânâ
Sürûrundan serim tacı iriştî arşı Rahmana

Kars'ta bir yıl kaldıktan sonra dedesinin tekrar tayini çıkar ve bu defa Sofya hayatı başlar ki bu dönemin Kemal'in kemali bakımından önemli bir dönemdir. Sofya'da eğitimine devam etmiş bilgi ve görgüsünü arttırmak için çabalamıştır. Sofya'da on altı yaşındayken evlenmiş birkaç ay sonra da dedesi ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Çok geçmeden önce anneannesini sonra da dedesini kaybetmiş ve babasının yanına yerleşmiştir. İstanbul'da o dönem edebî çevreleri eski ve yeni olarak iki grup vardı. Eskilerin arasına girmişti ilkin ve şiiirleriyle o grup içerisinde dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştı. Encümeni Şuara meclisine girdiği sırada henüz on yedi yaşındaydı. Bu meclisten Eşref Paşa Kemal'e 'Namık' mahlasını vermiştir. Ama bu meclis içerisinde kendisini asıl etkileyen Leskofçalı Galip olmuştur (Bölâyır, 1930: 2-18).

Aynı dönemde Tanzimat Fermanı ile birlikte oluşan ortam içinde Kemal yeni fikirlerle tanışmış ve İmparatorluğun Batı'ya açılan en önemli penceresi olan Tercüme Odası'na girmiştir. Tercüme Odası, Osmanlı'nın Batılılaşma yanlısı idarecilerinin ve aydınlarının bir arada bulunduğu ve yetiştiği yer hüviyetindedir. Kemal'in burada Fransızca öğrenmeye başlaması, Fransız İhtilali ve sonrasında oluşan fikri akımları incelemesine imkân vermiştir (Akyılmaz, 1999: 235).

Şinasi, dönemin Batılılaşma hareketinin en öne çıkan ismidir. Namık Kemal'in Şinasi ile tanışması hayatının yüz seksen derece değişip farklı bir mecraya doğru akmasına vesile olmuştur. Şinasi ile birlikte yüzünü Batı'ya dönmüş içindeki inkılapçı vatan aşkı açığa çıkmıştır. Tasvir-i Efkar gazetesini Şinasi ile birlikte çıkarmaya başlarlar. Bir müddet sonra Şinasi'nin Fransa'ya gitmesiyle Namık Kemal gazeteyi tek başına çıkarır. Şinasi'nin ayrılması Namık Kemal'in içindeki coşkun tarafın hür ve serbest kalıp çağlamasına vesile olmuştur. Bu özgürlük hissiyatıyla daha heyecan dolu, daha ateşli yönünü açığa çıkarmıştır (Bölâyır, 1930: 18-24).

1865 yılında Şinasi'nin gazeteyi bırakmasını müteakip, Namık Kemal bir yandan gazeteyi tek başına çıkarmaya başlamışken beri yandan İttifak-i Hâkimiyet isimli derneğin kurucuları arasında yer almıştır. Bu dernek gizli bir dernek olma hüviyetinin yanı sıra daha sonradan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne ('Genç Osmanlılar') dönüşecek olan dernektir. Dernek Tanzimat ile başlayan yenileşme hareketinin devamını talep ederken Abdülaziz'in şahsi iradesine karşı çıkmakta ve devlet idaresinde yeni bir teşkilatlanma talebinde idiler. (Karpas, 2012: 63). Bu fikiryat ile hükümet aleyhinde yazdığı makaleler gazetesinin kapatılmasına ve Kemal'in Erzurum'a vali muavini olarak atanmasına sebep olur. Ama Namık Kemal bunun yerine Ziya Paşa ile birlikte Paris'e gider. Burada bir müddet kaldıktan sonra Londra'ya gidip Hürriyet gazetesini çıkarır. 1870'te İstanbul' geri döner.

'İbret' gazetesinde imzasız yazılar kaleme alır. Siyasetten uzak kalmak ve yazı yazmamak kaydıyla affedildiği için doğrudan ismini kullanmaz. Ama hem 'İbret' için hem de 'Hadika' gazetesi için kaleme aldığı yazılar nedeniyle her iki gazete de "adab-ı devlet ü Hükümet'e" aykırı yayın gerekçesi ile kapatılırlar (Aydoğan, 2003: 16).

1 Nisan 1873'te Gedikpaşa tiyatrosunda oynanan 'Vatan Yahut Silistre' oyunu sonrası olaylar çıkar. Sonrasında Namık Kemal ve dört arkadaşı (Ahmet Mithat, Ebuzziya Tevfik, Hacı Nuri, Bereketzade İsmail Hakkı) yargılanmadan sürgüne gönderilirler (Aydoğan, 2003: 17-18). Namık Kemal'in sürgün yılları oldukça sıkıntılı geçer. Ama Tanpınar'ın da ifadeleriyle asıl olarak kendisini edebiyata verdiği sükûnu bulduğu dönem Magosa yıllarıdır (Tanpınar, 2002: 179).

Sürgün sonrası İstanbul'a döner Kanun-i Esasi'yi oluşturan heyette yer alır. Ama okuduğu;

“Bâde, arak tükendi sâki getir müselles

Eşşey'ü lâ yüsennâ illa ve Kad yüselles”

beytinde ikinci mısraın «bir şey iki defa tekrür etti mi üçüncü defa da tekrür eder» (Sungu, 1941: 23) manasında olmasını Sultan Abdülhamit'in de kendinden önceki iki sultan gibi tahttan indirileceği imasına yorulmasıyla altı ay hapis cezasına çarptırılır. Sonradan beraat eder etmesine ama kendisi hakkında bu ve buna benzer pek çok jurnalleme faaliyetinde bulunulur (Safi, 2006: 45). Nitekim bu jurnellemeler sonrası Kanun-i Esasi'nin 113.¹ Maddesinin II. Abdülhamit'e verdiği 'yargısız sürgün' yetkisi ile Namık Kemal ve muhalif pek çok isim sürgüne tabi tutulmuştur (Dizdaroğlu, 1995: 13). Durumun enteresan yanı yasa hazırlanırken bu maddeye destek veren Namık Kemal bu maddenin kurbanları arasında yer almıştır.

Namık Kemal için yeni sürgün yeri Midilli'dir. Burada beş yıl süreyle görev yapmış, burada iken Adalarda yaşayanların sorunları ile ilgili hazırladığı raporla 'Nişan-ı Osmanlı' madalyasıyla ödüllendirilmiştir. Bu çalışmaya konu olan 'Vâveylâ' şiirinin yanı sıra 'Murabba' ve 'Vatan Mersiyesi' şiirlerini de burada kaleme almıştır. Diğer bir deyişle bu yıllar Magosa'dan sonra eser bakımından Namık Kemal'in en verimli dönemidir. Midillide zatürre geçiren Kemal, Rodos'tan Sakız adasına görev yeri değiştirilir. Sakız adasının nemli havası ve Namık Kemal'in ikinci zatürre hadisesi nedeni ile 2 Aralık 1888 yılında yaşamını yitirir (Dizdaroğlu, 1995: 14).

3. ESER

“Şiir bizi verir, bazen doğrudan doğruya verir çığlık olur. Fikir halinde verir, hikmet olur” (Tanpınar, 2002: 281). Tanpınar'ın şiire dair bu ifadeleri hem 'Vâveylâ' şiirinin hem de Namık Kemal'in poetikasının özü mahiyetindedir. Namık Kemal'in üslubuna dair söylenebilecek belki en kısa ama hiç şüphesiz etkili ifadelerden biridir. Kemal'in sözünü budaktan sakınmayan, onu 'doğrudan doğruya' bir çığlık edasıyla sarf ettiği konusunda hem eserlerinde hem de hayatında pek çok iz bulabilmek mümkündür. Hele ki mevzubahis 'vatan' ise bu çığlık, bu 'Vâveylâ' katbekat artarak o gür sedasıyla yankılanmaktadır. Üstelik bu haykırışlar çığlıklar sırf ses ve bağırış değildir, içerisinde 'hikmet' de barındıran bir hüviyettir.

1 “Madde 113. - Mülkün bir cihetine ihtilâl zuhur edeceğini müeyyid asar ve emarat görüldüğü halde Hükûmeti seniyenin o mahalle mahsus olmak üzere muvakkaten (idare-i örfiye) ilânına hakkı vardır. (İdare-i örfiye) kavanin ve nizamâtı mülkiyenin muvakkaten tatilinden ibaret olup (idare-i örfiye) tahtında bulunan mahallin sureti idaresi nizamı mahsus ile tâyin olunacaktır. Hükûmetin emniyetini ihlâl ettikleri idare-i zabitanın tahkikatı mevsukası üzerine sabit olanların memâliki mahrusai şaheneden ihraç ve teb'id etmek münhasıran Zatı Hazireti Padişahinin yedi iktidarındadır.” (<http://www.anayasa.gen.tr/1876ke.htm>)

‘Vâveylâ’ şiiri Namık Kemal’in ‘hikmet’ dolu ‘çığlıklarından’ bir diğeridir. Çığlıktır, haykırıştır çünkü mevzu ‘vatandır’. ‘Vatan’ aşkını kuru bir edayla, sessiz bir sedayla anlatmak ise Kemal gibi coşkun ve ateşli üslubuyla namlanmış bir edibe yakışmayacağından o pek bilindik üslubu ile şiirine - ya da daha şiirsel minvalde haykırışına - ‘Vâveylâ’ ismini uygun görmüştür. Kemal’in zihnindeki ‘vatan’ kuru bir toprak parçası asla değildir. Bilakis ‘o’, varlıkların en değerlisi, Tanrı’dan sonraki yeryüzünde insanın varoluşuna aracılık eden, cennetin ayakları altına serildiği en kıymetlimiz olandır, o hayat bahşedici konumda olan kadındır. Kemal için ‘vatan’ tarifi imgelem düzleminde ‘kadın’ ile eşdeğerdir. Nitekim ‘vatan’ anlatımı şiiri boyunca hep bir kadın metaforu üzerine kurguludur.

Vâveylâ

Feminin rengi aks edip tenine
Yeni açmış güle misâl olmuş
İn’itâfiyla bak ne âl olmuş
Serv-i sîmîn safâli gerdenine
O letâfetle ol nihâl-i revân
Giriyor göz yumunca rû’yâma
Benziyor aynı, kendi hülyâma
Bu tasavvur dokundu sevdâma
Âh böyle gezer mi hiç cânân?
Gül değil arkasında kanlı kefen
Sen misin? Sen misin?! Garîb vatan!

Kemal, dört bölümden oluşan şiirin ilk bölümünü ‘vatan’ tarifine ayırmıştır. Onun gözünde ‘vatan’ bir kadın figürü gibidir. Bu sebeple tıpkı bir kadını tasvir eder gibi ‘vatani’ tasvir etmektedir. ‘Vatan’, ağız, ten, boyun gibi fiziksel özellikleri olan ve fidan gibi yürüyen kanlı canlı bir kadın gibidir. Hatta ‘rüya’ âlemine girebilen ve dahi ‘hülyalara’ benzeyebilen soyut bir yanı da mevcuttur. Bu noktada düşlediği hülyasından birdenbire uyanır ve şair ve acı gerçeklikle yüzleşir; al renginde gül sandığı ‘kanlı kefenmiş’ meğerse. İnanamaz gözlerine ve tekrar tekrar sorar “Sen misin? Sen misin?! Garib vatan!”

Kemal’in eş’arı içerisinde imgeler daima canlı ve gerçekçidir. Soyut imgeler bile Kemal nezdinde gerçek birer varlığa dönüşebilmektedir. Vatani kişileştirmesinin akabinde kendisiyle karşılıklı olarak konuşması okuyucunun zihninde meramın canlandırılmasını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda usta bir tiyatro yazarı olan Namık Kemal’in soyut bir kavramı bile konuşturup, ona can vererek kişileştirme yeteneğini başarıyla sergilemektedir.

Eski üslupla yetişip yeni üslubu sonradan edinmiş Namık Kemal’in “serv-i sîmîn safâli gerden” mısraı için İsmail Hikmet Ertaylan; “tamamıyla Şarklıdır” der ve ekler: “Kemal’in yazılarında ve bilhassa şiirlerindeki çeşni de sanat da, zihniyet de, heyecan da, hat da hep Şarklıdır” (Ertaylan, 2011: 215-216). Ertaylan’ın bu tespiti Namık Kemal için ileri sürdüğümüz ‘dualizm’ savını da destekler niteliktedir.

Bu güzelliğe hiç bu çağında
Yakışır mıydı boynuna o kefen?
Cisminin her mesâmı yâre iken
Tuttun evlâdını kucağında.
Sen gidersen bizi kalır sanma
Şühedân oldu mevt ile handân
Sağ kalanlar durur mu hiç giryân
Tende yaştan ziyadedir al kan
Söyleyen söylesin sen aldanma
Sen gidersen bütün helak oluruz
Koynuna cân atar da hâk oluruz

Kemal, şiirin ikinci bölümünde de ‘vatanla’ hasbihalini sürdürmektedir. Güzelliğinin bu çağında ‘kefeni’ yakıştırmaz ona, sitem doludur adeta. ‘Vatan’ bir annedir artık. Üstelik çok da fedakâr bir annedir. Öyle ki her zerresi yara içerisinde olmasına rağmen evladını kucağında tutmaya devam eden şefkatli bir anne. Bu annenin ardında ne gözü yaşlı bir şekilde kalmaya ne de şehitlerin ölümle neşe bulduğu bir ahvalde, henüz tende de yaştan fazla kan var iken geride durup beklemeye asla niyetli değildir şair. İçini ferah tutmasını, söylenenlere adanmamasını salık verir ‘annesine’. Çünkü onun gidişi demek yok oluşumuz demektir. Ama bu yok oluş bir firak asla değildir, tam tersine bir vuslat, bir ‘hâk’ oluş yani toprağa karışıp ‘vatanın’ bir parçası olup onun koynunda yatmadır.

Kemal, şiirin ilk bölümünde kadın formunda takdim ettiği ‘vatan’ için ikinci bölümde bir üst perdeye çıkarak ‘anne’ imgelemine kullanmaktadır. ‘Vatanı’ bir anlamda sıradanlıktan sıyrıp daha bir kutsiyet atfettiği bir konuma çıkarmıştır. Annedir artık ‘vatan’; evladına sahip çıkan onu içinde bulunduğu zor şartlara rağmen kollayıp gözeten. Aynı zamanda uğruna ölümün neşe ile karşılandığı bir olgudur artık. Kuvvetle muhtemeldir ki Kemal, devrin şartları da göz önünde bulundurulursa ülkenin halini fena ve her ‘mesâmı yâre’ içerisinde bir vaziyette olduğuna işaret etmektedir. Bu durumdan çıkmak için her türlü fedakârlığın yapılması hatta gerekirse ölümün bile göze alınmasının icap ettiğini düşünmektedir.

Git vatan! Kâ’be’de siyâha bürün
Bir kolun Ravza-i Nebî’ye uzat
Birini Kerbelâ’da Meşhed’e at
Kâ’inâta o hey’etinle görün!
O temâşâyâ Hakk da âşik olur
Göze bir âlem eyliyor izhâr
Ki cihândan büyük letâfeti var
O letâfet olursa ger inkâr
Mezhebimce demek muvâfık olur:
Aç vatan göğsünü İlahına aç!
Şühedânı çıkar da ortaya saç!

Şairin ‘vatan’ ile konuşması bu bölümde de devam eder. Bu kez ‘Kâ’be’de’ siyaha bürünmeye gönderir vatani. İslam’ın kutsal topraklarına, dinin anavatanına gönderir ‘vatani’. Bir kolunu Peygamberin türbesine diğerini torunu Hz. Hüseyin’in şehitliğine atmasını ister. Bu vaziyette bir ‘temâşâyâ’ Hakk’ın da hayran kalacağını belirtir. Bu duruşun barındırdığı güzelliğin inkâr edilemeyeceğini; ola ki böyle bir ihtimal vuku bulursa da koynunda sakladığı şehitleri çıkarıp ortaya saçmasını salık verir. Kemal, şiirin

bu bölümünde doğrudan pek çok manevi ve kutsal mekânlara yer vermiştir. Yer verdiği bu mekânlar arasında ‘Kâ’be, Ravza-i Nebî, Kerbelâ ve Meşhed’ kelimeleri ile hem coğrafi hem de manevi vatanın sınırlarını çizmektedir (Şengül, 1999: 195-213). Namık Kemal’in ‘vatan’ için çizdiği istikamet ‘Kâbe’ye’ doğrudur. İsmet Özel, ‘Kâbe’ denince neden vatan anlaşılmaması gerektiğini şu şekilde açıklar;

“Vatan deyince önce Kâbe’yi hatırlamamızın manasını kavramamız lazım. Neden Kâbe deyince vatan anlaşılır? Bunun kimle, ne alakası vardır? Kâbe, kâinatın merkezinin izdüşümüdür. İlk mektepten itibaren çocuklara dünyanın en yüksek yeri olarak Everest Tepesi’ni öğretirler. Bu yanlıştır. Dünyanın en yüksek yeri Kâbe’dir. Çünkü Kâbe kâinatın merkezinin izdüşümüdür. Yani dünyada her şey Kâbe’nin altındadır. Onun için bizim vatanımız Kâbe’dir” (Özel, 2011).

‘Kâbe’, tüm Müslümanların kutsal mekânı olmanın yanı sıra sembolik olarak Müslümanların anavatanı olma hüviyetini de taşımaktadır. Her ne kadar yüzü Batıya dönük bir Tanzimat aydını da olsa Namık Kemal’in kutsal İslami mekânlara doğru bir istikamet çizmesi içindeki Müslüman kimliğin zuhur etmesi olarak okunabilir. ‘Vatan’ için çizdiği rota Doğuya doğrudur, Batıya değil. Bu durumu, Kemal’in kararsız ve düalist yönünün bir diğer işareti olarak görmek mümkündür.

De ki Yâ Rab! Bu Hüseyin’indir
Şu mübârek Habîb-i Zî-şân’ın
Şu kefensiz yatan şehîdânın
Kimi Bedr’in kimi Huneyn’indir
Tazelensin mi kanlı yâreleri?
Mey dökülsün mü kabr-i Ashâb’a?
Yakışır mı sanem bu mihrâba?
Haç mı konsun bedel şu mîzâba?
Dînin kalmasin mı bir eseri?
Âdem evlâdı birtakım cânî
Senden alsın mı sâr-i şeytânî?

Bir önceki bölümde kullandığı dini terimleri bu bölümde de kullanmaya devam eder şair. ‘Vatanı’ doğrudan Tanrı ile muhatap kılar. Hz. Hüseyin’i gösterir bir tarafta, ‘Habîb-i Zîşân’ Peygamber vardır öte tarafta, Bedir ve Huneyn şehitleri de öbür yandadır. Feryat figan halde başlar sorgulamaya; kanlı yaraları tekrar mı tazelensin, şarap mı dökülsün ahabın kabrine, mihrap bir puta mı reva olsun? Ya da haç mı konsun mîzâba, dinden geri hiçbir eser kalmasin mı veyahut birtakım canî gûruh şeytanın öcünü mü alsın senden? Kemal, şiirin şimdiye dek olan bölümlerinde soyut bir kavram olarak ‘vatanı’ kişileştirmiş ve onunla karşılıklı bir diyalog içerisindeymiş gibi konuşmuştu. Bu bölümde ise ‘vatanın’ karşısına Tanrı’yı koyarak hitabı doğrudan Tanrı’ya yöneltmektedir. Ve bu konuşmanın cereyan ettiği esnada Bedir ve Huneyn savaşlarından bahseder. Bedr’in ve Huneyn’in adının anılması işaret ettiği manalar bakımından önemlidir. Özel’in ifadeleri ile bu iki savaş bizim dünyada insan olarak haysiyet sahibi olmamızı sağlayan iki gazâdır. Bedir savaşı, bu haysiyeti ele geçirmek için, Huneyn savaşı ise bu haysiyeti kaybetmemek için giriştiğimiz iki muharebedir (Özel, 2011). İslamiyet tarihi açısından bu iki savaştan biri varlık mücadelesinin (Bedir), bir diğeri ise varlığını sürdürme (Huneyn) mücadelesinin önemli iki savaşıdır. Namık Kemal, bu bölümde ileri sürdüğü yedi soru ile adeta varlık-

yokluk halinde yaşanabilecek en kötü senaryoyu gözler önüne sunma kaygısı taşımaktadır. ‘Vatan’ın düşmesini tek başına bir toprak yitimi olarak görmediği aşikârdır. Bu düşüşün tüm dini ve manevi değerleri ve dahi kutsal adına ne varsa beraberinde götüreceğini işaret etmektedir. Kaybın boyutlarını tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermektedir. Hatta daha da ileri giderek kalubeladan beri var olagelmış bir ‘sâr’ mevzuun da bahsini açar. Tanrı’ya seslenerek şeytanın öcünü almasına izin mi vereceksin diye bir sorgulama içerisine girer. Özel, ‘sâr’ terimi ile ilgili olarak şu düşünceleri ileri sürer. ‘Sâr’ terimi burada bilinçli bir kullanımdır. ‘İntikam’ kelimesi kullanılmaz. Vahşice saldırmaya, rakibini yok etme anlamındaki ‘sâr’ kelimesi tercih edilir. ‘İntikam’ - Allah’ın adlarından birisi Müntekim’dir - bir hakka istinaden alınır. İntikam almak içerisinde hak barındırır, yani haklının yapacağı eylemdir. Oysaki burada hakkı olmayanların vatandan aldıkları şeytânî bir iştir. Bir saldırı, şeytânî bir saldırdır (Özel, 2011). Kemal, bu ifadelerle bir manada feveran içerisinde Tanrı’ya yakarak ‘vatana’ sahip çıkması ‘Vâveylâ’ koparmaktadır.

SONUÇ

Namık Kemal, Tanzimat edebiyatı zümresi içinde nevi şahsına münhasır bir kalem olarak öne çıkmaktadır. Onu, çağdaşlarından farklı kılan pek çok özellik mevcuttur. Türk toplumu ve milleti üzerinde eşine az rastlanır özellikte bir etkisi bulunmaktadır. Yeni ve farklı bir değişim olarak algılanabilecek ‘Türk Edebiyatı Tarihi ve Türkiye’de Batılılaşma’ dönüşümüne hem ön ayak olmuş hem de devrine damga vurmuş bir isimdir. Şinasi’nin başlangıcını yaptığı yeniliklerin sağlam temeller üzerine oturmasını sağlayabilmiştir. Bu yeniliklerin yerleşmesi sürecinde hem siyasi hem de edebî anlamda yetiştiği kültürü reddetmemiş, aksine bagajındaki ilim ve irfanı bu yeni hareketin oluşum sürecinde kullanmıştır.

Eserlerinde karşımıza sıkça çıkan düalizm/ikilik işaretlerinin temel nedenini ‘içinde büyüdüğü kültür’ ve ‘yüzünü döndüğü kültür’ arasındaki gidip gelmeler olarak göstermek mümkündür. Bu düalizm, Namık Kemal’de bir tutarsızlık algısına sebep olmuş gibi görünse de bir kararsızlık belirtisi olması daha muhtemeldir. Ama daha doğrusu bu durumu yeni bir hareketin, neslin, edebiyatın ve dahi milletin doğum sancıları olarak okumak da mümkündür. Namık Kemal, hem burada incelediğimiz şiirinde hem de diğer eserlerinde en büyük ülküsünün ‘hürriyet ve vatan aşkı’ olduğunu apaçık bir edayla okuyucuya göstermektedir. Hatta göstermekle kalmayıp feryat figan bir halde bunu haykırmaktadır. Haykırış, coşku, heyecan ve bağırış Kemal’in en belirgin ve kendine has üslubudur. ‘Vâveylâ’ şiirini de bu üslupla ele almıştır.

Bu inceleme vasıtasıyla ulaştığımız en mühim netice Namık Kemal’in tüm zerrelerinde hissettiği ‘vatan aşkına’ bizatihi şahitlik etmek olmuştur. Nitekim oğlu Ali Ekrem Bolayır’ın da belirttiği üzere “‘Vâveylâ’ Abdülhak Hamit te dâhil olduğu halde hiçbir şairimizin yazamadığı derecelerde yüksek vatan şiiri” (Bolayır, 1930: 28) olarak öne çıkar. Ülkenin içinde bulunduğu şartların fenalığı ile dertlenen ve bu dertlere deva adına elinde kalemi dışında bir aracı bulunmayan ‘vatan aşığı’ Namık Kemal, bu aracı en etkili biçimde kullanmıştır. Bu etki, kendi nesli ve kuşağı üzerinde, kendinden sonraki nesiller üzerinde ve hatta günümüz nesilleri üzerinde dahi kalabilmiş bir etkidir. Kemal’in mirası sadece edebî eserleri değildir, aynı zamanda milletin damarlarına aşıldığı ‘hürriyet ve vatan aşkı’ şuurudur.

Çok uzaklardan, bir asrın üzerinde bir zamandan evvel okura ‘Vâveylâsı’ ile seslenen ‘vatan şairi’ Namık Kemal’in çağlığını günümüz edebiyat dünyasında bile duyabilmemiz şairin ne derin bir etkisi olduğunu idrak etmek için kâfidir kanaatimizce.

KAYNAKÇA

- Adoğan, B. (2003). Namık Kemal'in Magosa Sürgünlüğü . *Hapishaneler Sempozyumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Akyılmaz, G. (1999). Birinci Jön Türk Hareketinin (Yeni Osmanlılar Cemiyeti) İdeolojisine Bir Örnek: 'Namık Kemal ve ikirleri'. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Sayı:2.
- Bolayır, A. E. (1930). *Namık Kemal*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası Yayınları.
- Çalışkan, A. (2014). Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi ve Tahlili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7, Sayı:31.
- Dizdaroğlu, H. (1995). *Namık Kemal*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ertaylan, İ. H. (2011). *Türk Edebiyat Tarihi I-IV*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gariper, C. (2007). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Gözler, K. (1999). *Türk Anayasaları*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları (<http://www.anayasa.gen.tr/1876ke.htm>).
- Kaplan, M. (1991). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 Tıp Talimleri* . İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaplan, M. (2015). *Şiir Tahlilleri 1 Tanzimattan Cumhuriyete Kadar*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karpat, K. H. (2015). *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Korkmaz, R. (2007). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Moran, B. (2009). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özel, İ. *İstiklal Marşı Derneği*. 15.10. 2015 tarihinde İstiklal Marşı Derneği Web Sitesi: <http://www.istiklalmarsiderneği.org.tr/Yazi.aspx?YID=594&KID=6> adresinden alındı
- Roux, J.-P. (2015). *Türklerin Tarihi Pasifikten Akdeniz'e 2000 Yıl*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Safi, İ. (2006). Namık Kemal Hakkında Saraya Verilmiş Üç Jurnal. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:, Sayı:2.
- Sungu, İ. (1941). *Namık Kemal*. İstanbul: CHP Ankara Halkevi Yayınları.
- Şengül, A. (1992). Yeni Kavramlar Etrafında Yeni İnsan ve Namık Kemal. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2.
- Tanpınar, A. H. (1992). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2002). *Edebiyat Dersleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2013). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Kitap Tanıtları Book Reviews

KÜRESELLEŞME: TOPLUMSAL SONUÇLARI

Tebrike KAYA*

Zygmunt Bauman (2010), Küreselleşme Toplumsal Sonuçları,

Çev. Abdullah Yılmaz,

Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sosyolog Zygmunt Bauman, 19 Ekim 1925'te Polonya'nın Poznan kentinde Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Bauman ailesi, 1939'da Nazilerin Polonya'yı işgal etmesi üzerine Sovyetler Birliği'ne göç etmek zorunda kaldı. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Varşova Sosyal Bilimler Akademisi'ndeki eğitimine devam eden Bauman, 1966'da Polonya Sosyoloji Derneği Yönetim Komitesi Başkanlığı'na seçildi. 1968 yılında Polonyalı gençleri Komünist Parti'ye karşı kışkırtmakla suçlandı. Varşova üniversitesindeki görevinden alındı ve sınır dışı edildi. Üç yıl İsrail'de, daha sonra Kanada, ABD ve Avustralya gibi göçmen ülkelerinde yaşadı. 1971 yılında Leeds Üniversitesi Sosyoloji kürsüsünün başına getirildi ve 1990 yılına kadar bu üniversitede ders vermeye devam etti. Emekli olduktan sonra Polonya'ya dönen Bauman, bilimsel çalışmalarını halen sürdürmektedir.

Bauman'ın *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları* (*Globalization: The Human Consequences*) adlı kitabı New York Columbia Üniversitesi yayını olarak 1998 yılında yayımlanmıştır. Türkiye'de Ayrıntı Yayınları tarafından 1999 yılında basılan kitabın üçüncü basımı 2010'da yapılmıştır. *Küreselleşme*, Türkçe'ye Abdullah Yılmaz tarafından çevrilmiştir. Yayımlanmasından kısa bir süre sonra sosyolojik düşüncenin klasikleri arasına giren kitapta, küreselleşme olgusu ahlaki ikilemler üzerinden sorgulanmaktadır. Hakikati ve ahlaki sosyolojiye taşıyan Bauman, diğer çalışmalarında olduğu gibi bu kitapta da kavram tartışmaları yerine doğrudan toplumsal sorunların teşhisine odaklanmıştır. Küreselleşme olgusunun ilk bakışta görünmeyen yüzüne ayna tutan bu kitap, beş bölümden oluşmaktadır.

* Yrd. Doç. Dr., Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi, Yeni Medya, tebrikekaya@beykent.edu.tr

1. Zaman ve Sınıf

Bauman, kitabın birinci bölümünde zamanın ve mekânın tarih boyunca değişkenlik gösteren doğası ile toplumsal örgütlenmenin kalıpları arasındaki bağlantıyı ele almaktadır. Günümüzde, zaman, mekân ve uzaklık kavramlarının eski anlamlarını yitirmiş olması, insanlar arasındaki sınıfsal farklılıkların daha belirgin bir hale gelmesine neden olmaktadır. Bauman, bu kitapta zaman/mekân sıkışması teriminden yola çıkarak, zaman ve mekân kullanımlarının kesin bir biçimde farklılaştığını, bu farklılaşmanın da toplumu ve insanları farklılaştırdığını savunmaktadır. Bauman'a göre ticaret, finans ve enformasyon akışının küreselleşmesi, yerelleşmenin mekân(a) sabitleme süreci olarak işlemektedir. Küreselleşme ve yerelleşme, insanların varoluş koşullarını kesin çizgilerle birbirinden ayırmaktadır. Küresel seçkinlerin sahip olduğu hareket özgürlüğü yereller için geçerli değildir.

Gündelik yaşam alanları da seçkin kesimin toplumsal yurtsuzluğunu yerellikten yalıtılmışlığa dönüştürmeye hizmet etmektedir. Metropoller, “yasak mekânlar” ile doldurulmaktadır. Yasak mekânlara giriş kartı olmayanlar, seçkinlere erişemezler. Bunu tamamlayan bir başka gelişme, farklı yerleşim alanlarından gelen insanların yüz yüze görüşebildiği kentsel mekânların sayı ve hacim olarak hızla küçülmesidir. Geleneksel kamusal mekânların yerini, yeni ve özel kamusal yığılma mekânları, yani tüketim mekânları almıştır. Bu mekânlar, harcama yapma imkânına sahip olanlar için tasarlandıkları için seçkinlerin yalıtımına hizmet ederler. Seçkinler tarafından inşa edilen “müstahkem mevkiler” duvarların dışında kalanların “saldırı yoluyla kendini savunma” biçiminde bir var olma savaşı sergilemelerine neden olmaktadır. Bu durum, şehir mekânlarında yeni parçalanmalara, kamusal mekânın daralmasına, kentsel cemaatin parçalanmasına, ayrılma ve ayırmalara neden olmaktadır. Hepsinden önemlisi yeni seçkinlerin yersiz yurtsuzluğu baş döndürücü bir özgürlük hissi verirken, ötekilerin yurt temelli oluşu, onlara evde değil hapiste olma hissi vermektedir. Yerel nüfusların ve cemaatlerin “sıcak yuva” olma özelliğini kaybetmesi, normların tartışılması ve değerlerin müzakere edilmesine imkân veren kamusal mekânın kaybolması anlamına gelmektedir ki, bu durum yerel kanaat önderlerine ve yerel kanaatlere artık yer kalmadığını göstermektedir (2010: 32-34).

2. Küreselleşme Sürecinde Mekân Savaşları

Bauman, ortak mekânların anlamını tanımlamak adına verilen modern savaşların hangi aşamaları izlediğini kitabın ikinci bölümünde tartışmaktadır. Bauman'a göre modern devletlerin egemenlik sağlama kavgasında, mekânın okunabilirliği ve şeffaflığı başlıca mücadele alanlarından biri haline gelmiştir. Modern mekân savaşının hedefi, toplumsal mekânın devlet destekli bir haritaya tabi kılınması olmuştur. Böylece ortaya çıkan mekânın yapısı, hükümet ve devlet memurları tarafından mükemmel bir biçimde okunabilirken, kullanıcıların ya da kurbanların yorumlarına tamamen kapanmıştır.

Modernleşmenin, insanların dünyasını devlet yönetimine elverişli hale getirmeyi gerektirdiğini belirten Bauman bu gerekliliği Crozier'in (1964) çalışmasına dayanarak açıklamaktadır. Crozier, “Bürokratik Olgular” adlı çalışmada belirlilik/belirsizlik ölçüsü ile güç hiyerarşisi arasındaki yakın ilişkiden bahseder. Buna göre, herhangi bir örgütlü ortaklığın yönetici konumu, dışardakiler karşısında kendi durumunu ve eylemlerini anlaşılabilir kılarken, dışardakileri saydam tutmak ve dışardan gelebilecek sürprizlere hazırlıklı olmak zorundadır.

Michel Foucault'un Panoptik modern güç modeli de buna çok benzer bir varsayıma dayanır. Panoptikon'un merkezindeki kulede bulunan denetçilerin daimi görünmezliği ile ötekilerin daimi görünürlüğü, ortaya çıkan gücün belirleyici unsurudur. Yapay bir mekân olan Panoptikon'un amacı, mekânın şeffaflığını sağlamak, toplumsal ilişkiler açısından mekâna bilinçli bir şekilde müdahale etmek ve düzenlemektir. Yapay bir mekânda yaratılan gücün, modern devlet güçleri tarafından kusursuzca kullanılabilmesi, toprakların (mekânın) fiziksel olarak yeniden şekillendirilmesini gerektirmiştir (2010: 43). Bu gereklilik nedeniyle, ülke toprakları, çizim masalarında istenen şeffaflık düzeyine getirilmektedir.

3. Ulus Devletten Sonrası

Bauman, kitabın üçüncü bölümünde küreselleşmiş ekonomi, finans ve enformasyon koşullarında siyasal egemenliğin geleceğini irdelemiş, küreselleşmenin ulusal hükümetlerin karar alma yetenekleri üzerindeki zayıflatıcı etkisi üzerinde durmuştur. Küreselleşme, dünya meselelerinin belirsiz ve kendi başına buyruk doğası, başka bir ifadeyle "yenidünya düzensizliğinin" başka bir adıdır. Küreselleşmenin belirsiz ve kendi başına buyruk doğası onu evrenselleşme fikrinden ayırır. Evrenselleşme, yakın geçmişte tıpkı uygarlık, gelişme, uzlaşma kavramları gibi düzen kurma niyet ve kararlılığını ifade ediyordu. Modern güçlerin modern zekâsıyla ortaya atılan bu fikir, herkesin ve her yerin hayat koşullarını eşit kılma niyetini ilan eden evrensel bir düzen kurma anlamına geliyordu. Günümüzdeki küreselleşme söyleminde ise bu özelliklerin hiçbirisi bulunmamaktadır. Kavram, küresel üstünlükler ve girişimlerden çok, beklenmeyen küresel etkilere atıfta bulunmaktadır. Başka bir deyişle, küreselleşme, yapılmak istenen ve yapılması umut edilen şeylerle ilgili değil herkesin başına gelen şeylerle ilgilidir.

Bauman bu durumu, modern çağ boyunca "düzenleyici" konumda olan devletin acizliği olarak açıklar. Devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde işlerin yürütmesi için gerekli kuralları ve normları koymak ve uygulamak için meşru hak talep eden, yeterli kaynakları elinde bulunduran ve kaosu düzene dönüştürmesi beklenen birimdir. Modern devletin yasama ve yürütme egemenliği zorunlu olarak, askeri, ekonomik ve kültürel egemenlikler sacayağı üzerine oturtulmuştur. Küresel düzende ise, her bir yurt temelli devlet, bir dizi yerel düzenlemeyi denetleyen bir konuma indirgenmiştir.

Günümüzde, yeni devletlerin bir zamanlar ulus devlet bürokrasilerinin var olma nedenleri olarak görülen çoğu işlevi yerine getirmesi artık beklenmemektedir. Yıkılan egemenlik sacayağının yarattığı en büyük etki, ekonomik alanda kendini göstermektedir. Serbest ticaret kurallarının önüne geçilmez bir biçimde yayılması nedeniyle ekonomi politik kontrol dışına çıkmıştır. Devletten beklenen tek ekonomik görev, iş dünyasının faaliyetlerini ve yerel baskıları kontrol altında tutarak bütçeyi emniyete almaktır. Çelimsiz ve aciz devletlerin çoğalması ve sermayenin yurtsuzluğu, küreselleşen ekonomik eğilimlerin tabiatına aykırı değildir. Aksine, zayıf devletler, yenidünya düzeninin kendini sürdürmek ve yeniden üretmek için ihtiyaç duyduğu şeyin ta kendisidir.

Bütünleşme ile parselleme, küreselleşme ile yurt temelli hale gelme, karşılıklı olarak birbirlerini tamamlayan süreçlerdir. Küreselleşme ve yerelleşme baskılarının birliğini ve birbiriyle etkileşimini gözler önüne seren küyerelleşme terimi bu noktada önemlidir. Roland Robertson'un bulduğu bir terim olan küyerelleşme, küreselleşme ve yerelleşme baskılarının bozulmaz birliğini gözler önüne sermektedir (2010: 82).

Bauman, küyerelleşme olgusunu, sermayenin, finansın ve tüm öteki seçim ve eylem kaynaklarının yoğunlaşması süreci olduğu kadar, hareket etme özgürlüğünün yoğunlaşması süreci olarak da tanımlamaktadır.

Bauman'a göre, hızla yoksullaşma ve hızla zenginleşme küyerelleşmenin meşru sonucudur. Hızla yoksullaşma ile hızla zenginleşmenin aynı kökten kaynaklandığını örtbas etme görevini de medya yerine getirmektedir. Yoksullukla ilgili haberlerin altında yatan mesaj, yoksulların kendi kaderlerinden sorumlu olduğudur. Medyada kullanılan başka bir taktik ise, yoksulluk ve sefaletin açlık sorununa indirgenmesidir. Böylece, insanlara düşen görev, açlara yiyecek bulmakla sınırlanır. Bu tip haberler verilirken, açlık görüntüleri ile işlerin ve işyerlerinin yok edilmesi arasındaki bağlantılar, yani yerel yoksulluğun küresel nedenleri titizlikle saklanır. Geleceğin muhtemel göçmenlerinin yaşadığı uzak topraklarda hüküm süren insanlık dışı manzaralar, rasyonel ve etik argümanların desteğinden yoksun çözümleri güçlendirmekte, küresellerin rahatça gezmesine izin verirken, yerellerin yerel olarak bırakılmasına yardım etmektedir (2010: 84-88).

4. Turistler ve Aylaklar

Bauman, kitabın dördüncü bölümünde önceki bölümlerde irdelediği değişim ve dönüşümlerin kültürel sonuçlarını sıralamıştır. Bauman'a göre yoksulluğa çare bulunamaz. Çünkü yoksulluk, kapitalizmin giderek daha büyük birikimi ve çabayı teşvik ettiğinin kanıtıdır. Dünyanın en zenginleri bile feragat ettikleri şeylerden yakınır ve daha fazlasını elde etmek için çabalama mecburiyeti duyarlar. Bu mecburiyet, tüketim toplumu tarafından yaratılmaktadır. Bütün insanlar ve canlılar eskiden beri tüketmektedirler. Ancak, tüketim toplumundan söz edildiğinde eskisinden farklı bir şeyler söz konusu olmaktadır. Eski tip modern toplum, üyelerini en başta birer üretici ve asker olarak görürdü. Günümüz toplumu ise üyelerini tüketici rolü oynamak üzere biçimlendirmektedir (2010: 92).

Genelde, tüketici piyasasının tüketicileri baştan çıkardığı söylenir. Ancak, bunu yapabilmek için baştan çıkarılmayı isteyen tüketicilere de ihtiyaç vardır. Bauman, tüketim toplumunda yaşayan bireyleri "turist" ve "aylaklar" olarak ikiye ayırır. Tüketim potansiyeli sınırlı olanlar, aylaklar, yeterli kaynağa sahip olanlar ise turistlerdir. Aylaklar, turistler ve üreticiler tarafından istenmeyen grup olarak ilan edilmişlerdir. Çünkü yeterli kaynakları olmadığı halde turistlere özenir ama tüketime katkıda bulunmazlar. Aylaklardan en fazla rahatsız olanlar, yerini tam sağlamlaştıramayan ve her an aylaklar grubuna dâhil olma olasılığı taşıyan turist grubudur. Aylaklar arasına düşmekten korkan turist grubu onlarla karşılaşmak istemediğinden onları gettolara hapsedmiştir (2010: 110). Bauman, turist ve aylaklar grubu arasındaki uçurumun giderek açılacağına dikkat çekmektedir.

5. Küresel Yasa, Yerel Düzenler

Kitabın beşinci bölümünde Bauman, küreselleşme olgusunun ortaya çıkardığı kutuplaşmanın en uç ifadelerini mercek altına yatırmıştır. Küreselleşme sürecinde en çok adı geçen kavramlardan biri zaman-mekân ayrışmasıdır. İnsanların yaşam alanlarını genişletip özgürleştirme vaadiyle ortaya çıkan bu kavram, bugün küresel seçkinler ile halk arasındaki iletişimin neredeyse tamamen koptuğunu ifade etmektedir. Zaman-mekân sıkışmasının ön saflarındaki politik seçkinlerin ilgi odağında olan mekânsal

sınırlama, her çağda nüfusun kontrol edilemeyen kesimleriyle baş etmenin ilk yöntemi olmuştur. Hapse atmak, mekânsal sınırlamanın ulaşacağı son noktadır. Bauman'a göre, yasal olarak tanımlanmış kategoriler yardımıyla çeşitliliği ve farklılığı azaltma eğilimi ve akabinde mekânsal ayrıma tabi tutmak bir gerekliliğe dönüşecektir. Nitekim yeni özgürlük cenneti olarak adlandırılan California eyaletinde yükseköğretim kurumlarına ayrılan bütçeden çok daha fazlası hapisane inşa etmek için harcanmaktadır.

Panoptikon'da sürekli gözetimin amacı, mahkûmların belirli şeyleri yaptığından emin olmaktır. Pelican Bay'da ise önemli olan, mahkûmların hücrelerinde ne yaptıkları değil orada kalmalarıdır. Pelican Bay hapisanesi, disiplin altına sokulmuş emek gücü fabrikası olarak değil, dışlama ve dışlanmışlık statüsüne alıştırılmış insan fabrikası olarak tasarlanmıştır. Bir zamanlar emek gücündeki artışı arzulayan sermaye, artık personel sayısını azaltan firmaları mükâfatlandırmakta ve mevcut koşullarda cezaevlerini istihdamın bir alternatifi olarak görmektedir. Cezaevi, üretici olarak ihtiyaç duyulmayan, "geri alınacakları" bir işi olmayan yığınla insandan kurtulmanın, onları etkisiz hale getirmenin bir yoludur (2010: 126).

Sonuç olarak, bu kitabın küreselleşme olgusunu irdeleyen bir tartışma metni olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin, toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini ahlaki ikilemler üzerinden açıklayan Bauman, bu kitapta gelecekle ilgili ilginç ama korkutucu öngörülerde bulunmuştur. Küreselleşme olgusunu, hareket özgürlüğü, toplumsal gelişme, ilerleme ve başarıya işaret eden bir olgu olarak ele almış, yerelleşmeyi, hareketsizliğin, yenilginin, başarısız hayatın ve geride kalmışlığın ifadesi olarak yorumlamıştır. Küresel özgürlüklerden muaf tutulmak, yerelliklerin güçlenmesine ve yerellerin seçkinleri reddetmesine neden olmaktadır. Küreselleşme, suç ve ceza anlayışını da değiştirmektedir. Hapishaneler, tüketici ya da iş gücü açısından ihtiyaç duyulmayan yığınla insandan kurtulmanın ve yatırımcıların güvende olduğu bir ortam yaratmanın yeni bir yolu olarak görülmektedir. Bauman'ın ayrılmaz ikili olarak gördüğü küreselleşme ve yerelleşme, "parçalanma ve yabancılaştırma" ya neden olmaktadır.

Kapitalist hegemonya tarafından sömürülen ve yabancılaştırılan insanların acısına kayıtsız kalamayan Bauman'ın bu kitabı yazma amacı, karamsar bir tablo çizerek okuyucuyu korkutmaktan ziyade, onları yeni sorular sormaya ve çözüm üzerine düşünmeye davet etmektir. Bu anlamda, küreselleşme olgusunun yarattığı kutuplaşmanın ahlaki ikilem içeren örneklerle okuyucuya aktarılması isabetli olmuştur. Çünkü ahlak, insanı başkalarının dünyasına bağlayan ve hatta o dünyayı daha üst amaçlar için aşan bir eyleme halidir. Hakiki bir ahlak eyleminin kaynağında sorumluluk ideali bulunur. Öyleyse Bauman'ın küreselleşmenin toplumsal sonuçlarını ahlaki ikilemler üzerinden tartışması ve çarpıcı öngörülerle okuyucuyu etkilemeye çalışması, "ötekine karşı" mutlak anlamda sorumluluk hissetmesiyle ilgilidir. Küreselleşme olgusunun görünmeyen yüzünü görünür kılan bu kitap, okuyucuyu da küreselleşmenin toplumsal sonuçları üzerinde düşünmeye ve sorumlu olmaya çağırıyor.

SWAY: THE IRRESISTABLE PULL OF IRRATIONAL BEHAVIOUR

Ulvi Cenap TOPÇU*

Brafman, O., & Brafman, R. (2008). *Sway: The Irresistible Pull of Irrational Behavior*

The Doubleday Publishing Group, New York.

Gittikçe popülerleşen irrasyonelizmle ilgili kitaplar arasına, örnekler ve öyküleştirilmiş bir anlatımla giren “Sway”, Ori ve Rom Brafman adlı iki kardeş tarafından kaleme alınmıştır. Kitapta belirtildiğine göre Ori, büyük firmalara, askeri ve sivil devlet kurumlarında konuşmalar yapmaktadır. Rom ise psikoloji doktorasına sahip olup muayenehanesini işletmenin yanı sıra kişilik, kişisel gelişim ve insanlar arası iletişim konularında araştırmalar yapmaktadır. Yazarlar, bu kitapta rasyonel olmayan, akla, mantığa, nesnel gerçeklere aykırı davranışların hayatın her alanında oluştuğunu eleştirel bir dille aktarırken, bunların ardında bulunan psikolojik etmenlere ilişkin bir deneme yapmaktadır. Kitaba adını veren “sway” sözcüğü aynı zamanda çoğu insanın bildiği meşhur bir şarkının adı olarak, şarkıdaki gibi flörtöz bir akıl çelme, baştan çıkarma, ayartma çağrışımı yapmaktadır. Kitap boyunca rasyonel olmayan davranışların temelinde de bu biçim bir ayartılma saptaması yapıldığı görülmekte ve kitabın temel yaklaşımı olarak bu hususu öncelikle vurgulamak uygun görünmektedir.

Kitap irrasyonel davranışlara hayatın her alanında rastlandığından hareketle, oldukça çarpıcı bir tıbbi hatayı örneklenirerek, irrasyonel davranışlardan kaçınmanın gereğine vurgu yapan bir giriş bölümü ile açılmaktadır. Bu bölümde okuyucuya, irrasyonel davranışın ayartmasına karşı sandığından daha hazırlıksız olduğu ve ne kadar eğitilmiş ve bilgili olurlarsa olsunlar herkesin adeta şeytani bir biçimde ayartılabilecekleri uyarısı yapılmaktadır. Bu bölümde örneklenen trajik olay da okuyucuyu kitabın takip eden sekiz bölümünde karşılaşılabileceklerine hazırlama işlevi görmektedir.

Kitabın birinci bölümünde 1977 yılında yaşanan ve tarihin en büyük uçak kazası olarak bilinen Tenerife faciası anlatılmaktadır. Olaya ilişkin detaylar, olayın gerçekleşmesinden önce büyük bir hata yapan başarılı bir pilotun yaşadıkları ve olay günü yaşananlara verdikleri tepkilerin analiz edilmesi üzerinden değerlendirilmektedir. Yaşanan faciada 584 kişi hayatını kaybederken, kitaba göre olay, talihsizlikler ve bunlara karşı pilotun aldığı irrasyonel kararların sonucunda gerçekleşmiştir. Yazarlar pilotun hatalı kararlarının nedeninin kayıptan kaçınma endişesi olduğu sonucuna varmakta, borsa oyuncularının düşüşe geçen hisselerini satmak yerine tekrar yükselmelerini beklemeleri gibi pilotun da gelişen şartların oluşturduğu sıkıntıları kabul etmek yerine kayıptan kaçınma telaşına girmesinin yeni sıkıntılara ve riskli kararlara yol açtığını açıklamaktadırlar.

* Araştırma Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sonuç olarak çok sayıda insanla birlikte pilotun da yaşamını yitirdiği bu olayın irrasyonel kararların bir sonucu olduğu vurgulanmaktadır. Daha sonraki bölümlerde pilotun içinde bulunduğu psikolojik şartlara dönüşler yapılacak ve bu konunun havacılık prosedürlerinde yeni düzenlemeler yapılmasına neden olduğu da açıklanacaktır.

Kitabın ikinci bölümü birinci bölümdeki kayıptan kaçınma davranışını “bağıllık bataklığı” adıyla bireylerin kararlar, iş yapış biçimleri, hareket tarzları ile kendilerini bağlamaları ve değişimden kaçınmaları ile ilişkilendirmektedir. Bu bölümde bataklık ile bir Amerikan futbolu takımının sahasının taraftarlar arasındaki ismine gönderme yapılmakta, rakip takımların değişime kapalı olmaları nedeniyle taktik zaaflarından kurtulamamaları ve hatta aksine yanlış savunmacı taktiği daha fazla uygulamaları, bir anlamda çırpındıkça batmak deyimini çağrıştıran biçimde kayıptan kaçınma telaşı yaşadıkları belirtilmektedir. Üçüncü bölümde ise “homo erectus” insansısına ait bulguların bilim dünyası tarafından uzun süre görmezden gelindiği, bu keşfe dair açık kanıtların, açıklamaların kabullenilmediği üzerinde durulmuş ve bu durum bilimsel anlamda bağıllık, bağnazlık, yeni fikirleri kabullenmeme biçiminde izah edilmiştir. Bu bağıllığın sebebi olarak bu kez değer atfetme üzerinde durulmaktadır. Buna göre değer atfetme bir insanı ya da olguyu nesnel verilere göre değil, algılanan yan niteliklerine göre değerlendirme biçiminde irrasyonel bir davranış olarak açıklanmaktadır.

Değer atfetmeye ilişkin bir diğer örnekleme dördüncü bölümde Amerikan basketbol sistemindeki karmaşık “draft” sistemi içinde sonradan efsaneleşecek oyuncuların yanında aynı sezonda hiç hatırlanmayacak oyuncuları seçen bir NBA takımı üzerinden sunulmakta; takımın oyuncu seçimi için oluşturduğu kriterlere duyduğu güvenin çarpıcı hatalara neden olduğu aktarılmaktadır. Yazarlar, psikolog Franz Epting’in tanı kriterlerinin basitleştirme için gerekli olduğu, bununla birlikte bu basitleştirmenin birçok unsuru dışarıda bırakmayı içerdiği ve önemsenmeyen etkilerin ulaşmak istenen sonuca etki etmediğinden emin olmanın yine aynı etkenler dikkat dışı bırakıldığı için fark edilemeyebileceği uyarısını kitaba taşımaktadır. Bu konu ise şirketlerin işe alma stratejileri ve profesyonel bir iş yaptığı düşünülen insan kaynakları çalışanlarının iş görüşmelerinde “kör randevu” tanışma pratiğinden öteye gitmedikleri eleştirisi ile ilişkilendirilmektedir. Beşinci bölümde ele alınan bipolar bozukluk teşhisindeki anormal artış bununla da ilişkili olarak sorgulanmakta, bu artışa rağmen hastalığın sonuçlarında ve varsayılan nedenlerinde anlamlı bir artış bulunmamasına dikkat çekilmektedir. Her ne kadar ilaç kullanımına ilişkin eleştiri yapılmaktaysa da bu konu ilaç firmaları açısından bir kampanya yürütülmesi ile değil, bireyler açısından pygmalion etkisi, yani başkaları tarafından yapılan pozitif yakıştırmaları sahiplenme, ve golem etkisi, yani negatif özellikleri kabullenme, motivasyonları ile açıklanmaktadır. Bu durum açık ya da örtülü olarak sürekli bir sinyalleşmenin yaşandığı toplum hayatında, bir hastalığın taklit edildiğini çağrıştıracak biçimde, insanların birbirine çizdiği çizgilerin kabullenilmesi olarak izah edilmektedir.

Altıncı bölümde “Kim Beş Yüz Milyar İster” adıyla Türkiye’de de yayımlanan yarışmanın Fransa’dan bir bölümünde seyirci jokerinin “Güneş dünyanın etrafında döner” cevabına neden olmasına değinilmektedir. Bu durum Amerikan ve Rus toplumları özelinde değerlendirildiğinde kültürel farklar bağlamında aynı yarışmada seyirci jokerinin farklarını da içerek biçiminde adalet anlayışı ile ilişkilendirilmektedir. Kitapta “bir Alman deneyi” olarak söz edilen deneye göre hiçbir karşılık beklenmeden birbirlerini

görmeyen iki kişiden kendilerine verilen parayı bölüşmeleri istendiğinde, paranın nasıl bölüşüleceğini öneren kişinin kendisine fazla pay alması durumunda, diğer kişi ikisinin de eli boş dönmesine neden olarak teklifi reddetmekte, az da olsa bir parayla dönmek varken, hiçbir şey almamayı tercih etmektedir. Yazarlar bu adaletsizlik algısı karşısında, kendi faydasından vazgeçme durumunu da rasyonel olmayan bir durum olarak tespit etmektedirler. Zira parayı bölenler de aynı kültürel kodlarla aynı adalet anlayışına uyarak çoğu zaman yarı yarıya bölüşmeyi uygun görmekteydir. Buradan yola çıkarak ekonomik hayatta adalet hissinin oluşup oluşmadığının önem kazandığını, adil görülmeyen davranışların irrasyonel sonuçlara yol açtığı öne sürülmektedir. Bununla birlikte adalet algısının kültürler arasında farklılaşma gösterebilmekte ancak farklı biçimlerde gerçekleşse de irrasyonel davranma yönünde akıl çelici olabildiği aktarılmaktadır.

Kitabın yedinci bölümü beyin fonksiyonlarının işleyişini konu almaktadır. Algılanan mesajlar beynin farklı birimlerini tetiklemekte ve dolayısıyla söz gelimi ücretsizken bir iyilik olarak gerçekleştirilme olasılığı daha yüksek olan faaliyetlerin, belli bir ücret karşılığında daha düşük oranda yapılacağı söylenmektedir. Bununla ilgili olarak İsviçre’de 1990’larda nükleer atıkların gömüleceği yer tespit edilmek istenirken, düşünülen yerde yaşayanlara tazminat ödenmesi teklifinin, rıza gösterenlerin sayısını azaltacağına yönelik bulgular örneklenmektedir. Beynin zevk merkezinin, para kazanma, başarı, ödüllendirilmenin yanı sıra uyuşturucu bağımlılığı gibi bağımlılık türleri ile de ilişkisi nedeniyle, iyilik merkezine göre baskın olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle belirli bir önermenin her ikisi ile de ilişkili olması durumunda zevk merkezinin baskın geleceği ve İsviçre’de yaşandığı gibi kararı zevk merkezinde alınacağı sonucuna varılmaktadır. Zira hiçbir çıkar beklentisi yokken rıza gösterilen bu uygulama için bir tazminat söz konusu olduğunda zevk merkezi yapılan öneriyi maddi bir çıkar bağlamında değerlendirmiş ve reddetmiştir. Her ne kadar yazarlar bu elde edilen faydanın artması ile niyetin azalması durumunu irrasyonel bir sonuç olarak nitelenmişse de bununla ilgili teorik bir tartışmaya girmemişlerdir.

Sekizinci bölümde grup içi davranışlar ele alınmaktadır. Bu bölümde basit bir doğrunun, gruba uyma davranışı ile bireyler tarafından bastırılması Asch deneyleri bağlamında örneklenmektedir. Buna göre denekler açıkça görüldüğü halde kendilerine gösterilen bağımsız bir objenin, farklı üç objeden hangisine denk olduğu sorusuna büyük oranda yanlış cevap vermekte; yanlış görmekten, soruyu yanlış anlamaktan, grup dışı kalmaktan çekinmektedirler. Ancak deneye, diğerlerine itiraz eden bir başkası eklendiğinde, bir diğer yanlış cevabı veriyor bile olsa, denegin doğru cevabı dillendirebildiği ve Vernon Allen deneyine göre bu durumun diğer “muhalifin” nitelikleri ile bir ilgisi olmadığı ortaya konmuştur. Yazarlar gruba uyma davranışı ile ilgili daha irdeleyici bir tartışmaya girişmemekle birlikte, bu açıklamaları takiben grup dinamiklerini oluşturan dört rolle açıklamaktadırlar. Buna göre bir grup içinde girişimci, engelleyici, destekleyen ve gözleyen roller bulunmaktadır. Kitabın birinci bölümünde aktarılan uçak faciasına atıfla, havacılık düzenlemelerinin diğer personele verdiği yetki ve sorumlulukların, grup dinamiklerinde engelleyici rolü desteklediğini belirten yazarlar, sağlıklı grup dinamiğinin ve rasyonel davranışın temeline de engelleyici rollerin oluşturduğu dengeyi koymaktadırlar.

Kitabın sonuç bölümü psikolojik savrulmalarla okyanus akıntıları arasındaki benzetme ile açılmaktadır; akıntıdan kurtulup tekrar karaya ulaşabilmenin yolu telaşla yüzmek değil, karaya paralel yüzüp akıntının gücünün kesildiği bir aralık bularak oradan karaya dönmektedir.

Bu bağlamda yazarlar, ilk akla gelen, daha kolay ve cazip görünen davranışların akla uygun olmaktan çok kitap boyunca örneklenen savrulmalara neden olduğunu; oysa engelleyici rolün, soğukkanlı değerlendirmelerle rasyonel kararlara yol açacağını savunmaktadırlar. Neyin irrasyonel olduğu konusunda verilen örnekler dışında net bir tanım içermemekle birlikte kitabın mesajı bu bölümde netleşmekte, yaşamın her alanında ve örneklerin yoğunluğuna bakıldığında büyük ölçüde iş yaşamında, farklı açıklama ve soğukkanlı düşünmeye açık olmayı desteklemektedirler.

Kitap birçok bilim dalının konusu haline gelmiş olan irrasyonel insan davranışlarını psikolojik bir perspektifle açıklamak iddiasındadır. Bununla birlikte psikoloji terminolojisi ve metodolojisi konusunda oldukça hafif olduğunu belirtmek gerekir. Her ne kadar çok sayıda araştırma bulgusundan yararlanılmışsa da sunulan sonuçların ve gösterilen örneklerin derinlemesine irdelendiğini ya da iyi organize edilmiş bir bütünlüğü olduğunu söylemek zordur. Dolayısıyla kitabı bilimsel bir eser olarak değil, popüler anlatım dili nedeniyle oldukça akıcı ve kolay okunan, ilgisinin aşına olduğu birçok kavramı gerçek hayattan alınmış örneklerle sunan ve sosyal psikolojiden davranışsal ekonomiye, örgütsel davranıştan stratejik yönetime birçok disipline göndermeler içeren bir popüler kültür eseri olarak değerlendirmek uygun olacaktır. Bu açıdan bakıldığında “Sway”, davranış bilimleri ya da irrasyonel insan davranışları hakkında önemli bilgiler içeren ya da bu konuların öğrenilebileceği bir kitap değil; ancak bu konularla ilgili çalışan, öğrenen, ilgi duyan, merak eden okuyucular için bir yardımcı kitap olma özelliği taşımaktadır.

Yazarlar Hakkında - About the Authors

Süt Üretim Kooperatiflerinde Etkinlik ve Verimlilik: Biga Örneği

Efficiency and Productivity Analysis of Milk Cooperatives: Case of Biga

Selahattin BEKTAŞ

1990 İstanbul doğumlu olan Selahattin BEKTAŞ, 2010 – 2014 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İktisat bölümünde Lisans eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitiminden sonra 2014 – 2016 yılları arasında Yüksek Lisans Eğitimi almıştır.

Selahattin BEKTAŞ was born in İstanbul in 1990. He had his bachelor's degree education from 2010 to 2014 in Çanakkale Onsekiz Mart University. After his graduation, he had studied master degree education from 2014 to 2016 in Çanakkale Onsekiz Mart University.

İsmail SEKİ (Yrd. Doç. Dr. / Assist. Prof.)

1982 İzmir doğumlu olan İsmail SEKİ, 2000 – 2005 yılları arasında Ege Üniversitesi İktisat Bölümünde lisans eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitiminden sonra 2005 – 2011 yılları arasında ÖYP programı kapsamında bütünleşik doktora eğitimi almış. Doktora çalışmalarının büyük bir bölümünü Danimarka Aalborg Üniversitesi'nde tamamlamıştır. 2011 yılında Dr. ünvanını alan İsmail SEKİ, 2012 yılından itibaren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. İsmail Seki evli ve iki çocuk babasıdır.

He was born in İzmir in 1982. He had his bachelor's degree education from 2000 to 2005 in Ege University, department of Economics. After his graduation, he had studied in ÖYP programme for integrated PhD from 2005 to 2011. He was studied in Aalborg University in Denmark during his PhD education. He had his PhD degree in 2011. He is working as an assistant professor in department of economics in Çanakkale Onsekiz Mart University since 2012. İsmail Seki is married and he has two children.

Güney Çin Denizi Sorunu Çerçevesinde Çin-Hindistan İlişkileri

China-India Relations within the framework of South China Sea Dispute

Cemre PEKCAN

Lisansını 2006 yılında İzmir Ekonomi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü'nde, yüksek lisansını 2008 yılında Leeds Üniversitesi Çin Çalışmaları Bölümü'nde tamamlayan Cemre Pekcan, doktorasını 2015 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Aynı bölümde araştırma görevlisi olarak görev yapan yazarın çalışma alanları; Çin Dış Politikası, Çin-ABD ilişkileri, Çin Felsefesi, Asya-Pasifik'te Uluslararası İlişkiler'dir. (cemrepekcan83@hotmail.com) (yazar hakkında daha fazla bilgiye <http://aves.comu.edu.tr/821/yayinlar> adresinden ulaşılabilir)

(female), born in Ankara, Turkey on November 4, 1983. Finished her degree in 2006 as an honour student with a full scholarship in International Relations and European Union Department at University of Izmir Economics in Turkey. Then she received her Master degree in Chinese Studies in 2008 at Leeds University in England. After MA, she got her PhD degree in 2015 from International Relations Department in Canakkale Onsekiz Mart University where she is currently working as a Research Assistant. Her main research interests are; international relations of the Asia-Pacific Region, Chinese foreign policy, development of international relations theories in China, China-US Relations. (cemrepekcan83@hotmail.com) (for more information about the author <http://aves.comu.edu.tr/821/yayinlar>)

Identification of Entrepreneurship Opportunities and Exploitation

Girişimcilik Fırsatlarının Tanımlanması

Bayram BALCI

Lisans: Uludağ Üniversitesi- Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri. Yüksek Lisans: Brunel University- İnsan Kaynakları Yönetimi (Full burslu). Doktora: Kırklareli Üniversitesi (devam ediyor). Görev: Kırklareli Üniversitesi- Araştırma Görevlisi. Adres: Kırklareli Üniversitesi, Kayalı Kampusu İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim dalında görev yapmaktayım.

I graduated from the department of Labor Economics and Industrial Relations at Uludag University in 2010. After graduation, I achieved the full scholarship by Ministry of National Education. The scholarship included foreign language education for 6 months at Yıldız Technical University (Turkey), for 8 months at University of Alabama at Birmingham (The USA), and also master's degree at Brunel University London (The UK). I have a master's degree in Human Resources Management at Brunel University. Currently I continue my PhD study at the University of Kırklareli, and also working there as graduated assistant.

**Kamu Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin
Keynesyen Görüş Mü? Wagner Kanunu Mu Geçerli?
(2006-2015 Dönemi)**

*The Relationship between Public Expenditure and Economic Growth: Is
The Keynesian View or The Wagner Law Valid for Turkey?
(2006-2015 Period)*

Öğr. Gör. Fatmanur GÜDER

1987 yılında Çanakkale’de doğan Fatmanur Güder 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Ekonometri Bölümü’nden mezun olmuştur. 2013 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı’nda yüksek lisansını tamamlamış olup, çeşitli sektörlerde çalışmıştır. İktisat Anabilim Dalı’nda doktora eğitime devam eden Güder, hala Haliç Üniversitesi Meslek Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Fatmanur Güder, who was born in Çanakkale in 1987, graduated from the Department of Econometrics in Dokuz Eylül University. In 2013, she finished her master degree in Çanakkale Onsekiz Mart University and worked in several fields. Güder, who is continuing her PhD in Economics, is still working as an instructor in Haliç University.

Polat YÜCEKAYA

Polat Yücekaya 1977 ‘de Kırıkkale’de doğdu. İlk ve orta okul eğitimini Kırıkkale’de, lise eğitimini ise İstanbul’da tamamlamıştır. 2005 yılında Anadolu Üniversitesi Maliye bölümünden mezun olmuştur. 2009 tarihinde Sakarya Üniversitesinde işletme yüksek lisansını tamamlamış olup, halen ÇOMÜ de doktora öğrencisidir.

Polat Yücekaya was born in Kırıkkale in 1977. He had succeeded his educational period of primary and secondary school stages in Kırıkkale. He has completed high school years in İstanbul. He graduated from the Anatolia University Department of Finance in 2005 and graduated from Sakarya University Institute of Social Sciences Master of Business Administration Program in 2009. He is a candidate of PhD in economics program at Çanakkale Onsekiz Mart University.

Ali ŞENYURT (Dr. / PhD.)

1965 yılında İstanbul’da doğan Ali Şenyurt 1986 yılında Marmara Üniversitesi Ekonomi Bölümü’nden mezun olmuştur. 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Para-Banka bölümünde yüksek lisans eğitimini bitirmiş olup, 1990-2009 yılları arasında Yapı Kredi Bankası’nda çeşitli kademelerde yöneticilik yapmıştır. 2011-2016 arasında Haliç Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak bulunmuş, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat A.B.D.’da doktora eğitimini tamamlamıştır.

Ali Şenyurt, who was born in 1965 in Istanbul, graduated from the Department of Economics in Marmara University in 1986. He finished his master degree in Istanbul University in 1991 and worked as an executive director in different departments in Yapı Kredi Bank. He worked as an instructor in Haliç University between 2011-2016 and finished his PhD in Economics in İstanbul University.

Namık Kemal Ve ‘Vâveylâ’ Şiiri Üzerine Notlar

Notes on Namik Kemal and His Poem ‘Vâveylâ’

Kadri NAZLI

Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Türk Dili ve Edebiyatı programında doktora öğrencisi olarak öğrenimine devam etmektedir. (knazli@dicle.edu.tr)

The author of this article is carrying on his education as a PhD student in Dicle University/ School of Social Sciences/Turkish Language and Literature. (knazli@dicle.edu.tr)

Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi uluslararası hakemli bir dergi olup, Nisan ve Ekim aylarında yılda iki sayı olarak yayımlanır. Dergide bilimsel araştırma ölçütlerine uygun olarak sosyal bilimler alanında yapılmış ve daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olan; doktora ve yüksek lisans çalışmalarından elde edilen sonuçların bir bölümünden ya da tümünden yararlanarak hazırlanmış olan bilimsel makaleler, araştırma-inceleme makalesi türünden çalışmalar, derleme yazıları, teknik notlar ve kitap tanıtımları yayımlanır. sbdergicomu.edu.tr adresine başvurunuzu izah eden bir metinle birlikte başvurabilirsiniz.

- Derginin dili Türkçe ve İngilizce'dir
- Türkçe makalelerin yazımında TDK Yazım Klavuzu esas alınır.
- Makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Makaleler dergimize ulaştırıldığında Turnitin ile taranacak, editoryal süreçte benzerlik raporu dikkate alınacaktır.
- Metin, tablo ve şekiller dâhil 25 (±5) sayfayı aşmayacak şekilde yazılmış olmalıdır (kaynakça hariç).
- Makalelerde kullanılan resim, çizim, harita veya belgeler sıra ile numaralandırılmalıdır.
- Makalelerde, metinden bağımsız olarak 200 kelimeyi aşmayacak şekilde Türkçe ve İngilizce özetler yer almalıdır. Bu özetlerin altında en az 3, en fazla 5 anahtar kelime bulunmalıdır.
- Makaleler yayın kurulunda incelendikten sonra, konunun uzmanı üç hakemin değerlendirmesine sunulduktan sonra Yayın Kurulu'nun nihai onayıyla basılır. Değerlendirme süreci biçimsel ve bilimsel ölçütlere göre gerçekleştirilir.
- Yazarlara hakem raporları doğrultusunda düzeltilmek üzere gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra en kısa sürede dergi yönetimine ulaştırılmalıdır.
- Basılmama kararı verilen yazılar yazara iade edilir.
- Dergide yayımlanan makalelerin basın ve sanal yayın hakkı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne aittir. Yazılar, izin almaksızın başka bir yerde yayımlanamaz.
- Yazarlar, eserlerinde APA ya da Oxford sistemlerinden uygun gördükleri birini kaynakça dâhil bütün eser boyunca kullanabilirler (lütfen APA için sayfa sonundaki notlara da bakınız).

Teslim Süreci:

- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi'nden yayımlanmak üzere gönderilecek yazılar için e-posta adresi olarak sbdergicomu.edu.tr kullanılır. Gönderilecek dosyaların MS Word dosyası olması gerekmektedir. Yazınız teslim alındığında size her aşamada bilgi verilecektir.
- Yayımlanmak üzere kabul edilen makaleler için yazarlar hakkında 5-6 satırlık bilgi notunu (Türkçe ve İngilizce olarak) da dergiye gönderiniz. Bu not eğitim ve iş hayatınız, unvan ve ilgili yayınlarınız hakkında bilgiler verebilir.
- Yayımlanmak üzere kabul edilen makaleler için tüm yazarlar tarafından telif hakkı formu, imzalanarak ıslak imzalı form dergiye ulaştırılır (form).
- Yazım kurallarına uymayan yazılar için ilgili yazardan gerekli düzeltmeleri yapması talep edilir.

Sayfa düzeni: Tüm sayfalarda sağ alt köşede sayfa numarası bulunmalıdır. Yazılar A4 ölçüsüne, tüm kenarlar 2,5 cm boşluk ve metin iki yana yazılı biçimde yazılır.

Ana Başlık: Büyük harf, Times New Roman, 14 Punto, kalın, tek satır aralıklı ve ortalarak yazılır. Türkçe makalelerde İngilizce başlık, “abstract” başlığından önce, 12 punto, kalın, tek satır aralıklı, sayfaya ortalanmış şekilde yazılır. İngilizce makalelerde ise Türkçe başlık, Türkçe makalelerdeki İngilizce başlık gibi yazılır.

Yazar adı ve soyadı: ana başlığın altına 12 nk aralık bıraktıktan sonra 12 punto, koyu, soyadı büyük harf ve sağa hizalı olarak yazılmalıdır. Birden çok yazar bulunması durumunda sırasına göre alt alta, tek satır aralıklı yazılacaktır. (*) işareti ile sayfanın altına unvan, adres ve e-posta bilgileri 8 punto olarak verilmelidir.

Öz/Abstract: Başlıkları ilk harf büyük, diğerleri küçük harflerle olmak üzere, öz/abstract kısmı, metinden bağımsız olarak 200 kelimeyi aşmayacak şekilde Türkçe ve İngilizce özetler yer alır. Bu kısımda çalışmanın amacı, yöntemi, kapsamı ve temel bulguları yer alır. Özet metinleri Times New Roman, 10 punto, iki yana hizalı, tek satır aralıklı ve kenar boşlukları 1,25 cm her iki yandan daraltılarak yazılır. Özetlerin altında en az 3, en fazla 5 anahtar kelime bulunur.

Giriş Başlığı: Anahtar kelimelerden sonra iki satır boşluk vererek, GİRİŞ başlığı ile 12 punto, kalın, sola hizalı, tamamı büyük harfle ve numara verilmeden yazılmalıdır.

Alt Başlıklar: Makalelerdeki ana konu başlıkları, 1., 2., 3. şeklinde; alt bölüm başlıkları ise 1.1., 1.2., 1.3. şeklinde, üçüncü düzey başlıklar 1.1.1., 1.1.2. şeklinde numaralandırılmalıdır. Ana başlıklar tamamı büyük harf ile, 12 punto, kalın, sola hizalı, diğer başlıklar her sözcüğün ilk harfleri büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Alt başlıklar üçüncü düzeyi geçmemeli (Örn: 1.1.1.1 uygun değildir.), ikinci düzeyde (1.1.) 12 punto kalın, üçüncü düzeyde (1.1.1.) 12 punto kalın ve italik olmalıdır.

Ana Metin: Ana metin Times New Roman 12 punto ve 1 satır aralığı ile yazılacaktır. Paragraf başlarında girinti yapılacak, öncesinde ve sonrasında 6 nk boşluk bırakılacaktır.

Dipnotlar: Dipnot şeklinde yapılacak açıklamalar, metin içinde ilgili sözcüğün ya da cümleinin bitişinin sağ üst köşesine sembol kullanarak yapılabilir. Times New Roman 10 punto ve 1 satır aralığı ile yazılacaktır.

Tablolar ve Şekiller: Tablo, şekil, grafik ve resim için, eğer alıntı yapılmışsa, kaynak mutlaka belirtilmelidir. Gösterilecek kaynak, tablo, şekil, grafik ve resmin hemen altında, 4 karakter içeriden, 10 punto, 1 satır aralıklı, normal şekilde yazılmalıdır. Tablo ve şekillerden önce ve sonra 1 satır boşluk bırakılmalıdır. Tabloların ve şekillerin adları, tablo ve şekil sınırlarını açmayacak şekilde, tablonun veya şeklin üstüne, Times New Roman, 10 punto, kalın, 1 satır aralıklı, sözcüklerin baş harfleri büyük olmak üzere ve tablonun üst çizgisi ile tablo adı arasında 1 satır aralıklı; sola hizalı şekilde yazılmalıdır.

Atıflar: Yazarlar metin içi (APA) ya da dipnot atfı sistemi (Oxford) kullanabilirler. Kullanılan sistemin bütün eser boyunca ve kaynakça dahil olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

APA için not: APA sistemi kullanılan eserlerde, APA sisteminden farklı olarak; - sayfa numarası belirtirken iki nokta kullanılması ve sayfa numarası kısaltması olmaması (Timur, 2000: 76),

- iki yazarlı eserlerde “ve” bağlacı kullanılması (Cherkaoui ve Deschamps, 2011),

- üç ya da daha çok yazarlı eserlerde bütün atıflarda “vd.” kullanılması (Balabanis vd., 2001), uygun görülmüştür. Bu hususlar dışında, atıflar ve kaynakça APA sistemine uygun olmalıdır.

Publication Ethics and Author Guidelines

Çanakkale Onsekiz Mart University Journal of Social Sciences is a peer-viewed journal, to be published twice a year in April and October. The journal is an independent publication in terms of scientific research on social sciences. The journal publishes articles which are original/ not published before, consisting of results of graduate studies, presenting research findings, compilations, technical notes and/or book reviews.

- Publication language may be Turkish or English.
- Turkish articles must be based on TDK spelling dictionary.
- Authors are responsible for their articles.
- Articles should not exceed 25 (±5) papers including text, tables and figures, reference list and appendix.
- Drawings, charts, maps o any kind of documents in articles should be enumerated and explained.
- Articles must have Turkish and English abstracts no more than 200 words. Minimum 3 and maximum 5 keywords must be specified below abstracts.
- Papers are viewed by the editors, reviewed by two referees and presented to a third referee if necessary; and published after the final confirmation of editorial board.
- Revised papers must be sent as soon as possible after referee reports.
- Yazarlara hakem raporları doğrultusunda düzeltilmek üzere gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra en kısa sürede dergi yönetimine ulaştırılmalıdır.
- Rejected papers are returned to authors as soon as possible.
- Printed and digital publication rights of the published articles belong to Çanakkale Onsekiz Mart University; can not be published without permission.
- Authors may choose APA or Oxford citation systems in their articles. (Please check the notes at the end of the author guidelines.)

Teslim Süreci:

- Articles should be sent to usbdergi@comu.edu.tr with a proper explanation of publication. Files should be in MS Word (.doc or .docx) format. The correspondent author will be informed in every stage of the process.
- For the accepted articles, authors will be asked to write a 5-6 lines information note about themselves (both in English and Turkish). These notes may include education and career, title or related publications.
- A form for copyrights is to be signed by all authors and sent to the journal before publication.
- The authors will be asked to check and change the format requirements when necessary.

Page layout: All pages should have page numbers at right-below corner. Pages should be A4, and 2,5cm spaces from all sides. The text should be justified.

Main Title: First letters of each Word should be capital, Times New Roman, 14 Points, bold, single line and aligned center. 30 nk spaced over, 12 nk spaced below the main title is required. In Turkish articles, English title should be just over the "Abstract" title, like Turkish title but 12 points, 12 nk over and 6 nk spaced below. Turkish title in English articles are as English titles in Turkish articles.

Author names: Just below the main title, 12 nk over spaced, Times New Roman, 12 points, bold, surname capitalized, right aligned, single lined. Second, third..., authors should be listed one under another. Author affiliations, title and address should be given in (*) footnotes; Times New Roman, 8 points.

Öz/Abstract: Only first letter of the titles should be capitalized, the titles should be bold. Should not exceed 200 words, should be written both in English and Turkish. Should include the purpose of the study, methods, scope and key findings. Times New Roman, 10 points, justified, single line spaced, 1,25 cm further narrowed from both sides. Below each abstract texts, minimum of 3, maximum of 5 keywords should be listed.

Introduction: 2 lines after the last keywords, Times New Roman, 12 points, bold, left aligned, all with capital letters, 6 nk spaced below and without numbering.

Section Titles: Section titles should be numbered as 1.,2.,3.; sub-section titles as 1.1., 1.2. and 2.1.; third level titles should be as 1.1.1., .1.1.2. and 1.2.1. Section titles should with capital letters, Times New Roman, 12 points, bold, left aligned, 6 nk spaced below. Sub-section titles differently should be only first letter of the words is capitalized; and for third level title should be italic and only first letter of the title should be capitalized. No further level is desired (1.1.1.1. is not proper). (1. **TITLE**, 1.1. **Title**, 1.1.1. **Title**)

Main Text: Times New Roman, 12 points, single lined, paragraph spaced 6 nk over and below.

Footnotes: Times New Roman, 10 points, single lined.

Tables and figures: If quoted source must be indicated below 4 characters spaced to left, Times New Roman, 10 points, single lined. Table/figure titles should be over or below, Times New Roman, 10 points, bold, single lined, left aligned, first letter of each word is capitalized. 12 nk spaced over when on top, below when under.

Citations: Authors may use in-text (APA) or footnote (Oxford) citation styles. The system should be the same through the article and reference list.

A Note for APA: APA will be used with few differences:

- when indication page numbers in citations, “p.” or “pp.” will not be used. (Timur, 2000: 76)
- “&” will not be used in Turkish articles.
- “et al.” will be used in all citations when citing three or more authors (Balabanis et al., 2001)